

652 / 2
1973

944936340
2023040933

1

9

7

3

5

ქოჩოქი

შინაარსი

გალაქტიონი — კოეზია —	
უპირველეს ყოვლისა ლექსი	3
ჯემალ ქათამაძე — გალაქტიონი	
ნი ლექსი	4
ზურაბ გორგილაძე	5
ალექსანდრე სამსონია — კრ-	
ვინცვის მზე მოთხრობა და-	
სასრული	8
ნესტორ მაღალონი — ჩემი გა-	
სამხელი ლექსი	43
ცისანა ანთაძე — ლექსები	44
ლევან ანანიძე — ლექსები	45
ნოდარ მოღვაძე — ადამიანი	
მოთხრობა	46
მეფე დავითაძე — ლექსები	66
შოთა ანანიძე — ლექსები	69

1919
80 გალაქტიონ ტაბიძე 80

აკაკი შონია — ზღვა და
კოეზი 70

შ ე რ ი ლ ე ბ ი

5. ნოდარედი — ქსოვის ლე-
ქსიკისათვის აზარულში 84

ფიგნის თარო

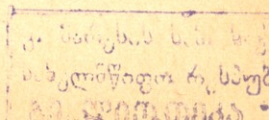
ა. კახიძე — სინთეზის ნაწარმი
ქართული საბჭოთაო არმიოლო-
გიის განვითარების შესახებ 90

ლიტერატურულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
შუქნალი

საქართველოს საბჭოთა
მშენებლის კავშირისა და
აზარის განვითარების
ორგანო

ბ ა თ შ მ ი — 1973

სამხატვრო-მეცნიერული

რედაქტორი ა. შონია

სარედაქციო კოლეგია: ხ. ახვლედიანი, მ. ვარშანიძე (პ. მგ.
მდივანი), პ. ლორია, აღ. ჩავლეიშვილი, ფრ. ხალვაში.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.
ტელეფონი — 33-71.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 22. 10.73, საბეჭდი 6, საგამომცემლო 5 თაბახი.
შეკვეთის № 5269, ემ 00119, ქაღალდის ზომა 60×90, ტირაჟი 2.040.

* * *

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო
კომიტეტის მთავარბოლიგრაფმრეწვის ბათუმის სტამბა № 9
(ლუქსემბურგის, 20).

80 გავაქტივონი 80

კოეზია — უპირველეს ყოვლისა

სული გვქონდეს უსკვამლად თოვლისა!
მეგობრებო, სიკვდილამდის მეძევა
მხოლოდ ერთი სიხარულის შეგნება:
კოეზია — უპირველეს ყოვლისა!

თავდადებულ გრძელგზისთვის ნახევარ-
გზად დაღლილი არვის არ ვუნაჟიკარ,
მარად მანებებს უშუალო სვეტიცხოვლისა:
კოეზია — უპირველეს ყოვლისა!

სიკვდილივით მარადია სურვილი
მთელი კვეყნის სიმღერებით მოვლისა,
ყველაფერში უშუალო შემოგურობილი:
კოეზია — უპირველეს ყოვლისა!

თუ სამოთხეო მაინც არ მომეგონოს,
მე მოგვადები — როგორც კომეტა შეკვდრის,
სიმღერები ხალისის და გრძოლისა:
კოეზია — უპირველეს ყოვლისა!

ბ ა ლ ა კ ტ ი ო ნ ი

ის მიდიოდა...

სად მიდიოდა?!

სული ბოლავდა, როგორც ვულკანი.

წლების გადაღმა იხედებოდა

და აშინებდა სიკვდილს მუქარით.

ზურგზე ეკიდა შორი გუმბათი,

და საქართველო ხელში ეკავა.

ხალხს წინ მიჰქონდა მისი სურათი,

თვალეზზე ცრემლი ვერ შეეკავა.

შავნაბადაზე ქარი აწივლდა,

ტყე შეაშფოთა ერთი შებერვით,

გარინდებული იდგა მთაწმინდა —

გოლიათების სუნთქვა ბებერი.

ვინ დარჩა შენი ფვის თანაბარი

იგრძენი განა? თეთრ აკლდამაში,
ქლიავისფერი მთების ბინდები.
შენი გასრულდა ბედთან თამაში,
სივრცეში რომელს შეუშინდები?..

მზით შექლერილი ჟღალი ფაფარი
ქარში ბრიალებს ცისფერ ლანდივით,
ვინ დარჩა შენი წვის თანაბარი,
იგი მედინი თუ პალადინი?

წავიდა ერთი,
წავიდა ორი,
ვაიმე! — როგორ მიდის მესამე,
მარადის კენტი და მატადორი
სიკვდილი ყველას ანათესავებს.

დავხურე წიგნი

დავხურე წიგნი...

წიგნი სივრცის ერთი ფურცელი.
ბიძოვებდე, რა თრობაა, რა სიმშვიდეა,
შშვენეირებას შეწირული მღერის დიდება
და ტირის ბავშვი, კენესის ბავშვი, ბავშვი
გულწრფელი.

დავხურე წიგნი...

წიგნი, ზეცის ერთი ფურცელი,

ნისლის ყვავილი, ელვის ლერწი, კენჭი ქუხალის,

კაცური ცოდვა, შენდობა და წყნარი წუხილი,

რადგან გენიის გაღვიძებას ვერ გავუძელი.

დავხურე წიგნი...

წიგნი, მიწის ერთი ფურცელი,

ძველი ჭიშკარი, ლურჯი სხვენი, მწვანე მიდამო,

ცვრიანი მოლი, საჭიდაო და საჯილდაო,

რადგან გენიის გაღვიძებას ვერ გავუძელი.

დავხურე წიგნი...

წიგნი, წუთის ერთი ფურცელი,

დავა ჩრდილებთან, ბილიკებთან, დავა დაფნებთან,

შეხლა-შემოხლა, გაწბილება, ეჭვი, დაბნევა,

რადგან გენიის გაღვიძებას ვერ გავუძელი.

ფრიალებს ქარში ფაფარივით თეთრი ფურცელი,

აავსო მთვარით ის თასები შენმა ივლისმა,

რა გული გქონდა, რა ბალანი, ანდა თილისმა,

შენ! — ვინც გენიის გაღვიძებას რომ გაუძელი.

ბოღმეო

თეთრი ეყვანები გზისპირ,

ჩიტიყურა თუ ძილა,

შენი სევდაა ნისლი

და სიმღერაა წვიმა.

მე იმ ცის ნამთან ვდავობ,

შენს ქოჩორზე რომ ბრწყინავს,

ჩემო ძმაო თუ მთაო,

ჩემო სისხლო და ბინავ.

ჩემო ძმაო თუ მთაო,

დაო, მოკლულს ასგზის,

მე იმ სქელ წვეთთან ვდაობ

შენ რომ კისერში ჩავდის.

ქარებს ტყეების კართან

ველის ხმაური მოაქვს,

მე მემღერება მართლა

თუ სიმღერების დროა.

მე მემღერება მართლა,
თუ შენს მოკუმულ ზაგეს.
მოწყდა სიტყვები ნათლის,
გუშინ მახვილს რომ აგეს.

ჩემო ძმაო თუ მთაო,
შენი პერანგის სისხლი,

შორით გაჰყურებს ტაოს
და რა ახლოა ნისლი!

თეთრი ექვნები გზისპირ,
ჩიტყურა თუ ძილა,
სევდა რად არის ნისლი
და სიმღერები — წვიმა!

ადექსანდრა სამსონია

ვ რ მ ბ ი ნ ც ი ი ს მ ზ ე

თბილისიდან ერთი კაცი ჩამოვიდა

გერასიმე ბურძღლასთვის რომ გეკითხათ, ზაფხულობით ქობლიანს ხალხი რატომ ეტანებაო, სიცილით მოკვდებოდა, ჭკუა არა აქვთ და იმიტომო... მაინც რა ნახეს ასეთი გადასარევი! დიდებული ზღვაო, ისაა და ესააო... კაი ახლა, მამა ნუ მოგიკვდებათ... მე რა მენალვლება, მარა მოდაა მაგი და მეტი არაფერი! ერთმა თუ დააპირა წამოსვლა, სხვები იტყვიან, ჩვენ რა წითელი კვერცხი ვართო და შეასკდებიან ერთმანეთს... ქობლიანის ჰაერი გულს უხდებაო, დავიჯერო ვითომ? ორმოცდაათი წელიწადია ამ ჰაერს ვცლაპავ და სასიკეთო არაფერი შემიტყვია, თუმცა გოდერძი ლობჯანიძესთანა მეზობლის ხელში ცოცხალი რომ ვარ, ისიც გასაკვირია!

უმაღლესში გამოცდების მოახლოებასთან დაკავშირებით, გერასიმეს რისხვა გოდერძის მიმართ სულ უფრო ძლიერდებოდა, მაგისტანა ღვთის გლახა მასწავლებლად რატომ გამოგვიგზავნესო, ბავშვების აღმზრდელას მაგას არაფერი ცხიაო. ტყუილად ფიქრობს, ორიანების დაწერით ქვეყანას ავაშენებო. კარგი, ბატონო, ვთქვათ, ბავშვი გენიოსი არაა, „ვეფხისტყაოსანი“ არ დაუწერია ჯერ, მაგრამ შვილის მაგიერ მშობელს ჩააბარებინე საგანი. დაშავდება რამე ამით, საქართველოს დედაენა დაეკარგება? კაცი თუ საშუალებას მოგცემს, მოიხმარე, რაც მოსახმარია, გაგონებაც კი არ უნდა, ვითომ მიწაზე ჩამოსული ანგელოზი მყავდეს!

ამ სიტყვებს, ცხადია, გერასიმე ბურძღლა ხმადაბლა ამბობდა, ხმამაღლა კი თავის შვილს ლაზარეს ავინებდა, ამისთანა უნიჭო ღმერთმა რა-

* დასასრული. იხ. „ქორი“ № 4.

ტომ გაგაჩინაო, მერე მეზობლის გასაგონადაც მიაყოლებდა წყევლას, ჩემი ცოდვა შენი რუსულის მასწავლებლის კისერზე იყოსო. გერასიმეს დიდი გული იმიტომ ჰქონდა, რომ ალათი იმ ხანებში სოფელში იყო მწესული, ხოლო გოდერძი მის სიტყვებს ყურადღებას არ აქცევდა. გერასიმეს ეს ამბავი კიდევ უფრო აბრაზებდა, მაგრამ ყველაზე დიდი საფიქრებელი მაინც შვილის უმაღლესში მოწყობა ჰქონდა. ლაზარე გათენებისთანავე ლოგინიდან წამოაგდო, წიგნს მოკიდე ხელი, გამოცდებისათვის მოემზადო.

ლაზარემ წიგნის მაგივრად გიტარას მოჰკიდა ხელი და წინა ღამით ტელევიზორში მოსმენილი სიმღერა გაიხსენა.

გაირღვა ღრუბელი და მთვარემ გოლიათს
სხივები მოსტაცა, ქუჩებში დაყარა...

— რომელ გოლიათზეა აქ ლაპარაკი, — გაკვირვებულმა ლაზარემ მხრები აიჩეჩა, — იქნებ შენ იცი, მამაჩემო?

— მაგი გიტარა მომამორე, თორემ გადავირევი! — იყვირა გერასიმემ.

ლაზარე ისევ ამღერდა.

მიედივარ მიყვები და ასე მგონია,
ისევ ის ბიჭი ვარ, ხუჭუჭა, პატარა.

— გიტარა-მეთქი, თორემ დავამტვრევ ამ წუთში!

— ცოდვაა, მამაჩემო, ნიკოლოზისდროინდელია, უშენოდაც ბევრი გაჭირვება გადაუტანია.

გერასიმემ ხელები მალლა აღაპყრო.

— ღმერთო და მამაზეციერო, რა შეგცოდე, მითხარი!

— ახლა გაგახსენდა ღმერთი, ხომ? — არ მოეშვა ლაზარე.

— ბიჭო, სერიოზულად გეკითხები, უმაღლესში სწავლა არ გინდა?

— მაინცდამაინც გულზე არ მეხატება!

გერასიმე ფანჯარას ეცა.

— რა გაყვირებს, შე მუტრუკო, ხალხი გაიგონებს და თავი მოგვეჭრება!

მუტრუკის მსგავს სიტყვებზე წინათ ლაზარე დიდ პროტესტს არ აცხადებდა, მაგრამ ახლა ველარ მოითმინა, მან კარგად იცოდა, რომ „ხალხში“ გოდერძი იგულისხმებოდა და ამიტომ კიდევ უფრო აუწია ხმას.

— გოდერძი მასწავლებელი, გარეთ გამოიხედეთ! თქვენც გაიგონეთ მეზობლებო, უმაღლესში მოწყობა არ მინდა!

გერასიმემ ჯერ ის იფიქრა, სანადირო თოფი რომ მქონდეს ონისესაცით შემომაკვდებოდაო, მერე საკუთარი თავი შეეცოდვა, ნერვებს რატომ ვიშლი, მაგისტვის ყველაფერი ახიაო. ამიტომ რაც შეიძლება წყნარად ჰკითხა.

— უმაღლესი არ გინდა, ხომ, ბაბა?

— არ მინდა! — მტკიცედ დაუდასტურა ლაზარემ.

გერასიმემ ისევ იფეთქა.

— აბა რა გინდა, შე წამხდარო, ქარხანაში სლესარობა გინდა?

— რაღა მაინცდამაინც ეს შემომთავაზე?

— ინჟინრობას დიპლომი უხდა, საყვარელო შვილო, დირექტორობისათვის არც მაგი კმარა.

ლაზარემ უცებ ნახა გამოსავალი.

— ჯარში წავალ და დაგასვენებ ორ წელიწადს.

— მაგი კი მოგიწონე, რუსულს მაინც ისწავლი! სკოლაში გოდერძი ლობჯანიძემ გამარჯობაც ვერ გასწავლა რუსულად.

— არაფერი შეგეშალოს, ჩემი საყოფი რუსული კი ვიცი მე! „ზღრავსტვუიტე მილაია დევუშკა, პოიდიომტე სეგოდნია გულიატ“.

— ბრავო, ბრავო! — ტაში შემოკრა გერასიმემ.

კამათის გამწვავებას ლაზარემ თავი მოარიდა, ახალი პერანგი ჩაიცვა და მამას დაუბარა, ცისანა მახათაძესთან სამეცადინოდ მიედივარო.

როგორც ადრე მოგახსენეთ, ცისანა მახათაძე ლაზარეს თანაკლასელი იყო, ნიჭთან ერთად არც თუ ისე ურიგო შეხედულება ჰქონდა, მაგრამ გერასიმეს მისი სახელის გაგონებაც არ უნდოდა, უფრო სწორად დედამისი, ყუჟუნა მახათაძე ეჯავრებოდა, რადგან გაუთავებელი ლაპარაკი იცოდა და მასთან შეხვედრას ყველა ერიდებოდა.

უფროსების გასაგონად ვაძბობ ამასო, საჯაროდ აცხადებდა ყუჟუნა, თუ უმაღლესში ბაღანას დამიჩაგრავენ, თბილისს ავაფეთქებო.

ვინმე რომ შეხვეწებოდა, მეტრო მაინც დატოვეო, ყუჟუნა არ დაუთმობდა, ყველაფერს გადაებუვაო. გერასიმეს მისამართით კი ხმამაღლა ამბობდა, მაგას რა ენაღვლება, ბიჭის წონა ფული აქვს და საქმეს მოაჭახრაკებსო, არც პირში თქმას ერიდებოდა, მოხერხებული კაცი ხარ, ჩემო გერასიმე, უმაღლესში შვილს კი არა, თუ დაგჭირდა, მთელ ბატალიონს მოაწყობო.

— გულს მიკეთებ, ხომ? — ცალი ყბით გაიცინებდა გერასიმე.

— არ იყო ჩვენს დროს აგი უმაღლესობიე, — გაბამდა ყუჟუნა, — თბილისი კაცს თვალითაც არ ჰქონდა ნანახი, მაგრამ ფარცაკი არ დამართია.

— მერე რაღას იკლავ, ქალო თავს?

— მთელი ქვეყანა რომ იკლავს, ჩემი ბავშვი უსწავლელი რატომ დარჩეს?

— გოგოს რა უნდა მეტი, ადექი და გაათხოვე, — ისე დააბრკებდა გერასიმე, თითქოს არ იცოდა, მის შვილს რომ ცისანა მოსწონდა.

ყუჟუნა რაის ყუჟუნა იყო, გერასიმესთვის სიტყვა შეერჩინა.

— გათხოვით კი გავათხოვ, მაგრამ სიძის მშობლებმა დიპლომი და-
მანახვეო, რომ მითხრან?

— მარტო დიპლომი არ კმარა, მანქანაც უნდა მიაყოლო, — ეჩივრებოდა
და გერასიმე.

ჟუჟუნას პასუხი მზად ჰქონდა, მაგრამ ლაპარაკს სანატორიუმის ეზო-
ში ჩამოკიდებული რადიო დაასწრებდა, „ჩამოსული დამსვენებლები რე-
გისტრაციაში უნდა გატარდნენ საკურორტო განყოფილებაში, რომელიც
მდებარეობს ანთიმოზ ჭირაქაძის სამწვადის პირდაპირო“.

ომისწინანდელი უზარმაზარი რეპროდუქტორი იყო. ბებერი ძალი-
ვით ყველა შეეჩვია და გამოცვლაზე არავინ ფიქრობდა. რეპროდუქტო-
რიც შეძლებისდაგვარად ემსახურებოდა ქობლიანელებს, მართალია,
ფეხბურთის დროს ავადმყოფივით ლაპარაკი უჭირდა, მაგრამ მზიან ამი-
ნდში მომჯობინდებოდა და ხმას დაიბოხებდა.

სანამ რადიო ლაპარაკობდა, გერასიმე დროს იშოვიდა და საწლში
შევიდოდა, ჟუჟუნას კი რა გზა ჰქონდა, სხვა უბანში უნდა წასულიყო.

ამასობაში რეპროდუქტორში მეორე ცნობას წაიკითხავდნენ: „ჩა-
მოსული დამსვენებლების საყურადღებოდ ვაცხადებთ, რომ სასტუმრო
„მოდო, გაიხარეში“ ყველა ნომერი დაკავებულია და დირექტორმა ასა-
ლო კილურაძემ თქვა, ტყუილად თავს ნუ შეიწუხებთო“.

ასეთ ცნობებს საკურორტო სეზონას დადგომასთან დაკავშირებით
ქობლიანის რადიო ყოველწლიურად გადმოსცემდა. გერასიმე ბურძგლა
იმავე დღეს ჭიშკარზე რუსულ და ქართულ ენაზე დაწერილ განცხადებას
ჩამოკიდებდა, „ვაჭირავებ ოთახებს“, „სდაიომ კომნატაო“.

ასეთი რუსულის შემხედვარე გოდერძი სიცილით მოკვდა და გერასი-
მეს ჯიბრზე მანაც განცხადება ჩამოკიდა, „არ ვაჭირავებთ ოთახებსო“.

გერასიმემ ჯერ იფიქრა, რაც უნდა ის გააკეთოს, ყურადღებას არ მი-
ვაქცევო, მაგრამ ბოლოს ვეღარ მოითმინა.

— გოდერძი ლობჯანიძე, რატომ გინდა მაინცდამაინც ინფარქტით
მოგვკვდ?

აივანზე გამოსულ გოდერძის სერიოზულად გაუკვირდა, რა დროს
თქვენი ინფარქტიაო.

— რატომ გინდა, სამუდამოდ დაგკარგო და შეგაჩვენო! — ხმას აუ-
წია მეზობელმა.

— რა ბრძანეთ, ბატონო გერასიმე?

— რა ებრძანე, ბატონო და ჯერ იმაზე გამეცი პასუხი, ქართველ ხა-
ლხში მეზობლობა და კაიკაცობა ხომ არ აუკრძალავს ვინმეს?

— როგორ გეკადრებათ!

— იმასაც ხომ ამბობენ, ჯერჯერობით, მეზობელმა მეზობელს ცუდი

არ უნდა გაუკეთოსო?

— მეტს აიცივი, სიამტკბილობით უნდა იცხოვრონო, ერთმანეთს უსახელო წერილები არ უნდა დაუწერონო.

გერასიმემ არ შეიმჩნია.

— გოდერძი, ბიჭო, მამისტოლა კაცს ყველაფერში წიხლს უკლავს მკრავ, დამიბრიყვე თუ რაშია საქმე!

— რა ვქნა, ბატონო, — აუხსნა გოდერძიმ, — თქვენი შვილი ძალიან მიყვარს, მაგრამ არ ისწავლა რუსული და ორიანი იმიტომ დაუწერე.

— მაგაზე ნუ მერუსულები, თუ კაცი ხარ, თავის დროზე გითხარი სათქმელი.

— კი, ინსტანცია არ დაგიკლია, საჩივარი რომ არ გაგეგზავნოს.

— გოდერძი ლობჯანიძე, — ხვეწნა გაურია ხმაში გერასიმემ, — პირდაპირ მითხარი, ყველაფერს ჩემს საწინააღმდეგოს რატომ აკეთებ?

— მაინც რა ვქენი, ბატონო, თქვენი საწინააღმდეგო, ავდექი და ხალხო კონტროლში განვაცხადე, გერასიმეს ქონება უკანონო გზით აქვს ნაშოვნნი-მეთქი?

ამისთანა ხუმრობას გერასიმე არ მოელოდა, მაგრამ ვითომ არც გამოეგონიაო, თავისი გააგრძელა.

— მე რომ ჭიშკარზე დავწერე, ოთახებს ვაჭირავებ-მეთქი, შენ არ ვაჭირავებო, რატომ გამოაკარი?

გოდერძის სიცილი აუტყდა.

— პირიქით, გახარებული უნდა იყო, ჩემო გერასიმე, მე რომ შენი კონკურენტი არა ვარ და ხელს გიწყობ.

გოდერძი სახლში შევიდა, მაგრამ გერასიმეს სიტყვები იქაც აღწევდა.

— ხელს გიწყობო? შენი ხელშეწყობილი მე ჯერ არ მინახავს! მოვა ამ კურორტობაზე უცხო კაცი და ამისთანა წარწერას რომ დაინახავს, რა გააჩერებს მერე, არ იტყვის, ინტრიგანისა და გაფუჭებულის მეზობლად ცხოვრება როგორ შეიძლებაო?.. არა, მთელი ქობლიანი აჭირავებს ზაფხულში ბინებს და შენ რა ღმერთი გაგიწყრა, პატიოსნებაზე რატომ დებ თავს, დაგაწინაურებს ვინმე სამსახურში თუ ხელფასს მოგიმატებენ?.. სასწავლო ნაწილიც ვერ გახდები შენი პატიოსნებით! ასეა მაგი და ყური გამოიფხიკო უნდა პატარა!

გოდერძიმ ერთი კი გაიფიქრა, გასალახავია და მაგას კი მოვერევი მაინცო, მაგრამ ნერვები ღრთულად დაიწყნარა, კარი გამოკეტა და გასაღები გერასიმეს დაანახვა, აგერ ამ ყუთის ქვეშ ვტოვებ, ჩემს არყოფნაში თუ კომისიას მოიყვან, გოდერძი ლობჯანიძემ ცარცი მოიპარაო, კარის გატეხა აღარ დაგჭირდებაო.

გოდერძი სახლიდან გავიდა თუ არა, რადიომ ისევ გამოაცხადა. საღამოს რვა საათზე კულტურის სახლში გაიმართება ლექცია „არის თუ არა ღმერთი ქვეყანაზეო“.

გერასიმემ სიმწრით თავი გადააქნია, ღმერთი რომ იყოს, გოდერძის მეზობლად როგორ დამისახლებდაო. მერე ბოსტანში გადავიდა და ისევ სიმინდის მარგვლას უნდა შესდგომოდა, რომ ჭიშკართან ტაქსი გაჩერდა. ტაქსიდან საშუალოზე მაღალი თბილისური გარეგნობის ჩემოდნიანი კაცი გადმოვიდა.

გაზარებული გერასიმე ჭიშკარს ეცა, მდგმური ასე უცებ ვიშოვეო!

— გამარჯობა, გამარჯობა! როგორც საკუთარ ოჯახში, ისე მობრძანდით, ჩემო ბატონო!

უცნობს დიდი სიხარული არ გამოხატვია სახეზე, საკმაოდ ცივად შეხედა გერასიმეს და სალამის დაუბრუნებლად ჰკითხა, ინდუსტრიალიზაციის ქუჩა ხომაც ესო.

გერასიმემ ქილის ქუდი მოიხადა და გაოფლილი მელოტი თავი მოიწმინდა.

— კი, ბატონო, ახლა ინდუსტრიალიზაციის ქუჩაა, მაგრამ ნიკოლოზის დროს მაგას სახნისის ქუჩა ერქვა.

— არ მაინტერესებს, — თქვა უცნობმა და ტაქსი გაისტუმრა.

— მე გერასიმე ბურძგლა ვარ და ნიკოლოზის დროსაც გერასიმე ბურძგლა ვიყავი.

უცნობს არ გაუღიმია, ისევ ცივად შეეკითხა, ცამეტი ნომერი რომელი სახლი იქნებაო.

— ცამეტი და თარსი ის გახლავთ, — გოდერძის ეზოსკენ მიუთითა გერასიმემ, — ჩემი თხუთმეტია... კარებში გაჩერება არ ვარგა, მობრძანდით, სადღეუვატო ბინა მაქვს. როგის ავეჯი მიღვას, ტელევიზორი, მაცივარი...

— მე ცამეტი ნომერი მინდა... გოდერძი ლობჟანიძე! — შეაწყვეტინა უცნობმა.

— ამხელა ასოებს ვერ ხედავ შენ, ოთახებს არ ვაჭირავებო! — გარაზდა გერასიმე.

— თქვენ, ამხანაგო, ბევრს ლაპარაკობთ! — უცნობმა ჯიბიდან ცხვირსახოცი ამოიღო და წითელი წიგნაკიც ამოაყოლა.

წიგნაკის დანახვაზე გერასიმეს წარბი აუთამაშდა, შანტაჟს ხომ არ მიწყობენო.

— მაშ თქვენ გერასიმე ბურძგლა ხართ, არა? — უცნობმა ცხვირსახოცი და წიგნაკი ისევ ჯიბეში ჩაიდვა.

— გახლავართ... უპარტიო პენსიონერი, „პრავდა“ გამოწერილი მაქვს და „კომუნისტსაც“ ვკითხულობ.

უცნობმა დაკვირვებით შეათვალიერა, მაგრამ არაფერი უთქვამს.

გერასიმემ თოხი მხარზე გამოიღვა.

— ტელევიზორი რომ გითხარი წაღან, განვადებით მაქვს ნაყიდი, ავე-

გი კიდეც ძმამ მაჩუქა... ჩემს ძმას სოფელში მანდარინის ბაღი აქვს.
— თქვენ საინტერესო პიროვნება ყოფილხართ, — უცნობი პირის
პირველად გამოჩნდა ღიმილი.

— მაგი წითელი წიგნაკი კარგად შეინახე, თუ კაცი ხარ... ვინმეს და-
კერას თუ აპირებ. გოდერძი ლობჯანიძე მომაცილე აქედან!

სტუმარი უკვე მეზობლის კიბეებზე აღიოდა.

— გოდერძი ნაკლასევს დაბრუნდება, გასაღები ყუთის ქვეშ დატოვა,
— აუხსნა გერასიმე.

ჩამოსული კაცი ვალიკო სოხაძე

როგორც შემდეგ გამოირკვა, გოდერძის სტუმარს სახელად ვალიკო
ერქვა და გვარად სოხაძე იყო.

თუ არა წითელი წიგნაკი და სოლიდური გარეგნობა, ასეთი სახელი-
სა და გვარის პატრონი კაცი გერასიმე ბურძგლაზე შთაბეჭდილებას ვერ
მოახდენდა. მაგრამ ამ ორივე ფაქტორის წყალობით გერასიმეს შიში
შეეპარა, კონტროლიდან გამოგზავნილი არ იყოსო.

სინამდვილეში ვალიკო სოხაძე გოდერძის თანაკურსელი გახლდათ,
სწორედ ის თანაკურსელი, გოდერძიმ რომ ქორწილში თავისი პალტო
აჩუქა და გახარებულმა სამაგიეროდ მანქანა შეპირდა. მანქანის ყიდვა არა,
მაგრამ ვალიკო სოხაძეს გოდერძის მისამართი არ დავიწყნია, ამიტომ იყო,
ქობლანში ინდუსტრიალიზაციის 13 ნომერი ადვილად მიაგნო.

ნაშუადღევს სკოლიდან დაბრუნებულმა გოდერძიმ რომ ლოგინზე
წამოწოლილი კაცი დაინახა, ქურდი ეგონა, მაგრამ დროზე მიხვდა, ქურ-
დი რომ სხვის ბინაში არ დაიძინებდა, დიდხანს ათვალიერა, სანამ დარწ-
მუნდებოდა, ვალიკო სოხაძეა ნამდვილადო.

— საიდან სადაო! არც წერილი გამოუგზავნია და არც დეპეშა, —
შეწუხდა გოდერძი, — ალბათ, საქმეზე ჩამოვიდა, ან დასასვენებლად
გვესტუმრა, თუმცა დასასვენებლად რომ იყოს, წინასწარ შემატყობინებდა.

ადრე ვალიკო და გოდერძი გამარჯობით იცნობდნენ ერთმანეთს, მაგ-
რამ პალტოს ჩუქების შემდეგ ძალიან დაახლოვდნენ. მართალია, გაურკ-
ვეველი მიზეზების გამო, მდიდარი ცოლი ვალიკომ სამ თვეში გაუშვა,
მაგრამ ფული მაინც ჩეჩქივით ჰქონდა და გოდერძისთან ხარჯვას არ ერი-
დებოდა. უმაღლესის დამთავრებისთანავე რომელიღაც სამინისტროში
მოეწყო და კოოპერაციულ ბინაშიც მოახერხა შესვლა.

უმაღლესში სწავლის დროს ვალიკო სოხაძე დიდი ნიჭით არ გამოი-
ჩჩეოდა, მაგრამ ქართული ანდაზები კარგად იცოდა: „ხერხი სჯობია ლო-
ნესა, თუ კაცი მოიგონებსა“, „ხელი ხელს ბანს, ორივე კი პირსო“ და
სხვა ამისთანები.

თბილისიდან წამოსვლის შემდეგ გოდერძიმ ვალიკოს არაფერი იცოდა, მაგრამ ერთ დღეს გაზეთიდან შეიტყო, რომ ინსპექტორობა თუ რაღაც ამდაგვარი ხელობა დაეწყო, მაგი იმისთანა კაცია, თუ მოინდომებდა ინსპექტორობასაც მიღწევსო, თავისთვის გაიფიქრა გოდერძიმ, ეს იყო და ეს, მეტი ვალიკო სოხადე არც გახსენებია და არც დასჭირვებია.

ოთახი არეული ჰქონდა და გოდერძი მას წესრიგში მოყვანას შეუდგა, თანაც სულ იმის ცდაში იყო, ნამგზავრ სტუმარს ძილი არ დავუფრთხოო, მაგრამ ასეთ დროს კაცი ჩვეულებრივზე მეტად ხმაურობს. გოდერძიმაც სკამს ფეხი წამოკრა და სტუმარი გააღვიძა.

ვალიკომ კარგა ხანს იფშენიტა თვალები და მერე მასპინძელს ჰკითხა, ვინ ვარ, ხომ მიცანიო.

გოდერძიმ ხელები გაშალა.

— გიცანი აბა, ვალიკო სოხადე ხარ შენ!

სანამ სტუმარი წამოდგებოდა ხელები ასე გაშლილი ჰქონდა, მერე გადაეხვია და პირზე კოცნით მიესალმა.

— ხაში ჭამე ხომ ამ დილით? — შეიჭმუნა ვალიკო.

გოდერძი, ცოტა არ იყოს, დაიბნა.

— კი ვჭამე...

— დილით წვერი გაგეპარსა, არ ჯობდა?

— რა ვიცი, ვერ მოვასწარი, — ლოყაზე ხელი ჩამოისვია გოდერძიმ და გუნებაში გაიფიქრა, ამისთანა ლაპარაკი როდის ისწავლაო.

— შენ პროვინციელო, შენა! — ვალიკომ მხარზე დაადო ხელი—სხვა როგორა ხარ, რას შერები!

— მე ვარ, როგორც მხედავ, მაგრამ შენ როგორა ხარ?

ვალიკომ ფანჯარა გამოაღო და ზღვის ჰაერი ღრმად ჩაისუნთქა.

— გული რომ არ მაწუხებდეს, არაფერი მიჭირს.

— რა დროს შენი გულია! — გაუკვირდა გოდერძის.

— ვინ მოგასვენებს, ათასი ძაღლი და მამაძაღლი დადის ამ ქვეყანაზე, მაგრად თუ არ დახვდი, ცოცხლად შეგჭამენ... ეჭიმებმა ზღვა მირჩიეს... ძლივს გამოვიშვი თავი, ხომ იცი, ზაფხულობით თბილისში როგორი სიტუაციაა?

— კი, დიდი სიცხე იცის, — თქვა გოდერძიმ.

ვალიკომ გოდერძის მოტანილი რვეულები გადაფურცლა.

— სიცხე არც აქაა ნაკლები, მაგრამ ზაფხულში ოფლი ყველაზე მეტად უმალღესში მოსაწყობ ხალხს სდის.

— მასწავლებლებიც არა ვართ უკეთეს დღეში, — გოდერძიმ ერთი რვეული უჩვენა, — მითხარი ახლა, ამის დამწერს სკოლა უნდა დაამთავრებინო? მეზობელი არ იყოს მაინც...

— რომელი მეზობელი?

— აგერ, ჩემს გვერდით ცხოვრობს, ლაზარე ბუჩქგლა.

— მამამისს გერასიმე ჰქვია, ხომ? — დაინტერესდა ვალიკომ.

— უკვე მოასწარი გაცნობა? შვილს უნიჭობის გარდა ვერაფერ ნაკლს უნახავ, მამამისს კი ნუ იკითხავ!

ვალიკომ რვეული დახურა და გოდერძის შეხედა.

— უნიჭობა დანაშაული არაა, მთავარია კაცმა სიცხეში ოფლის მოწმენდა იცოდეს.

— როგორ? — ვერ გაიგო გოდერძიმ.

— არაფერი... რადიო მგონი რაღაცას ლაპარაკობს.

მორიგი ცნობა მობანავეთა საყურადღებოდ იყო ნათქვამი, „ვინც წითელი დროშის იქით გაცურავს, თავისთავს დააბრალოს, რაც მოუვაო“.

გოდერძიმ აუხსნა, ზაფხულში ყოველთვის ასეა, დამსვენებლებს კულტურულად ვემსახურებითო.

— სასტუმროში რომ ნომრები არა გაქვთ, ეს როგორი მომსახურებაა? — იკითხა ვალიკომ.

გოდერძიმ გაუმეორა, ზაფხულში ყოველთვის ასეაო. ვალიკოს გაეცინა, ზამთარში აბა ქეციანი სასტუმრო რად გინდათ, ზღვა შეუშვით შიგო.

„ქეციანის“ ხსენება გოდერძის ეწყინა, მაგრამ არ შეიმჩნია.

— ზაფხულობით ქობლიანში ბევრი ხალხი ჩამოდის, სასტუმროს კი არა, კერძო ბინის შოვნაც ძნელია.

ვალიკომ პაპიროსს მოუყიდა.

— მეც იმიტომ მოგადექი კარზე... ჰო, მართლა, თავიდან უნდა მეკითხა, იქნებ არ მდებულობ?

— დამიწყე ახლა შენც, — ხელი ჩაიქნია გოდერძიმ.

ვალიკო კედელზე გაკრულ სურათებთან მივიდა.

— რა ვიცი, სტუდენტობის მერე ბევრმა წყალმა ჩაიარა.

— მორჩი ერთი მაგნაირ ლაპარაკს!

— რაც უნდა იყოს, ხუთი წელი ერთად ვსწავლობდით, ერთი პალტო გვეცვა, ჭირსა და ლხინს ერთად ვიყოფდით... შემდეგ დავშორდით...

— კი, დავშორდით, — დაუმოწმა გოდერძიმ, — მე პროვინციაში წამოვედი ხალხის გასანათლებლად.

— მე კიდევ ზოგიერთი წიგნის უარყოფითი გმირივით თბილისში დავრჩი და კარიერის გაკეთება დავიწყე.

— ერთბაშად ვარსკლავები არ მოწყვიტე ციდან! — ისე დაბეჯითებით თქვა გოდერძიმ, თითქოს სტუმრის ასავალ-დასავალი ხუთი თითივით იცოდა.

ვალიკომ შორს დაიჭირა.

— ჯერჯერობით მე ბედს არ ვემდური... შენ?

— მე რა... ისა ვარ, რასაც მხედავ.

რასაც სტუმარი ხედავდა, არც თუ ისე ალტაცების მომგვრელი სახე-
ხაობა იყო, მაგრამ გოდერძის ხომ უნდა ეთქვა რაღაცა. არც ის ვაჟი იყო,
თავის მართლება დაეწყო, ხელფასის შემყურე მასწავლებელი ვარ და
მდიდრულად იმიტომ ვერ ცეცხოვრობო. ვალიკოსთან ბოდიში მოიხადა, ამ
წუთში მოვალო და მეზობლად მდებარე სავაჭრო ფარდულს მიაკითხა,
სადაც მისი ძველი ნაცნობი ვარდენ გურგენიძე ვაჭრობდა.

ვარდენი კეთილი კაცი იყო. წინათ სკოლიდან დაბრუნებულ გოდერ-
ძის იმდენ „ბაღუშკა“ კამფეტს აძლევდა, რამდენი ხუთიანიც ეწერა დღი-
ურში. „ბაღუშკა“ კამფეტებს კარგა ხანია აღარ აკეთებდნენ, მაგრამ გო-
დერძის მისი გემო ახლაც ახსოვდა. სანამ გოდერძი უმაღლესში სწავლო-
ბდა, ვარდენ გურგენიძე ალათის ეკითხებოდა, შენი ბიჭი რომ დიდი კაცი
გახდება, უნივერსალის დირექტორად თუ დამნიშნავსო? ალათი ამშვიდე-
ბდა, შენგან იმდენი სიტყბო ახსოვს, მაგას როგორ დაგამადლისო.

გოდერძის უმაღლესის დამთავრების შემდეგ ვარდენი ისევ თავის
ძველ ფარდულში ვაჭრობდა და ზოგჯერ ხელფასის აღებამდე ძველ ნაც-
ნობს ფულსაც ასესხებდა. თუ კი გაპატიყებას დაიწყებდა, ამხნევებდა, მა-
რთაღია, მე ვერ მოვესწრები, მაგრამ შენ ჩემი სიტყვა არ დაგავიწყდეს,
დიდი კაცი გახდებიო. გოდერძის საშინლად უკვირდა, ასეთი ოპტიმისტი
რამ გამოგიყვანაო.

ფარდულში შემოსულ გოდერძის რომ თვალი მოკრა, ვარდენი იმ
წუთში მიხვდა, რაღაც გიჭირს და მზად ვარ დაგეხმარო. გოდერძის რომ
ეთქვა, კაცი მომაკვლევიანო, უკან არ დაიხევდა.

რაკი შემოსული თქმას ერიდებოდა, თვითონ დააასწრო.

— ჰო, რამდენი გინდა?

— ფული არა, — იუარა გოდერძიმ, — კონიაკი მომეცი ერთი და რა-
მე საჭმელი... ალათის სოფელში წასვლის შემდეგ სახლში არაფერი მაქვს.
ვარდენმა ჯერ კონიაკი შეახვია ქალაქში, მერე ძეხვის დაჭრა დაიწყო.

— სტუმარი გყოლია სახლში, რადგან კონიაკი მიგაქვს.

— ჰო, თბილისიდან მესტუმრა.

— ეგებ ძეხვი არ უყვარს, რას იტყვის, თბილისში რომ ჩავა?

— რა უნდა თქვას, ჩემი მეგობარია.

— კუჭმა მეგობარი არ იცის, შვილო, ყველი და ხიზილალა მაქვს,
ისიც წაიღე, — ვარდენმა ყველაფერი დიდ ქალაქში გაახვია და გოდერ-
ძის მიაწოდა, — კარგად დაიჭირე, არ გაგივარდეს.

— რამდენისაა ეს? — სხვათა შორის იკითხა გოდერძიმ.

— შენ ჯერ წაიღე, ფულზე მერე ვილაპარაკოთ.

— დიდი მადლობა, აბა...

— კარგად იყავი... ოღონდ იმ თბილისელ სტუმარს არ მიწყენინო...

ვიცი მე მაგათი ამბავი!

გოდერძი რომ სახლში დაბრუნდა, ვალიკო ელექტროსაპარატურის
იპარსავდა.

— ვლამაზდებით, ხომ ქართველები? — ჰკითხა გოდერძიმ.

ვალიკომ მიუგო, მე კი ვლამაზდები, მაგრამ შენ ოჯახს რატომ
აქცევ, ამდენი ხორავი რად გინდოდაო.

გოდერძიმ ყველაფერი მაგიდაზე დაალაგა და ძალაღუტანებული სა-
უბარი რომ გაეგრძელებინა, მასპინძელს ჰკითხა, „ნევია“ მაგი საპარსი
თუ „ხარკოვი“.

— „ხარკოვი“. — ვალიკო ახალგაპარსულ სახეს კმაყოფილად ათვა-
ლიერებდა სარკეში.

— ერთნაირი კია, მაგრამ მაინც „ხარკოვი“ ჯობია... ქობლიანშიც
ჩამოაქვთ ხანდახან გასაყიდად.

სტუმარმა ლაპარაკი სხვანაირად გაიგო.

— ბევრი გამოვიცვალე და ბოლოს ამ ერთმა გამიმართლა, მიზეზია-
ნი კანი რომ არ მქონდეს, გაჩუქებდი.

— მასე რატომ იფიქრე, — ეწყინა გოდერძის, — მე მხოლოდ პარი-
კმახერთან ვიპარსავ.

ვალიკომ საპარსი ჩემოდანში ჩადო და სანთებელა ამოიღო.

— ჩემგან საჩუქრად ეს გქონდეს, პარიზში ვიყიდე, შეხედე, რა ქა-
ლებია ზედ... არ თქვა ახლა, მაგაზე უკეთესი მინახავსო... ჰო, მართლა,
პაპიროსს თუ ეწევი?

— ექიმმა გამაფრთხილა, თამბაქო ჯანმრთელობის მტერიაო. — გაი-
ღიმა გოდერძიმ.

ვალიკომ სანთებელა ჯიბეში ჩაიდვა.

— თუ არ ეწევი, სათამაშოდ ამის გაფუჭება არ ვარგა.

ერთბაშად უხერხული სიჩუმე ჩამოვარდა. დუმილი გოდერძიმ
დაარღვია.

— პარიზში როდის იყავი?

— შარშან გაზაფხულზე, ტურისტული საგზურით.

გარეთ ზღვა ხმაურობდა, ღია ფანჯრიდან მისი აქოჩრილი ტალღები
მოჩანდა.

— დიდი ქალაქია ხომ პარიზი?

ვალიკო ფანჯარასთან მივიდა.

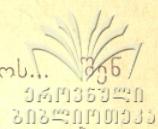
— ქობლიანის ხელა არ იქნება, მაგრამ...

გოდერძის რატომღაც უმიზეზოდ დასჯილი ბავშვივით სევდა შემთაწვა.

— ქობლიანი... პატარა ქობლიანი... ოთხი თვე საბანაო სეზონი, მე-
რე წვიმები, გაუთავებელი წვიმები... მერე ნესტიანი ზამთარი, მერე
ლოდინი...

ვალიკო მობრუნდა და დაკვირვებით შეხედა.

— ლირიკული გადახვევები როგორც სტუდენტობის დროს... შენ!
პესიმისტო შენა!

— ჩემთვის ქობლიანი მაინც პარიზზე უკეთესია! — დაბეჭითებით უთხრა გოდერძიმ.

— ნუ გეშინია, არავინ წაგართმევს, — ვალიკო დაუპატიჟებლად მიუჯდა მაგიდას, — დავიწყეთ თუ უცდი ვინმეს?

— ვის უნდა ვუცდიდე... ღარიბი სუფრაა, მაგრამ კეთილი გულით მორთმეული, — გოდერძიმ კონიაკი დაასხა, — შენს ჩამოსვლას გაუმარჯოს და ჩემს დახვედრას!

— გაგვიმარჯოს, აბა! — ვალიკომ ჭიქა მიუჭახუნა და გადაკრა, — სამეარსკვლავიანია ხომ?

— სხვა არ ჰქონდათ კიოსკში, — თავი იმართლა გოდერძიმ.

— ამას არ შეეჩვიო, თორემ თირკმელს გაგიფუჭებს, ოთხსა და ხუთს კიდეც არა უშვას.

— არც „გრემია“ ცუდი! — თქვა გოდერძიმ და გულში გაიცინა, ვარდენ გურგენაძე გულთმისანი ყოფილაო.

მეორე სადღეგრძელოს რომ სვამდნენ, ვილაცამ დააკაკუნა. კარი რომ გაიღო, თვალს არ დაუჯერა, — ზღურბლზე ლურჯ კაბაში გამოწყობილი თინა წილოსანი იდგა.

რაკი მასპინძელმა მობრძანდის თქმა ვერ მოახერხა, სტუმარი დაუპატიჟებლად შევიდა ოთახში.

— რუსულ-ქართული ლექსიკონის მეორე ტომი მინდოდა, ვილაცას ვათხოვე და აღარ მომიტანა, — თინამ გვიან შენიშნა, გოდერძიმ რომ მართო არ იყო და შეწუხდა, — ბოდიში, სტუმარი გყოლიაო...

დაბნეული იდგნენ და ვალიკო ორთავეს ცნობისმოყვარეობით ათვალიერებდა.

გოდერძიმ, როგორც იქნა, ხმა ამოიღო.

— იცნობდეთ, ჩემი თბილისელი მეგობარი ვალიკო სოხაძეა... ეს კიდეც თინიკოა, ჩემი... ჩემი კოლეგა... ერთ სკოლაში ვასწავლით.

— ძალიან სასიამოვნოა, — თქვა ვალიკომ და გაწითლებულ ქალს ხელი ჩამოართვა, მერე შინაურივით კარადიდან ჭიქა გადმოიღო და კონიაკი შეუვსო.

— ჩემთვის ნუ წუხდებით, — იუარა ქალმა.

— შეგიძლიათ არ დალიოთ, მაგრამ სადღეგრძელო უნდა წარმოთქვათ, — აუხსნა ვალიკომ.

— ქობლიანსა და ქობლიანელებს გაუმარჯოს... ბოდიშს ვიხდი, რომ თქვენს მყუდროებაში შემოვიჭერი.

სტუდენტობის დროს ვალიკო სოხადეს დღიურების კი არა, წერილებ-
ბის წერა ეზარებოდა, მაგრამ დროთა განმავლობაში შეხედულება შეეც-
ვალა და ბოლოს დღე ისე არ გავიდოდა, თავისი შთაბეჭდილებები ქალა-
ლზე არ გადაეტანა. ალბათ არცთუ ისე შორეულ მომავალში ეს დღიუ-
რები ფართო საზოგადოების მსჯელობის საგანი გახდება, მანამდე კი ვა-
ლიკო სოხადის მიერ ქობლიანში გატარებული ზაფხულის რამდენიმე ეპი-
ზოდი უნდა გავაცნოთ.

„1 ივნისი. არ ვიცი დილაადრიან რამ გამაღვიძა! თავის ტკივილმა თუ
გოდერძის ხმაურმა, მგონი ორივემ ერთად. თავი ნამდვილად კონიაკმა
ამატიკნა, არ უნდა დამელია, მაგრამ მასპინძელს ხატრი ველარ გავუტეხე.
საწყალი, როგორ ცდილობს მასიამოვნოს. კაცმა რომ თქვას, მის ბინაში
სასტუმროზე უფრო სიმყუდროვეა, სიმყუდროვე და სიღარიბე. არ მე-
გონა, თუ ასეთი მოუხერხებელი იქნებოდა, რამდენი ვუმტკიცე წუხელ,
თვალი გაახილე, ერთი კოსტუმის მეტი რატომ არ უნდა გეცვას-მეთქი,
ეწყინა, მეორეჯერ მაგ საკითხზე ნურაფერს მეტყვიო. ნუთუ ვერ ხედავს,
ირგვლივ ხალხი როგორ ცხოვრობს, გერასიმე ბურძგლასთანა მეზობელი
როგორ უნდა მოიმდუროო კაცმა!.. ეგ გერასიმე ბურძგლა სხვანაირი ჩი-
ტია, კარგად უნდა შევისწავლო.

2 ივნისი. დილით საბანაოდ რომ მივდიოდი, გერასიმე დიდი ამბით
მომესალმა, კაი გამარჯობა პატივცემულო.

— გაგიმარჯოს-მეთქი, — ვუთხარი.

— ხომ კარგად გეძინათ, პატივცემულო?

— ისე, რა...

— კარგ სიზმრებსაც ნახავდით...

ვიფიქრე, მასხრად ხომ არ მიგდებს-მეთქი და მკაცრად ვკითხე.

— რა ბრძანეთ?

— არაფერი, — გერასიმეს ღიმილი არ მოშორებია სახიდან, — საით
გაგიწევიათ, პატივცემულო?

— იალბუზზე ვაპირებ ასვლას.

მაგი რა მითხარიო და სიცილი აუტყდა, შაყირი ძალიან გყვარებით,
შემთხვევით „ნინაგში“ ხომ არ მუშაობთ.

— განათლებაში ვმუშაობ, — აეუხსენი მე, — ხანდახან უმაღლესში
მისაღები ხალხის გამოცდებსაც ვესწრები.

გერასიმე ვერ მიხვდა, ხუმრობად ჩაეთვალა ჩემი სიტყვები თუ სე-
რიოზულად მიეღო. მე კიდევ გავუმეორე, მისაღებ გამოცდებს ნამდვი-
ლად ვესწრები-მეთქი.

რალაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ რადიომ დაასწრო, „მობანავეთა მხე-

ზე დიდხანს გაჩერება აკრძალულია“.

— რატომაა აკრძალული? — შევეკითხე გერასიმეს.

— მხემ რომ დაგარტყას, სად მიხვალ მერე? — კითხვაზე უკანასკნელმა გერასიმემ მიპასუხა მან.

დავამწვიდე, ქვეყანაზე ბევრი დარტყმული დადის-მეთქი. ისევ სიცილი დაიწყო, რა ხუმარა ყოფილხართო, თუ ძალიან არ გეჩქარებათ, ჩემთან ვისაუბროთ, თავი შევიქცითო.

— რომელი პრობლემები გაინტერესებთ, საერთაშორისო თუ საშინაო? — დავინტერესდი მე.

— შინაურული.

— ძალიან გაინტერესებთ?

— მაგის დარდით ღამე არ ძძინავს.

— ახლა არ მცალია, საბანაოდ მივდივარ.

— დაბრუნდებით?

— ახლა მეც გამეცინა.

— ვითომ დავიხრჩობი? ცურვა კარგი ვიცი.

გერასიმე ბურძგლა პლიაჟამდე გამომყვა, გზაში სულ მარიგებდა, მზეზე დიდხანს ნუ გაჩერდებით და ცხელ ქვებზე ფეხშიშველი ნუ გაივლითო.

4 ივნისი. ორი დღე მხერხა გერასიმემ, მესტუმრე და მესტუმრე, სალაპარაკო მაქვსო. სპეციალურად სადილი რომ მოამზადა, უარი აღარ მითქვამს. ორი კაცი ვიყავით, მაგრამ მაგიდაზე იმდენი ხორავი ეყარა, ერთ ქორწილს გადაიხდიდა. სუფრაზე უფრო მისმა ბინამ გამოაცა. ჩემი წარმოდგენით გერასიმე ბურძგლა პროვინციული მასშტაბის საქმოსანი იყო, მაგრამ სიმდიდრით თბილისელ კოლეგებსაც არ ჩამოუვარდებოდა. გოდერძი ლობჯანიძის სახლიდან მოსულს, თავი ანტიკური ხელოვნების მუზეუმში მეგონა.

გაოცება აღარ დამიმაღავს.

— ბატონო გერასიმე, ძალიან ადრე შესულხართ კომუნიზმში.

— როგორ გეკადრებათ! — იუარა ბატონმა გერასიმემ.

— ეს შეკადრებელი ტელევიზორი მაინც სად იშოვეთ?

— ხომ გითხარით, ძმას სოფელში მანდარინის ბაღი აქვს-მეთქი.

— ბაღი აქვს არა? — გამეცინა მე, — ალბათ ჩაიშიც მუშაობს.

გერასიმემ დამიდასტურა, სულ გადაჭარბებით ასრულებს გეგმებსო, მეტი იწილო-ბიწილო საჭირო აღარ იყო და პირდაპირ საქმეზე გადავედი.

— იმ შენს ძმას, ალბათ, უმაღლესში მოსაწყობი შვილი ჰყავს...

— უმაღლესში მოსაწყობი შვილი მე მყავს, — მითხრა გერასიმემ და

სუფრაზე მიმიპატიჟა, — დაბრძანდით, პატივცემულო, ფეხზე რატომ დგებართ?

სუფრის თავში დამსვა. არ მშოიოდა, მაგრამ კეცზე შემწვარ კარგად გადმოვიღე.

გერასიმემ ტყემალი გადმომაწოდა და მკითხა, მამათქვენს რა ჰქვია, პატივცემულო.

— ობოლი ვარ-მეთქი, — თავი შევებრალე.

— მაგი არ გეთქვათ და მოგეკალით, — შეწუხდა გერასიმე.

— ვარლამი ჰქვიოდა...

მასპინძელმა კონიაკი დამისხა.

— დიდებული სახელია... ესე იგი, ვარლამოვიჩი... მამათქვენის საუკუნო ხსოვნა იყოს!

ჭიქები მივუჭახუნეთ და გადავკარით.

— მშვენიერი გემო აქვს, — კონიაკი მოვუწონე.

— „გრემია“, ორი თუშანი მივეცი, — არ დაუშალავს გერასიმეს.

— აჲ სამეფარსკვლავიანის მეტი ქობლიანში კონიაკი არ იშოვებო! გერასიმემ წარბები შეჭმუნა.

— ვინ თქვა მაგი?

— გოდერძი.

— გოდერძისთანა ღვთის გლახისთვის მართლა არ იშოვება!

„როგორ გამიშინაურდა, ახლავე უნდა ვასწავლო ჭკუა“.

— აბა, აბა მასეთები არ გამაგონო, გოდერძი ჩემი მეგობარია!

მიხვდა, შორს რომ შეტოპა და ხმას დაუწია.

— მეგობარი კი არა, ვარლამოვიჩი, ძმა გამოსდის კაცს ცუდი... ისე პატიოსანია, ერთ თვეს ასი მანეთით ცხოვრობს.

— რას იზამ, შენხელა ტელევიზორი არა აქვს!

გერასიმემ ჭიქები ხელახლა შეავსო.

— მე რომ მაგის ადგილას ვიყო, ტელევიზორი კი არა, რადიოსადგურიც მექნებოდა.

— მაინც ასეთს რა იზამდი? — დავინტერესდი მე.

— ჩემთან რად გინდათ ამნაირი ლაპარაკი, ვარლამოვიჩი... თინა წილოსანი მეცოდვება მაგის გადამკიდე, არ გააბედნიერებს ერთბაშად!... რას იტყვით, ხომ ლამაზი გოგოა?

— ისე რა, — ვთქვი მე და იმ საღამოს გაცნობილი სახეაწითლებული ქალიშვილი გავიხსენე. „ისე რა“ კი არა, ნამდვილად ლამაზი გოგო იყო, ეშხიანი, მიმზიდველი.

გერასიმე არ მომეშვა.

— ხომ მოგეწონათ?

— სიმპათიური ქალიშვილია, — დავუდასტურე მე.

— თბილისელებს ვერ შევადარებ, მაგრამ ქობლიანის პირობაზე <sup>დღე-
ნათელი ანგელოზია...</sup> მაგი პროვინციაში გასაჩერებელი არაა, <sup>ეროვნულ
ამოიჩემა ეს გოდერძი ლობჯანიძე და სხვებს აღარ უყურებს.</sup> ^{გიგლიძე}

— ეტყობა, საქმე სერიოზულად ჰქონიათ.

გერასიმემ დამიდასტურა, ქორწილის მეტი არაფერი აკლიათო.

— რა ხართ, რა ეს პროვინციელები! — თავი გავიქნაე მე.

— ჩუმი და უწყინარი ხალხი, ვარლამოვიჩ, — გერასიმემ ხაჭაპური გადმომიღო.

— უწყინარო, მაინც რატომ ემდური გოდერძის?

— არ ვემდური, მაგრამ ჩემი ხელიდან მოსაკლავი კია, — ევლავ ხმა აიმაღლა გერასიმემ, — მაცალეთ, ვარლამოვიჩ, ბოლომდე მათქვე-
ნეთ. კარის მეზობელი რომ ბაღანას დაგიჩაგრავს და სამიანს გაგიხდის
სახვეწნებლად, თოფი არ უნდა ესროლო, მითხრით?

— აბა როგორ გგონიათ, სწავლის ძირი მწარე არის, კენწეროში გა-
ტბილდების...

გერასიმემ ისევ დაასხა კონიაკი.

— ვიცი, ვარლამოვიჩ, მაგი გუთამიშვილმა თქვა... ჰოდა. გაუმარ-
ჯოს ახლა ჩვენს მამულიშვილებს!

მესამე ჭიქის შემდეგ ერთბაშად გავშინაურდით და გერასიმეს სათქ-
მელი პირდაპირ ვუთხარი, წელს უმაღლესში მოწყობა ძალიან გაჭირ-
დება-მეთქი.

— მაგი ვიცი, ვარლამოვიჩ, — არ დაიბნა მასპინძელი.

— ორი გამოშვება აბარებს...

გერასიმემ ოფლი მოიწმინდა.

— ისეთი კაცი მანახვა, გზაზე რომ დამაყენებდეს...

წინადადების დამთავრება ვეღარ მოასწრო, ოთახში ვიღაც ქალი შე-
მოვიდა, შევატყვე, მასპინძელს არ ესიამოვნა მისი დანახვა, მაგრამ მაინც
დიდი ამბით გამაცნო, ყუყუნა მახათაძე გახლავთ და მაგასაც შვილი უმა-
ღლესში ჰყავს მოსაწყობიო.

— სალაში პატივცემულო ყუყუნა! — მოწიწებათ მივესალმე.

— გაგიმარჯოს, ნენა! — ძველი ნაცნობივით მითხრა ყუყუნამ, —
ჩემს შვილს ცისანა ჰქვია.

— ძალიან სასიამოვნოა.

— სხვა როგორ ბრძანდებით, ჩემო ბატონო?

— ვართ რა, ქალბატონო.

— სიცხემ ზომ არ შეგაწუხათ? — ყუყუნა გაჩერებას აღარ აპირებ-
და, — ივნისი ახლა დადგა, მაგრამ იწვება ყველაფერი... ისე, თბილისიდან
ზომ კარგი ამბებია?

— ფული გამოუგზავნიათ, მაგრამ დააგვიანდა ჩამოსვლა.

ჩემი სიტყვები არც ყუჟუნას გავკირვებია და არც გერასიმეს ქობ-
ლიანში ასეა, ფოსტის იმედი ნუ გექნებათო.

იმედის დაკარგვას მაინც არ ვაპირებდი, როცა იქნებამხალხლმითუვა-
მეთქი. გერასიმემ დამიდასტურა, ნამდვილად მოვალ და თუ არ მოვალა,
დიდი უბედურება არც მაგი იქნებაო. მერე საერთაშორისო პრობლემები
გავარჩიეთ, ამერიკაში ზანგებს რატომ ჩაგრავენო და როცა კონიაკი და-
იცალა, მრავლობითში დაწყებული საუბარი მხოლოდობითში დავამთავრეთ.

გერასიმეს კი დავემშვიდობე, მაგრამ ყუჟუნა მახათაძის მოშორება
არ იქნა. ჯერ კიდევ ადრე იყო და სანაპიროს ჩაუყუცი, მხიარულ ხასიათ-
ზე ვიყავი და მემღერა მინდოდა, მაგრამ ყუჟუნა შემომიჩნდა, ჩემი ქა-
ლიშვილი თუ მოეწყობა უმაღლესშიო. დიდ ხანს ვუმტკიცე, აუცილებ-
ლად მოეწყობა-მეთქი და როგორც იქნა, თავი დავაღწიე.

მშვენიერი საღამო იდგა, ქუჩაში ბევრი ხალხი დასეირნობდა რატო-
მღაც გავიფიქრე, ამ ხალხში იქნებ თინა წილოსანს ვნახავ-მეთქი, მაგრამ
ნაცნობი არავინ შემხვედრია“.

იყო საღამო მშვიდი და წყნარი

სიბნელე უბილეთო მგზავრით შემოიპარა ოთახში და ვალიკო სო-
ხაძეს გაზეთის კითხვა შეაწყვეტინა.

მზის ჩასვლისთანავე პროვანციელები ქათმებივით ძილის თადარიგს
იჭერენ, ქალაქის პულის საგრძნობლად ეცემა, ქუჩებში მხოლოდ შეყვა-
რებულებს და მთვრალებს ნახავთ, ხანდახან მორიგე მილიციელიც ჩაივ-
ლის თავის შესაქცევად, და როცა სადგურიდან თბილისის მატარებელი
გავა, ქობლიანს საბოლოოდ ეუფლება ძილი. პატარა ქალაქი დიდი ჯა-
ფის შემდეგ ისვენებს, ენერგიას იკრეფს, რომ ხვალიდან ისევ ჩვეულებ-
რივი, მაგრამ მაინც ახალი ცხოვრება დაიწყოს.

დივანზე წამოწოლილ ვალიკოს სინათლე არ აუნთია, რადგან ბნელში
უკეთესად ფიქრობდა. ეს ფიქრები ძირითადად ქობლიანში გატარებული
დღეების შთაბეჭდილებები იყო, თვალწინ გაიღვებდნენ გოდერძის, გე-
რასიმეს, ყუჟუნას სახეები, მერე თინა წილოსანი გამოეცხადა და მასზე
ფიქრში ჩაეძინა კიდევაც. სიზმარშიაც თინიკოს ხედავდა, მაგრამ კაკუნ-
მა გამოადგოდა, უკმაყოფილოდ წამოდგა, სინათლე აანთო და როცა კა-
რებთან თინა წილოსანი დაინახა, თვალს არ დაუჯერა, თავი ისევ სიზმარ-
ში ეგონა.

— მობრძანდით, მობრძანდით! — როგორც იქნა, გამოერკვა ვალიკო.

ქალი მიხვდა, რომ გოდერძი სახლში არ იყო და წასვლა დააპირა.

— სადაცაა მოვა, — უთხრა ვალიკომ, — თქვენ, ალბათ, ლექსიკონი
გინდოდათ...

თინიკოს ლოყები წამოუწითლდა.

— არა, თავისუფალი თემები მოვიტანე გასასწორებლად ^{ქვეყნული} ~~ქვეყნული~~

— დაბრძანდით მერე, ფეხზე რატომ დგხართ? — ხელმძღვანელი ~~ქვეყნული~~

მასპინძელივით გეპატიჟებით.

— თქვენ ხომ უკვე სტუმარი აღარა ხართ, — ქალი სკამზე ჩამოჯდა.

— რასაკვირველია, — დაეთანხმა ვალიკო, მაგრამ მერე რა ეთქვა, ვერ მოეფიქრებინა.

თინამ მაგიდაზე გაშლილი გაზეთის კითხვა დაიწყო. სტატოს „მეცხოველეთა ახალი მიჯნები“ ერქვა და არც თუ ისე საინტერესო უნდა ყოფილიყო.

— მოგწყინდათ, ხომ, პატივცემულო თინა? — ჰკითხა ვალიკო.

— სრულიად არა, — ქალმა გაზეთს თავი დაანება და პირდაპირ შეხედა.

ვალიკომ გამოცდაზე ჩაჭრილი ბავშვივით მოარიდა თვალი. არ შეიმჩნია, მაგრამ საკუთარ თავზე ბრაზი მოსდიოდა, ასე რამ დამაბნიაო, ზიბიდან სიგარეტი ამოიღო და ზრდილობის წესის თანახმად მოწვევის ნება ითხოვა. თინამ უპასუხა, როგორ გეკადრებათო და ვალიკოს თანდათან დაუბრუნდა ძველებური სითამამე.

— თქვენ, რასაკვირველია, პაპიროსს არ ეწევით?

— საიდან დასკვნით?

— პროვინციელი ქალიშვილები არ ეწვეიან.

— რატომ, ახალი ცხოვრება აქაც შემოვიდა, — თინამ გაიცინა და კოლოფიდან სიგარეტი ამოიღო, ვალიკომ თავისი საზღვარგარეთული სა-
ნთებელა მიაშველა. ქალმა ერთი მოწია და ხველა აუტყდა.

— ძალად რატომ წვალობთ? — შეწუხდა ვალიკო.

— თბილისელ ქალიშვილებს არ მინდა ჩამოვრჩე. — უთხრა თინამ.

— თქვენ, როგორც ჰემმარიტი პროვინციელი, თბილისელებს, ალბათ, დასაჩაჩავად ვერ იტანთ?

— პირიქით, მშურს მათი, ისეთი ლამაზები არიან, ისე კოხტად იც-
ვამენ...

— განა თქვენ მათ სილამაზეში ჩამოუვარდებით? — გაბედა ვალიკომ.

— გმადლობთ კომპლიმენტებისათვის! მე მგონი...

— საწყენად რატომ მიიღეთ, მე გულწრფელად გითხარი... შეეშ-
ვით მაგ პაპიროსს, ისეთი სახე გაქვთ, თითქოს ნერვიულობდეთ.

— გოდერძის დაავიანდა.

— აი რაში ყოფილა საქმე! გოდერძი არ დაიკარგება! — ვალიკომ თბილისიდან ჩამოტანილი ტრანზისტორი ჩართო.

განცხადებებს გადმოსცემდნენ, უმაღლეს სასწავლებლებში საბუთე-

ბის მიღება დაწყებულიყო. მერე დიქტორმა თქვა, ფილარმონიის დიდი დარბაზში „ორერას“ კონცერტია დანიშნული.

— წარმომიდგენია, რა ხდება ახლა თბილისში, — ამოიოხრა ვალიკო, — თითქოს თბილისში რომ არ იყო, იმას წუხდა, — მთელი ქალაქი, სხვათა შორის, ამ კონცერტზე წასვლას აპირებს.

— თქვენც დაესწრებოდით, არა? — დაინტერესდა ვალიკო.

— თბილისში რომ ვიყო, რა სათქმელია, მაგრამ ბილეთის შოვნა გამიჭირდებოდა.

— სხვა რომ დაგხმარებოდა?

— ვინ სხვა?... გოდერძის ესტრადა არ უყვარს.

— სხვათა შორის, არც მე ვგიყუდები.

— კარგ ესტრადას ჩვენ მხოლოდ ტელევიზორში ვუხმენთ, — თითქოს ვალიკოს სიტყვები არ გაუგონიაო, ისე გააგრძელა თინამ — რომელი საათია ახლა?

— ცხრა... გოდერძი სადაცაა მოვა.

— ცხრა საათზე თბილისში კონცერტი იწყება, ხალხით გაქედილ დარბაზს მუსიკა ეფინება.

— ცხრა საათზე ქობლიანში დასაძინებლად წვებიან, — შენიშნა ვალიკომ.

თინა არ დაეთანხმა.

— არც მასეა საქმე. კინოში ბოლო სეანსი ჩვენთანაც ათ საათზე იწყება.

— დიდი შეღავათია!

— თბილისშიც ხომ ბოლო სეანსი ათ საათზე იწყება?

— დაწვეიხართ, აბა, თბილისელებს! — ვალიკომ ტრანზისტორი გამოართო.

— ჩვენთან ყოველთვის ახალ სურათს უჩვენებენ...

— დღეს რა გადის? — დაინტერესდა ვალიკო.

— არაბული ფილმია, სათაური არ მახსოვს.

— უკვე ნახეთ?

— პირველ დღეს ვინ შევა, თავპირის მტვრევია.

— გაინტერესებთ ნახვა? — სხვათა შორის ჰკითხა ვალიკომ.

ქალმა თავი დაუქნია, ძალიან მაინტერესებდა.

— მე რომ შემოგთავაზო კინოში წასვლა? — ვალიკომ პირდაპირ დაუხსნა კითხვა.

— ახლა? — გაწითლდა ქალი.

— დიახ, ახლა, გვიანია, არა?

— გვიანი კია...

— თუ გოდერძი არ მოსულა?

თინა წამოდგა.

— არც გოდერძი მოსულა!

— გაბრაზდით?

— არა მგონი...

— სულ დამავიწყდა, პროვინციაში რომ ცხოვრობთ.

— მერე, რა ვუყოთ, პროვინციაში რომ ვცხოვრობ?

— ხალხი რას იტყვის, უცხო მამაკაცთან გავლილს რომ დაგინახავთ?

— ის უცხო მამაკაცი თუ გოდერძის მეგობარია? — თინამ ისევ გაუსწორა თვალი.

ვალიკო წამოენთო.

— მეგობარი!.. განა არ შეიძლება შენი მეგობრის... — როგორ ეთქვა ახლა, შენი მეგობრის მეგობარ ქალიშვილს კინოში წასვლა შესთავაზო?

ამ ლაპარაკში გარედან გოდერძის სიმღერა მოისმა. ჩემს ეზოში წვიმა მოდისო, დარდობდა. გრადუსებში რომ იყო, დიდი მიხვედრა არ უნდოდა.

— კამპანიას გაუმარჯოს! — კარის გაღებისთანავე რიხიანად დაიძახა, თინას რომ თვალი მოჰკრა. სიხარულით გული გადაუტრიალდა, სახლში რომ მაკითხავს, ნამდვილად ვუყვარვარო.

— სად ხარ, კაცო, დავწყდით შენს ლოდინში! — უთხრა ვალიკომ და თინას შეხედა.

გოდერძიმ აუხსნა, პატარა საქმე მქონდაო.

— გეტყობა! — თინიკომ უკმაყოფილოდ გაიქნია თავი.

გოდერძიმ, ვითომ ვერ დავინახეო, და ვალიკოს ხელი გადახვია, თუ ძმა ხარ, მე რომ მიყვარს, ის ვიმღეროთო.

მე შორს ვიყავ, მწარე ფიქრთა მოვჭლი,
მომენატრე, შენთან მიტომ მოველი...

მღერით მარტო გოდერძი მღეროდა, თუ კი ამას სიმღერა დაეძახებოდა, ვითომ დაეკაცი ვარო, ქალს თავს აწონებდა.

— სად დალიე? — მკაცრად ჰკითხა ქალმა.

— დავლიე... არ შეიძლება განა? ვინ თქვა, პედაგოგებმა ღვინო არ უნდა დალიონო... სხვები ხომ სვამენ, განათლების მინისტრსაც ხომ დაუღვინია ღვინო?

— ძმაკაცი გამილოთდა! — ამოიოხრა ვალიკომ.

— სულ არ იცოდა სმა. — ბოდიში მოხდა თინამ.

— ტყუილია მაგი! — იუარა გოდერძიმ, — შენ ვალიკო სოხაძის ნუ გერიდება, ვალიკო ჩემი ძმაა, ხუთ წელიწადს ერთ სტუდენტობაში გვეძინა, ერთად ვშიშვრობდით... არა, ზოგჯერ საქმელიც გვქონდა, ზოგჯერ კიდევ ღვინოსაც ვსვამდით... ხომ ასეა, ვალიკო?

— რამდენს ლაპარაკობ? — ველარ მოითმინა ქალმა.

— ნუ გიკვირს, ყოველთვის არ ვილაპარაკებ!

— მეც მაგას არ ვამბობ.

— ლაპარაკს რა ჭკუა აქვს, სათქმელის გასაგებად სიტყვები უძლურია. სათქმელი მხოლოდ ადამიანის თვალებში უნდა ამოიკითხო.

— იმიტომაც დაგწითლებია, არა?

ვალიკოს ნეიტრალიტეტის დაცვა უნდოდა, მაგრამ ველარ მოითმინა.

— გეყოფათ, თინიკო, შეიბრალებთ!

გოდერძი გადწყვიტა ბოლომდე მრისხანე მამაკაცი დარჩენილიყო, მაგრამ გრძნობების მოზღვაება იგრძნო და გული აუჩუყდა.

— რაც უნდა იმიტხრას, მაინც არ გავბრაზდები, თინიკოზე გაბრაზება არ შეიძლება... ვალიკო, შენ თინას არ იცნობ! — თვალი მოკრა, ქალმა რომ კარი გააღო და შეეხვეწა, ჯერ ნუ მიდიხარო.

— ნორმალურად რომ იყვე, კინოში წავიდოდით, — თინამ ვალიკოს გადახედა, — შენს მეგობარს ძალიან უნდოდა ახალი სურათის ნახვა.

— კინოში ხვალ წავიდეთ... დღეს თითო ჭიქა ავწიოთ.

— შენ თუ კიდევ ჭიქა გინდა!

— მოიცა, ნუ გეჩქარება.

ვალიკომაც ბევრი ეხვეწა, ჯერ ადრეაო, მაგრამ დაიჟინა, საკონტროლო ნამუშევარი მაქვს გასასწორებელიო, ბოლოს გოდერძი გაბრაზდა, თუ მასეა, წაბრძანდით ბატონოო! ვალიკოს შენიშვნაზე, რატომ არ გააციოლეო, ხელი ჩაიქნია, ნუ გეშინია, არ დაიკარგებაო.

— ასე რამ გაგაბრაზა? — ჰკითხა ვალიკომ, როდესაც ქალი წავიდა.

— გაბრაზება კი არა, ზოგჯერ დამღურებაც მინდა, მაგრამ არ გამომდის, — აღელვებული გოდერძი ოთახში ბოლთას სცემდა, — ხანდახან ასე მგონია, ერთი ბეწოც არ ვუყვარვარ, მხოლოდ თავს იქცევს, სანამ ვინმეს გამონახავდეს... ერთი სიტყვით, მე რეჟერვში ვარ.

ვალიკოს სხვანაირად ენიშნა ეს სიტყვები, მაგრამ არ შეიმჩნია.

— ამდენს რატომ აჭიანურებ, დროზე მოიყვანე.

— არ ვუყვარვარ და როგორ მოვიყვანო?

— გეჩვენება შენ მაგი.

გოდერძი სარკესთან გაჩერდა.

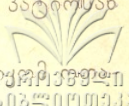
— ნეტავ მართლა მეჩვენებოდეს!.. თინიკოსთანა ქალის იდეალი სხვანაირი მამაკაცია, ვისოკი, კრასივი... მე ერთი საწყალი ასმანეთიანი პროვინციელი მასწავლებელი ვარ.

— თუ მოინდომებ, შეგიძლია ათასიანიც იყო.

— არ შემიძლია... რომ შემეძლოს, მაინც არ ვიზამ!

— ანგელოზი ხარ?

— ანგელოზი არა, მაგრამ არც გერასიმე ბურძგლა ვარ, მე პატიოსან პურსა ვჭამ!

— სულ ეს არის შენი პატიოსნება? — ხელით უჩვენა ვალიკომი გიგლეჩიძის ხელნაწილები.

— დიახ, — თავი დაუქნია გოდერძიმ, — კიდევ ეს წიგნები, გასასწორებელი რვეულები...

— ცოლს რომ მოიყვან, მეორე ლოგანი ხომ უნდა იყიდო?

— ვიყიდი! მრგვალ მაგიდასაც ვიყიდი, რბილ სავარძელსაც, ფერად ტელევიზორსაც, ახალ „უიგულსაც“, საზღვარგარეთაც წავალ სამოგზაუროდ!

— ღმერთმა გისმინოს! — ამოიოხრა ვალიკომი.

— ვიცი, ჩემი არ გჯერავს, — ეს ღვინო არ იყო, სხვა რაღაც ალაპარაკებდა გოდერძის, — არც უმაღლესში გჯეროდა, არც მაშინ, ასპირანტურაში რომ მტოვებდნენ...

— თუ არ ვცდები, პესიმისტს მე კი არა, შენ გეძახდნენ.

— კი მეძახდნენ, მაგრამ მე მაინც დიდი ოპტიმისტი ვარ... მართალია, ზოგჯერ საკუთარ თავზე ბრაზი მომდის და გაქცევასაც დავაპირებ, მაგრამ ჩემს სკოლას ვერსად გავექცევი, არც მინდა გავექცე... მოსწავლეებსაც ძალიან შევეჩვიე.

— მოსწავლეების მშობლებს თუ შეეჩვიე?

— ვიცი, ვისზეც მეუბნები, — მიუხვდა გოდერძი, — მაგრამ გერასიმე ბურძგლას შეჩვევა არ ვარგა, არც შენ გირჩევ.

— ეს როგორ გავიგო?

— პირდაპირი მნიშვნელობით... თუ ჩავითრია, ძნელია მერე თავის დაღწევა.

— მე რომ ჩავითრიო?

— ხომ გითხარი, არ გირჩევ-მეთქი!

— ჭკუას მასწავლი? — ეწყინა ვალიკოს, — არ მინდა მე ჭკუის სწავლება!

— ჯერ ერთი, გასაბრაზებელი მე არაფერი მითქვამს და, მეორეც, ბოდიშები მეგობართან არ მჭირდება.

ვალიკომ მხარზე ხელი მოჰკიდა.

— ბევრი დალიე?

— სიტყვას ბანზე ნუ მიგდებ, ფხიზელი რომ ვიყო, მაინც ამას გეტყვოდი.

— რა ვქნათ ახლა, ვიჩხუბოთ? — წყნარად ჰკითხა ვალიკომი.

გოდერძის ერთბაშად გაუარა წყენამ, ჩხუბი კი არა, ვახშამი და ძილი გვინდაო.

ვალეკომ ორივეზე უარი თქვა, თუ ნებას მომცემ, სანაპიროზე გავი-
ვლი ცოტასო.

თერთმეტი საათი არც იქნებოდა.

ქობლიანის დაცარიელებულ ქუჩებს ლამპიონებზე უფრო სავსე
მთვარე ანათებდა, ფანჯრებში აქა-იქ ენთო სინათლე. ვინ იცის, იქნებ
ერთ ოთახში თინა წილოსანი ზის და რვეულებს ასწორებსო, გაიფიქრა
ვალეკომ.

ვალეკო სოხაძის დღიურების გაბრძნობა

„10 ივნისი. ერთფეროვანი, მოსაწყენი დღეები ერთმანეთს წაეწყო,
ბანაობა, ჭამა და ძილი — აი სულ ჩემი საზრუნავი, თუმცა საზრუნავი და
საფიქრებელი კიდევ სხვა რამეც არის. თინა წილოსანი იმ საღამოს შემ-
დეგ აღარ გამოჩენილა. გოდერძი იფიცებდა, ჩვენს შორის ყველაფერი
დამთავრდაო. მაგრამ ვინ დაუჯერებს. თინიკოსთანა ქალს ასე ადვილად
ვერ ამოიღებ გულიდან, მით უმეტეს, გოდერძი ლობჯანიძეს არ შეუძლია
ამის გაკეთება. გოდერძის კი არა, მე რა მომდის, ვერ გავრკვეულვარ...
გერასიმე ბურძგლა ყოველ წუთში მახსენებს, პროვინციაში გასაჩერებე-
ლი ქალი არ არის თინა წილოსანიო. როცა ვუთხარი, შენს საქმეს მიხედე,
ისა სკობია-მეთქი, უკან არ დაუხეია, ჩემი საქმე თქვენზეა დამოკიდე-
ბული, პატივცემულო ვარლამოვიჩო.

საღამოს კაფე „სიხარულში“ ვნახე, იცოდა, ნამდვილად იქ რომ ვიქ-
ნებოდი, მაგრამ მაინც გაიკვირვა, კაცი კაცს სად არ შეხვდებოდა და მო-
წიწებით მიმიპატიუა.

— ხელს ხომ არ შეგიშლით? — ვკითხე მე.

— თქვენსთანა კაცი ხელს როგორ შემოშლის? — იწყინა გერასიმემ.

— იქნებ ახალგაზრდობას იხსენებთ და...

— რაღა დროს ჩემი ახალგაზრდობაა, ვარლამოვიჩ, — გერასიმემ
ოფიციალურად ქალს „გრემი“ მოატანინა და დამისხა.

— გავვიმარჯოს, ვარლამოვიჩ!

— გავვიმარჯოს! — ვთქვი მე და ოფიციალურად მივუთითე, — რას
იტყვი, გერასიმე, ხომ ლამაზი ქალია!

— ისე რა... — ეტყობოდა, სხვა თემაზე სურდა ლაპარაკი, — თქვენ
როგორ ბრძანდებით, ხომ კარგად, ხომ ჯანმრთელად?

— არა მიშავს, მაგრამ ფული ჯერ კიდევ არ მიმიღია-მეთქი, — შევა-
ხსენე.

შეწუხდა, მაგი არ გეთქვა და მოგეკალიო.

— დილით ფოსტა რომელ საათზე იღება? — ვკითხე მე.

— ფოსტა რად გინდათ, ფულს მე გასესხებთ. — გაბედა გერასიმემ.

— ხეალ ნამდვილად ჩამოვა...

გერასიმემ გულის ჯიბიდან ფული ამოიღო.

— ორასი მანეთია აქ... ღროებით, რასაკვირველია.

თუმანიანების ორი შეკერა იყო, დათვლა აღარ დამიწყია.

— მაშასადამე, ღროებით... ჯერ ივნისია.

— აკვისტოზე თბილისში მოვილაპარაკოთ, ვარლამოვიჩ.

— ისე, ბიჭი რას შვება, ხომ ემზადება?

— ტვინი უსკდება პირდაპირ!... მტრის ჯინაზე მინდა დიპლომი ჰქონდეს, თორემ მაგი რომ კაცად არ ვარგა, კი ვიცი მე.

— შესანიშნავი საღამოა, არა? — სხვა თემაზე გადავიტანე საუბარი.

— გადასარევი! თქვენ, ალბათ, საქმეზე ხართ გამოსული.

— რა საქმეზე?

— ლამაზებში უნდა გაერთოთ; მეც მაგას შეეწირე ჩემი ახალგაზრდობა, — გერასიმემ მელოტ თავზე ხელი გადაისვა, — კარგად იყავით, ვარლამოვიჩ.

— ნახვამდის.

მართლაც გადასარევი საღამო იდგა, ასეთ ამინდში ლამაზებში ყოფნაც არ იქნებოდა ურიგო. ოფიციატს დაუუძახე, ღიმილით მომიახლოვდა.

— რა გნებავთ?

თქვენთან ყოფნა-მეთქი, — პირდაპირ ეუთხარი.

— კონიაკსაც ხომ არ დააყოლებთ? — ისევ იღიმებოდა ოფიციატი.

— გთავაზობთ კინოში წასვლას.

— სიამოვნებით... ოღონდ ჩემს მაგივრად ბუფეტში თქვენ ივაჭრეთ. აღარ მოვეშვი.

— სამუშაოს რომ დაამთავრებთ, საცეკვაოდ წავიდეთ.

— როგორ გეტყობათ, ჩამოსული რომ ხართ.

— მაინც რაში მეტყობა?

— ერთბაშად აპირებთ ყველაფრის გაკეთებას, — ამიხსნა ქალმა.

— ჰო თუ არა?

— მგონი გეძლებათ! — ოფიციატი უკვე აღარ იღიმებოდა.

— თუ გნებავთ, უმაღლესში მოგაწყოთ.

— მეორე კურსზე ვსწავლობ დაუსწრებლად.

— მაშინ თქვენი ნათესავებიდან ვინმეს...

— ქმარი მყავს უდიპლომო.

— ესე იგი, უარი?

ქალმა მირჩია, სხვა მონახეთო, იდეისათვის მადლობა გადაუუხადე და ბუფეტში ტელეფონთან მივედი.

— შეიძლება დარეკვა? ახლა არ მითხრათ, გაფუჭებულიაო.

— ინებეთ.

— შემთხვევით ტელეფონების წიგნი ხომ არ გექნებათ?

— ტელეფონების წიგნიც გვაქვს.

ძებნა დიდხანს არ დამჭირვებია.

— თინიკო, გამარჯობა!.. არა, გოდერძი არა ვარ... ვალიკო ვარ... ვალიკო ვარ-მეთქი, ლაპარაკებათ... გოდერძის რა უნდა მოსვლოდა... ჰო, ვალიკო ვარ-მეთქი, ძალიან მინდა თქვენი ნახვა... უარი არ გამავგონოთ, კაფე „სიხარულში“ გელოდებით, აუცილებელი საქმე მაქვს... იცოდეთ, დილამდე დაგელოდებით.

მაგიდასთან დაებრუნდი თუ არა, კაფეში ჟუჟუნა მახათაძე შემოვიდა, ელდა მეცა, მაგრამ რას ვიზამდი.

— ვის ეძებთ, ქალბატონო ჟუჟუნა?

— შენ გეძებ, ნენა, — არ დაუმაღავს ჟუჟუნას.

სხვა რა გზა იყო, ავანსად იმედი უნდა გამეცა.

— ნუ გეშინიათ, თქვენი ცისანა უმაღლესში ნამდვილად მოეწყობა.

— შენ პირს შაქარი და გოზინაყი, შეიღო!.. — შემეკითხა ახლა, აქ რამ მოგიყვანაო?

არ ვიცი, რამ მომიყვანა-მეთქი, — დავაპირე თქმა, მაგრამ ჟუჟუნამ დამასწრო.

— თურმე ფულის გამოგზავნა დაუგვიანებიათ თქვენთვის...

შორს დავიჭირე, მაგი არ გამავგონო-მეთქი.

— შენ არ გამავგონო მაგი! — ხმას აუწია ჟუჟუნამ, — რაღა ახლა, გერასიმეს ფული თუ ფულობს, ჩემსას ნომერი არა აქვს თუ რაშია საქმე!

— როგორ გეკადრებათ!

— ასი მანეთია აქ... მე ქვრივი ვარ და გერასიმეს ვერ შევედრები, მარა სირცხვილს, იცოდე, არ ვჭამ... დანარჩენზე მერე ვილაპარაკოთ.

— სირცხვილში მაყენებთ პირდაპირ!

— წავედი, აღარ შეგაწუხებ მეტს.

შვებით ამოვისუნთქე. სწორედ დროზე წავიდა, ორიოდ წუთში თინა წილოსანიც გამოჩნდა და შორიდან მომამახა, მშვიდობა ხომაო.

— მშვიდობა და კარგად ყოფნა, პატივცემულო თინიკო, — შევეგებე მე, — გთხოვთ დაბრძანდეთ.

ქალს ვარდისფერი ზოლიანი კაბა ეცვა, ძალზე უხდებოდა.

— შემეშინდა ტელეფონზე რომ დამირეკეთ, — თქვა შეწუხებულმა. ოფიციალს სუფრა გამოვაცვლევი და როცა წავიდა, თინას ვკითხე, პირველად ხომ არ დაურეკიათ თქვენთვის ტელეფონზე-მეთქი.

— მაგას სახლიდანაც გიპასუხებდით, აქ მოსვლა საჭირო არ იყო, — ცივად მითხრა მან.

არ დავეთანხმე.

— სამდვილად იყო საჭირო, ასეთ საღამოს სახლში ჯდომა დანაშაუ-

ლია.

— სულ ეს არის? — გაუკვირდა თინიკოს.

— ცოტა კონიაკი მოსვით.

— დასანახავად ვერ ვიტან.

— თბილისელ ქალიშვილებს კი ძალიან უყვართ...

— მე ხომ პროვინციელი ვარ.

— ლამაზი პროვინციელი, — შევეუსწორე მე.

— გეტყობათ, ზომაზე მეტი დაგიღვეიათ.

— გეშლებათ, მთვრალი როდი ვარ, მე...

თინა წამოდგა.

— თქვენ, გოდერძის მეგობარი ხართ!

მეც ავდექი.

— დიახ, მის სახლში ვცხოვრობ... სხვა რა გაინტერესებთ?

— სხვა არაფერი. — ქალი გასასვლელისაკენ გაემართა.

ფული გადავიხადე და თინიკოს დავეწიე, ასეთ საღამოს ასეთ ქალთან გავლა კაცს პოეტურად განაწყობდა და მეც სტუდენტობაში ნასწავლი ლექსები გავიხსენე, თინიკო არაფერს ამბობდა, მხოლოდ ზღვას გაჰყურებდა. ზღვაზე კი ბინდი წვებოდა. ჩამავალი მზე მაგნოლების კენწეროებს ეალერსებოდა, სანაპიროს ხეივანში წითელი ვარდები ენთო და მილიციელის ჯიხურთან ბოშა ქალები ფერად ბუშტებს ყიდდნენ. ბაღში პენსიონერების ორკესტრი „ჩემო ტკბილო მეგობაროს“ უკრავდა. მთელი ქობლიანი სასეირნოდ გამოსულიყო.

პროვინციის წვიმა

იენისის იმ ჩვეულებრივ დღეს, როდესაც ქობლიანელებმა ერთად მიმავალი თინა წილოსანი და ვალიკო სოხაძე დაინახეს, მსოფლიოში ბევრი ღირსშესანიშნავი მოვლენა მოხდა: გაფიცვები, მკვლელობები, კატასტროფები, საფეხბურთო ასპარეზოები, ფინანსური რევიზიები და ვინ იცის, კიდევ რა! ტრადიციის მიხედვით, ეს მოვლენები ქობლიანელთა მხრივ სათანადო ანალიზსა და განზოგადებას მოითხოვდა, მაგრამ თინა წილოსანისა და ვალიკო სოხაძის ამბავმა ყველა ჭორი დაჩრდილა და დილით მთელი ქალაქი მხოლოდ ერთს ლაპარაკობდა, ჩვენი ლამაზი მასწავლებელი თბილისელ სტუმარზე თხოვდებო. ზოგს წყინდა, აქედან გასაშვები ქალი არ იყო, სხვები ნიშანს უგებდნენ, გოდერძი ლობჯანიძემ ვერ ივარგა და ჩვენი რა ბრალიაო, ერთი პატარა ჯგუფი იმასაც ამტკიცებდა, ქალი რომ სიმდიდრეს დაეხარბება, მისი არც სილამაზე ვარგა და არც სიტყვა-პასუხიო.

აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად, სამივე ჯგუფს საერთო სიფიქრებელი აწუხებდა: თინას დაკარგვას გოდერძი როგორ გადაიტანსო, სახლში რომ ტელეფონი ჰქონოდა, ცხადია, მთელ ღამეს არ უძლიერებდნენ, ამიტომ ბევრმა ქობლიანელმა გერასიმე ბურძღლასავით ის ღამე უძილოთ გაათენა და ერთი სული ჰქონდა, მეორე დღეს რა მოხდებოდა.

გოდერძი ლობჯანიძეს, რასაკვირველია, წარმოდგენა არ ჰქონდა, თუ რას უმზადებდა ბედისწერა. სახლიდანაც არც თუ ისე ცუდ გუნებაზე გამოვიდა, მაგრამ გერასიმემ რომ მოწიწებული სალამი მიუძღვნა და ჯანმრთელობის ამბავიც გამოკითხა, იმ წუთში ექვმა გაკრა, რაღაც სასიკეთო არ უნდა მჭირდესო. ეს ექვი მაშინ გაუძლიერდა, როდესაც ვარდენა გურგენიძის ფარდულში პაპიროსის საყიდლად შევიდა და გამყიდველი დინტერესდა, გულის ტკივილს ხომ არ უჩივიო. გოდერძიმ მიუგო, უფულობის გარდა ჯერჯერობით არაფერს ვუჩივიო.

გარეთ რომ გამოვიდა, ძველებურად ინატრა, ნეტავ თინა წილოსანი დამემგზავროსო, მაგრამ რას დაემგზავრებოდა, როცა გაბუტულები იყვნენ და ერთმანეთს სათოფედ არ ეკარებოდნენ. სრულიად მოულოდნელად თინას მაგივრად ჟუჟუნა მახათაძე ამოუდგა მხარში და გოდერძის საბოლოოდ გაუფუჭდა ხასიათი, დამიწყებს ახლა თავისი ქალიშვილის ამბავს, მოეწყობა თუ არ მოეწყობა უმაღლესშიო! თავისი ქალიშვილის ნაცვლად ჟუჟუნამ თინა წილოსანზე ჰკითხა, ამ დილით ხომ არ გინახავსო, გოდერძის საშინლად გაუკვირდა, ამ დილით სად გნახავდიო. ჟუჟუნამ თანაგრძნობით შეხედა, კარგი აბა, შენთან საქმე მქონდა, მაგრამ საღამოს გნახავდა მაშინ გეტყვიო.

შეშფოთებულმა გოდერძიმ ირწმუნა, რაღაც უბედურებაა ჩემს თავზე, იქნებ ბებია მოკვდა და იმას მიმალავენო, მაგრამ თუ ალათი მოკვდა, თინა წილოსანი რა შუაშია, ცუდი ხომ არ შეემთხვაო. ასეთი ეჭვებით აფორიაქებული გაზეთის კიოსკს მიაღდა და წინა დღის „სპორტი“ მოითხოვა. ის იყო, ფეხბურთის ანგარიშის კითხვა დაიწყო, რომ გამყიდველმა ქალმა ხურდას უწყინარი შეკითხვაც მოაყოლა, მართალია მაგი, თინა წილოსანი თბილისში თხოვდებო?

გოდერძიმ პირველად იფიქრა მომეყუარო, მერე თავი სიზმარშიც ეგონა, მაგრამ, როდესაც თვალწინ ლამპიონის ბოძები დაუტრიალდა, მიხვდა, რომ ყველაფერი ცხადი იყო და თავზე უბედურება დატყდომოდა. შეშინებული გამყიდველი თავბედს იწყევლიდა, ჩემს კიოსკთან რომ გული გაუსკდეს, პრემიას ვერ მივიღებ და შეიძლება სამსახურიც დავკარგო.

თითქოს პანაშვიდი ყოფილიყოს, ქუჩაში მიმავალი ცნობისმოყვარე ხალხი გოდერძისთან ჩერდებოდა და თანაგრძნობით ხელს ართმევდა, ხელის ჩამორთმევასთან ერთად ზოგიერთი ჭკუასაც არიგებდა, შოთა რუსთაველი ამბობს, ჭირსა შიგან გამავრება, ისე უნდა ვით ქვითკირსაო.

სხვა რა გზა იყო, გოდერძი გამაგრდა და სკოლაში მისვლაც მოახერხა. მეგობრები ვითომ დარდს უმსუბუქებდნენ, აბა რა შენი ღირსი იყო თინა წილოსანიო. ერთმა დაუდგენელი ასაკის მანდილოსანმა კარგად მოსწონდა ლოდ განდო, სხვასაც მოსწონხარ და ჯობია იმას მიხედო. გოდერძის სიტყვები კი ესმოდა, მაგრამ მათ შინაარსს ვერ გებულობდა, ამ სიკეთესთან ერთად თავბრუც ესხმოდა და პირიც უშრებოდა. ასეთ მდგომარეობაში, ცხადია, გამოცდაზე არ შეუშვებდნენ, დირექტორმა უთხრა, სახლში წადი, ფეხი დაითბილე, ცხელი ჩაი დალიე და ლოგინში ჩაწეკიო.

სახლში მიმავალი გოდერძი ღმერთს მაინც მადლობას წირავდა, კიდევ კარგი, სკოლაში თინა წილოსანი არ შემახვედრეო, მაგრამ განსაცდელი თურმე წინ ელოდა. მოსახვევში, ვანიჩქა თარგამაძის საკუპატესთან, პატარძალივით გამოწყობილი თინიკო შემოხვდა და ვითომც არაფერი მომხდარიყოს, ისე მიესალმა, კი მემდური, მაგრამ გამარჯობა პირველმა მაინც მე უნდა გითხრაო.

ტრადიციული შედარება რომ ვიხმაროთ, გოდერძი ბრინჯივით დაიბნა და როგორ მოქცეულიყო, აღარ იცოდა.

— რატომ არაფერს მეუბნები? — ღმილით ჰკითხა თინიკომ (იმას თუ კიდევ გაღიმება უნდოდა!).

— რა უნდა გითხრა! — მხრები აიჩეჩა გოდერძიმ.

— არ იცი, ხომ?

ამ „ხომ“ გააფუჭა ყველაფერი და ისედაც გადარეული კაცი საბოლოოდ გადარია.

— არა, ბატონო, წარმოდგენაც არა მაქვს!

თინიკომ რატომღაც ცაში აიხედა, სადაც შავი ღრუბლები მზის დასაფარავად მიიჩქაროდნენ. მერე გოდერძის შეხედა.

— წვიმას აპირებს... ჰო, მართლა, რატომ მიყვირო?

— რა ვქნა, აბა, ვიმდერო?

— რატომაც არა, — გაიცინა თინიკომ, — როგორ იცი შენ?

ჩემს ეზოში წვიმა მოდის,
შენს ეზოში დარიაო.

გოდერძიმ თავს ძალა დაატანა, ახლა რაც შეიძლება წყნარად უნდა ვიყოო.

— გთხოვთ, დაცინვას ადგილი ნუ ექნება!

— ამ დილით სად მოასწარი დალევა? — გაუკვირდა ქალს.

გოდერძის ტონი არ შეუცვლია.

— ხუმრობის დრო ახლა არ არის, მე სერიოზულად გელაპარაკებით!

— მეც სერიოზულად გისმენთ, — თინიკომ მთელი ქუჩის დასანახად ზელი გაუყარა, — იქნებ სიყვარული გინდათ ამიხსნათ?

ან ეს „პოდრუჩკი“ რა იყო, ან ასეთი სიტყვები, მაგრამ გოდერძის უკან აღარ დაუხვია.

— ჩემგან კიდევ ელი სიყვარულის ახსნას?

— დავიღალე, იმდენი მალოდინე, — ჩუმად თქვა ქალმა და თვალე-ბში შეხედა.

გოდერძიმ იფიქრა, ახლა ნამდვილად წავიქცევით, მაგრამ პასუხის გაცემა მაინც მოახერხა.

— და სხვა მოძებნე, არა?

— ვინ სხვა?

— კარგად იცი!..

თინიკომ ხელი შეუშვა.

— მაინც ვინ მოვძებნე?

— აი ის...

— ვალიკო სოხაძეზე ხომ არ ლაპარაკობ?

— დიახ, იმაზე, — თავი დაუქნია გოდერძიმ.

— შენს მეგობარზე?

— ჩემს მეგობარზე... რომელ მეგობარზე?... ჰო, ჩემს სტუმარზე.

— ენის მოტანა უკვე მოუხწრიათ!

— ხალხს არაფერი დაემალება! — ისე თქვა გოდერძიმ, თითქოს ამ ხალხის ბელადი ყოფილიყო.

— იქნებ უსახელო წერილიც მიიღე? — დაინტერესდა თინა.

— რა მნიშვნელობა აქვს, მთავარი ხომ ფაქტია... ხალხი ყველაფერს ხედავს.

აქ მათი გზები იყრებოდა, თინა მარჯვნივ უნდა წასულიყო, გოდერძი — მარცხნივ. ავტომატის ჯიხურთან შეჩერდნენ. ძველად, სანამ მათ შორის შავი კატა გაიბნენდა, გოდერძი ამ ჯიხურიდან ურეკავდა თინა წილოსანს.

— ხალხი იმასაც ხედავს, — გოდერძის აზრი გააგრძელა თინიკომ, — რომ ახლა შენთან ვარ, ხშირად დავდივარ... ძალიან ხშირადაც.

— მერე?

— რას იტყვის ხალხი!

გოდერძი წინააღმდეგობაში ჩავარდა.

— განა ესაა მთავარი?

— მთავარი ხომ ფაქტია, — წყნარად თქვა თინამ.

— თურმე რესტორანში ერთად ყოფილხართ, — ვიღაცას ნათქვამი გაიხსენა გოდერძიმ.

თინას არ უარია.

— დამირეკა, ვიფიქრე, რაღაც მოხდა-მეთქი და მივედი... მერე სახლამდე მიმაცილა.

— ნუ გეშინია, მაგას კაცი არ მოუკლავს, — დაამშვიდა ჟუჟუნამ, —
რას გაჩუქებულხარ, დავჯდე ამ სკამზე?

— ბოდიში... დაბრძანდით, რასაკვირველია.

— არ იკითხავ ახლა, ამ წვიმაში რამ მომიყვანა?

გოდერძიმ გაიფიქრა, ნამდვილად თინიკოზე დამიწყებს ლაპარაკსო
და უსიამოვნოდ შეიკბმუნა. ჟუჟუნამ აუხსნა, ვალიკო სიხადის ნახვა მი-
ნდო.

— ვალიკო სახლში არ არის, — უთხრა გოდერძიმ და თვითონაც გა-
უკვირდა, სტუმარი რომ ამდენ ხანს არ დაბრუნებულყო.

— მაგას კი ვხედავ უშენოდ... მალე მოვა, თუ იცი?

— ვერ გეტყვით.

— მე რას მიჯავრდები, შვილო, დაგიშავე, რამე?

— ბოდიში... ხომ გითხარით, თავი მტკივა-მეთქი.

ჟუჟუნა წამოდგა.

— გეტყობა, გეტყობა!

— ვალიკოსთან რა გნებავდათ, ქალბატონო ჟუჟუნა?

— რა უნდა მნებავდეს ჩემი ცისანას შემხედვარეს, უმაღლესის ამ-
ბავი უნდა მეკითხა.

— მაინც რა? — დაინტერესდა გოდერძი.

— რა და, უმაღლესში რკინა ცდის ახლა ბაღნებსო, მართალია მაგი-
თუ ტყუილად გულს მიხეთქავენ?

გოდერძიმ დაუდასტურა, სიმართლეს შეეფერება, ზოგიერთ გამო-
ცდას კიბერნეტიკული მანქანა იბარებსო.

— როგორი მანქანა? — ვერ მიხვდა ჟუჟუნა.

— კიბერნეტიკული... როგორ აგისნათ ახლა...

— რკინისაა ხომ?

— დაახლოებით.

— კაცის არაფერი ურევია შიგ?

— თქვენ წარმოიდგინეთ, გულიც რკინისა აქვს.

ჟუჟუნამ მოტირალე ქალივით სახეზე ხელი ჩამოისვა, მაგრამ არ ჩა-
მოუტაწრავს.

— დაქცეულა ჩემი ოჯახი და ისაა! კი ამბობდა გერასიმე, მეცნიერე-
ბი დაღუპავენ ქვეყანასო... ჯერ ატომის ბომბი გამოიგონეს, მერე ეს რკი-
ნის მანქანა თუ რაღაც უბედურებაა!

გოდერძიმ დამშვიდება სცადა.

— კიბერნეტიკული მანქანა ყველა გამომცდელზე ობიექტურია, არც
ნათესავი ჰყავს და არც ქრთამს ღებულობს.

ჟუჟუნამ შორს დაიჭირა.

— მაგი გკერავს მასწავლებელ კაცს? მანქანა გამოცდებს ჩაიბარებს

კი არა, მოედანზე რომ დაგვიდგეს, ხუთ კაპიკად სიროპიან წყალს დაგვალე!
ლევიანებსო, იმან არ ქნა სიკეთე!

— გამომცდელი მანქანა უშეცდომოდ მუშაობს. — თავისას მუშაობს.
ლიდა გოდერძი.

— იმდენი რა ვუთხრა მაგის გამკეთებელს! ვთქვით შეცდა და ხუთის
მაგიერ ოთხი დაუწერა, სად წავიდე მერე, ვისთან ვუჩივლო?

ამდენი ლაპარაკის თავი გოდერძის სად ჰქონდა, მაგრამ ცდილობდა
არ გაბრაზებულიყო.

— თქვენ ტყუილად გეშინიათ, ქალბატონო ყუყუნა, ცისანა უსათუ-
ოდ მოეწყობა უმაღლესში.

— გამახარე, ნენა, გამახარე... მაგას ვალიკოც მეუბნება, გამოცდებს
ხუთებზე ჩააბარებსო.

— მაინც რატომაა ვალიკო ასე დარწმუნებული? — დაინტერესდა
გოდერძი.

ყუყუნამ გაიცინა.

— იცის, ალბათ.

— რა იცის?

— კარგი ახლა, ჩემთან რად გინდა ასეთი ლაპარაკი, ყველაფერში
შეთანხმებული ვართ.

— მაშ, შეთანხმდით, არა?

— ასპროცენტიანი პირობა არ უთქვამს, მაგრამ კაი იმედი მოგვცა
მე და გერასიმეს... მაგას რომ ნაცნობები ჰყავს, თურმე, უმაღლესში...
მაცალე, მაცალე, უფრო მეტს გეტყვი, შენთან დასამალი რა მაქვს, ძმე-
ბივით ყოფილხართ ერთმანეთში... ჰოდა, ფულის გამოგზავნა დაუგვიანეს
თბილისიდან და ასი მანეთი მივეცი, ცოტა გაიპატიჟა, მაგრამ, როცა გექ-
ნება დამიბრუნე-მეთქი, დავაჯერე.

გოდერძიმ თავი ველარ შეიკავა.

— მაშასადამე, ასი მანეთი მიეცით!

— კი მივეცი, მაგრამ უკან რაღა გამოვართმევ.

— რატომ მაინც, ქალბატონო ყუყუნა?

— ხომ გითხარი, შეთანხმებული ვართ-მეთქი. — ყუყუნას ეწყინა, ეს
რა მიუხვედრელი ყოფილაო, — ასი მანეთი წინასწარ, დანარჩენი საქმეს
რომ გააკეთებს, მერე იქნება... ოჯახიც რომ გავყიდო, თავს რაღა შევი-
რცხვენ!

— მაგაზე მეტი თავის შერცხვენა სხვა რა უნდა იყოს! — გოდერძი
უკვე ყვიროდა, მაგრამ მაღალ ნოტებში ყუყუნას რას აჯობებდა.

— მთვარიდან ჩამოსულივით რომ მელაპარაკები, არ იცი შენ, უფუ-
ლოდ რომ ასეთი საქმეები არ კეთდება?

— ვინ თქვა, ტყუილია მაგი!

ქუთუხნამ ერთი სინანულით შეხედა და უცებ მოეშვა.

— კაი აბა, მაგაზე რაღა დაგიწყებ ჩხუბს.

გოდერძიმ კოსტუმის ჯიბიდან ივნისის ხელფასი ამოიღო.

— ერთი წუთით, ქალბატონო ქუთუნა, სწორედ ამ დილით მოიტანა ფოსტალიონმა ვალიკოს ფული... კარგად დათვალეთ, ასი მანეთი უნდა იყოს.

ქუთუნამ ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა, ამხელა ქალი შენ რაღა უნდა მომატუოო, მაგრამ გოდერძიმ ძალით შეაჩეხა ფული ხელში და ასევე ძალით გაიყვანა გარეთ. ქუთუნა მიხვდა, ახლა გადარეულია და მაგასთან ლაპარაკი ზედმეტიაო. წასვლისას დაარიგა დროზე დაწეპი, თორემ სიც-ცხე აგიწევსო.

გარეთ ისევ კოკისპირულად წვიმდა, ჭექა-ქუხილი აყრუებდა ყველაფერს. აღელვებული გოდერძი კი თავს იმაზე იმტვრევდა, მეგობრობა და პატიოსნება თუ არსებობს ქვეყანაზეო. ყურში ისევ ქუთუნა მახათაძის სიტყვები ესმოდა, უფულოდ საქმე არ გაკეთდებო... გერასიმე რომ ამბობდეს არ გაემტყუნება, მაგრამ ქუთუნას ვინ ჩააგონა!.. ვალიკო სოხაძე ყველაფერში დამნაშავე, ჩამოსვლისთანავე ეჭვობდა, მაგრამ დაჯერება არ უნდოდა... მეგობრობა და პატიოსნება თუ არ არსებობს, იქნებ არც სიყვარული არსებობს? — ეჭვი შეეპარა გოდერძის და იმ წამსვე თინა წილოსანი წარმოიდგინა, ზის ახლა თავისთვის და ფანჯარაში წვიმას გაჰყურებს, აბა გოდერძი ლობჯანიძეზე ხომ არ იფიქრებს!

ოთახში ვალიკო შემოსულიყო და უხმოდ მისჩერებოდა აფორიაქებულ მასპინძელს. გოდერძი პირისპირ დაუდგა და აღელვებულმა ჰკითხა.

— როგორ ფიქრობ, ქვეყნად მეგობრობა არსებობს?

ვალიკომ საწვიმარი მოიხადა.

— სადამო მშვიდობისა, გოდერძი მასწავლებლო, ყველა, ყველა და ამელამ ვახშმად რა გვაქვს?

ქუთუნა რომ ყოფილიყო, ეტყოდა, შავი ქვაო, მაგრამ გოდერძიმ კითხვა გაუმეორა, მეგობრობა თუ არსებობსო.

— არსებობს, — თავი დაუქნია ვალიკომ.

— პატიოსნება?

— შენ წარმოიდგინე, სიყვარულიც არსებობს.

— სად, წიგნებში?

ვალიკო მშვიდად უსმენდა.

— რატომ მიყვირი?

— რატომ და... — გოდერძი დაიბნა, — რა ვიცი, ხმა მაქვს დღეს ასე-

თი.

ვალიკო არ მოეშვა.

— მითხარი, რა მოგივიდა... გესმის, უნდა მითხრა!

— გეტყვი, თუ ასე გინდა, — თინა წილოსანთან ერთად რესტორანში იყავი?

— სულ ეს არის? — გაიკვირვა ვალიკომ, — კი ვიყავი.

— მერე?

— მერე კინოში წასვლა შევთავაზე, მაგრამ უარი მითხრა... სახლამდე მივაცილე და მთელმა პროვინციამ დაგვინახა.

— მთელმა ქობლიანმა დაგინახათ!

— მე ვთქვი, მთელმა პროვინციამ-მეთქი... სხვა შეკითხვები ხომ არ გექნებათ?

— მექნება... ყუყუნას ფული გამოართვი?

— გერასიმესაც გამოვართვი... სამასი მანეთი ორივეს, სალაპარაკოდ არ ღირს, თუ ვერ მოვაწყვე, უკანვე დავუბრუნებ.

— გერასიმეზე ახია, მაგრამ ყუყუნა ცოდვას, შვილი გაჭირვებაში გამოზარდა.

— ჯერ მწარე ჰამე, კვლავ ტკბილი, თუ ეძებ გემოვნებასა. — გურამიშვილი დაიმოწმა ვალიკომ.

— გაჭირვებულა-მეთქი, გეუბნები!

— თუ შვილს უმაღლესში აწყობ, ცოტა უნდა გაიჭიროვ.

— ესე იგი, შენ უნდა მოუწყო, არა?

გოდერძი რაც უფრო ხმას უწევდა, ვალიკო მით უფრო წყნარად ლაპარაკობდა.

— დაგეხმარები-მეთქი, კი ვუთხარი, მაგრამ მტყიცე პირობა არ მიმიცია, ვნახოთ, ღმერთია მოწყალე.

— შენ... შენ! — აღელვებულმა გოდერძიმ მეტის თქმა კელარ მოახერხა.

— მე არამზადა ვარ, ხომ? თქვი, ნუ გრცხვენია, პატიოსანო კაცო! — „პატიოსან კაცს“ ვალიკომ ხაზი გაუსვა.

გოდერძი ზურგშექცევით იდგა და არაფერს ამბობდა, რომ მობრუნდა, ვალიკო ჩემოდანში ტანსაცმელს აწყობდა.

— სად მიდიხარ? — გაუკვირდა გოდერძის.

— რიო-დე-ჟანეიროში... — ვალიკომ ჩემოდანი დახურა, — არაფერი მითხრა. გამოსათხოვარი სცენები ჭირივით მეჯავრება... კარგად მომისმინე, ქვეყნად ყველაფერი არსებობს, სიყვარული მით უმეტეს... თინა წილოსანი შესანიშნავი გოგოა. არ ვიცი, ასე როგორ გადარიე... დამთავრდა ჩემი აღსარება, ოღონდ ერთი გახსოვდეს, ანგელოზები მიწაზე არ ცხოვრობენ!

გოდერძიმ ჩემოდანს მოჰკიდა ხელი, მაგრამ ვალიკომ არ დაანება.

— ნამდვილად მიდიხარ?

— ნამდვილად.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

— ამ თავსხმაში?

— როგორმე მივალწევ სადგურამდე.

დარჩიო, ველარ შეეხვეწებოდა, მაგრამ თქმით მაინც უნდა წავალ.

— წელან მე ძალიან გაბრაზებული ვიყავი და...

ვალის სოხაძემ კარი გამოაღო.

— გაბრაზებაც უნდა შეგეძლოს, სხვანაირად არ შეიძლება!

ღია კარში წვიმის ხმაური უფრო მკაფიოდ ისმოდა, წვიმდა ხვავიანად, პროვინციულად. ასეთ ამინდში ვერც კი წარმოიდგენდი, ოდესმე მზე თუ გამოიხედავდა ცაზე.

რა მოხდა შემდეგ

შემდეგ ის მოხდა, რომ უეცრად მოსული წვიმა უეცრადვე შეწყდა და პროვინციის თავზე მზე აბრღვლილდა. პატარა ქობლიანი თავის დიდ ცხოვრებას დაუბრუნდა.

ზოგიერთმა მკითხველმა შეიძლება იფიქროს, წვიმის დამთავრება და მზის გამოჩენა სიმბოლურად კარგ დასასრულს უნდა ნიშნავდესო: გოდერძი ლობჯანიძე თინიკო წილოსანს შეირთავსო, დანარჩენი გმირები კი თავიანთი გზით წავლენო, ცისანა რა თქმა უნდა, უმაღლესში წავა, ლაზარე — ჯარში, ხოლო გერასიმე ბურძგლა და ვალის სოხაძე — ციხეშიო.

ღმერთმა გისპინოთ, მაგრამ მე პირადად მიჭირს იმის თქმა, თუ რა მოხდება შემდეგ. ყოველ შემთხვევაში, ერთ ფაქტს წყალი არ გაუვა: მცირედი შემოკლებითა და გადაკეთებით ამ მოთხრობას აუცილებლად დამიბეჭდავენ, რადგან სხვანაირად პატიოსანი საზოგადოება ქობლიანელთა ცხოვრების ისტორიას ვერ გაიგებს და პროვინციის მზეს ვერ დაინახავს.

მზე კი, მოგეხსენებათ, პროვინციაშიც და დედაქალაქშიც თანაბრად ანათებს.

ჩემი გასამხელი

ხევი, ხივი,
მთა და მთები,
აღმართები, დაღმართები.
ქარაფები დაფატრული,
ჩანჩქერების ტაშ-ფანდური,
მთა-მთა, ხევ-ხევ გაფანტული,
საკოცნი და მოსახვევი,
სამღერი და მოსალხენი
სახლები და მოსახლენი.

მე ამ მთებზე,
ამ კალთებზე,
ღამენათევ აღმართებზე
ისევ მინდა ღამე ვტეხო,
რომ ფიქრების ხმათა ექო
კლდიდან კლდეზე გადავჩეხო
და ვთქვა ჩემი გასამხელი —
ლექსი გულზე დასახლელი...
მე არც მინდა სხვა სახელი!

* * *

თუ დაიღალა მშობელი გზაზე,
აღბათ ხვალ სულ სხვა გამოდებს
 კიოჲგარს
და დამიხატავს ცეცქი გოგონა
ნაწისქვილართან დამარხულ ჳინკას.

დამგვანება ჩემი ოცნება
სევდიან ქარგას მყაცრი მოთხრობის,
დავეთანხმები კუდრაჭა გოგოს,
არ დავიჯერებ თუმცა მოთხრობილს.

ხელდახელშეა ვკარგავ რაღაცას...
ვკარგავ მეორეს, ერთის ძიებით...
ჰეი, ბავშვებო! ხატეთ სამყარო,
ოცნებებით და ფანტაზიებით!

❄ ❄ ❄

ლოდზე ჩირუხი ბორგავდა,
მთებში ჩირუხის ექო,
ლურჯი ნისლევი ეხვია
მთებს, ხეებსა და ბეჭობს.
ქარი კიოდა ხევი-ხევ,

ჯერ გადაყარა ნისლი,
ჩამოაქროლა ამბავი,
ჩემი, შენი და სხვისი...
ბუნების ენა ყოფილა
გულების შესატყვისი.

ფიქრები სვპლინდელ დღეზე

ზეცის მინანქარს შეჰხარის
ლურჯად გაშლილი შთა-ველი,
ჩაისუბნელი ჩაის კრეფს,
ზვარს დასტრიალებს კახელი.
სურნელს აფრქვევენ ბალები, —
მზის სხივით ნამბორები,
გულლად ვალებთ კარ-ფანჯრებს
დიდ მომავალზე ოცნებით.

წარსული მოსაგონებლად
როდი სურს ხიხანს, ვარძიას,
ხმლების ჯახანი ეროვოდა
ბრძოლის დროს ყოველ განთიადს.
ჩვენს სავალ გზას და ბილიკებს
დასკიკჭიკებენ ფრთოსნები,
რა ფართოდ ვალებთ
კარ-ფანჯრებს
დიდ მომავალზე ოცნებით.

მხოლოდ შენ ერთს

მშობლიური ჰანგით, კარგო,
გულს მხურვალედ ისე ანთებ, —
მზემ ტალკვესი გაჰკრა თითქოს
და გაუქრო ნისლი ამ მთებს.

მაყვლისთვალავ, ერთხელ კიდევ
გამაგონე „მხოლოდ შენ ერთს“
და თუ მეტყვი, შემოვივლი
უნაპირო ზღვას და ხმელეთს.

ნოღა მოღებო

ს ღ ს მ ი ს ნ ი

1.

ანდრომ ფარდა გასწია, ქუჩაში ჩამიჩუმი არ ისმოდა, დილის სიწყნარეს ქარი თუ შეარხევდა ხოლმე. ცოტა ხნის შემდეგ მსუბუქმა მანქანამ ჩაიქროლა. მერე გაღმა, სახლის ეზოდან ბავშვმა გამოირბინა, ხელში მაწვნის ცარიელი ქილები ეჭირა, აქეთ-იქით გაიხედა და კუთხეში, მაღაზიისკენ გაიქცა. ანდრომ ცალი ფანჯარა მოხურა. ცოლს ჯერ ისევ ეძინა. საწოლებს ფეხაკრეფით აუარა გვერდი და დერეფანში გავიდა.

რვა საათი სრულდებოდა.

ანდრომ ხელ-პირი დაიბანა. სველი თმა კოხტად გადაივარცხნა, სარკეში უღვაშებზე ხელი დაისვა, შეხედ-შემოხედა ორეულს და სააბაზანოდან გავიდა. ბიჭი ამდგარიყო, ტრუსის ამარა გამოსულიყო დერეფანში და ნამძინარეგ თვალებს იფშენებდა.

— გოგი, რა დროა ახლა?! — ღიმილნარევი სიმკაცრით ჰკითხა მან.

ბიჭმა ტუჩები აიბზუა, თვალში საჩვენებელი თითი ამოისვა და ტანში გატყდა. თავად გრძნობდა, ადგომა შეაგვიანდა.

— იჩქარე! — უთხრა მამამ და ოთახში შევიდა.

ბიჭი დილით მამასთან ერთად ვარჯიშობდა ხოლმე. ახლა ძილი აპყვა და ვარჯიშის თავი არ ჰქონდა. ოთახის კარებს მიაყურადა, — მამის ხმა არ ისმოდა და სააბაზანოში შევიდა.

ანდრომ კოსტუმის შარვალი და თეთრი პერანგი ჩაიცვა.

— დღეს რა დროს მიდიხარ? — ჰკითხა მან ცოლს.

— თერთმეტ საათზე, პირველი გაკვეთილი არ მაქვს. — ქალმა მკერ-

დზე ზეწარი გადაიწია და აბურდნულ თმებზე ხელი გადაისვა.

— ბაზარში წასვლას მოასწრებ?

— კი. ახლავე ავღებები, საუზმეს გაგიმზადებ!

— არა, იწეკი!

ანდრომ ჰალსტუხი გაიკეთა და სამზარეულოში შევიდა, — საცმლის სუნი იდგა. ფანჯრები გამოაღო, რომ ჰაერი განიავებულიყო. ეზოში ქალებს ვედროთი ნაგავი მიჰქონდათ. შორიდან ისმოდა ზარის ხმა, — საცაა ნაგვის მანქანა ჩამოივლიდა. ქალებს გრძელი ხალათები ეცვათ, ფოსტლებს მიაფლარტუნებდნენ. ერთი პირდაპირ საწოლიდან წამოვარდნილიყო, — თმაგაჩეჩილი მთარბენინებდა ვედროს. ანდრომ ეზოს კუთხეს მოავლო თვალი, ღამით იქ ნაგავს ყრიდნენ ხოლმე. ამას წინათ სახლმართველი დაიბარა და გააფრთხილა, იქ რომ ვინმემ ნაგავი დაყაროს, სამსახურიდან შენ მოგხსნიო. გაფრთხილებამ იმოქმედა, მაგრამ ეტყობოდა, წუხელ მაინც იქ ვიღაცას ქაღალდები დაეყარა. ანდრომ თავი ბრაზით გააქნია და ფანჯარას მოშორდა.

კარებში ბიჭმა შემოჰყო თავი.

— შემოდი! — უთხრა მას მამამ.

გოგიმ მორიდებით მიხურა კარი. ანდრომ ახედ-დახედა.

— ხელ-პირი დაიბანე?

— კი.

— თმა რატომ არ დაივარცხნე?

ბიჭმა ვერაფერი უთხრა.

— წადი ახლავე და თმა დაივარცხნე, — მერე ფეხსაცმელზეც დახედა, თავი გააქნია უკმაყოფილოდ, — ფეხსაცმელიც გაიწმინდე!

ბიჭი კარებში გაილაღა.

„ჰმ!“ — ჩაცვინა გუნებაში ანდროს. თავისი ბავშვობა მან სოფელში გაატარა. პატარა ოდა ედგათ, ხუთი და-ძმა იყო. გამონაცვალი ტანსაცმლით დადიოდნენ სკოლაში. ზაფხული ისე გაივლიდა, ერთხელაც ფეხსაცმლის ჩაცმა არ ელირსებოდათ. ზოგჯერ ერთი ფეხსაცმელი ორ წელიწადს ყოფნიდა. გაკვეთილს შუაუცეცხლის პირას სწავლობდა. დღე მშობლებს ესმარებოდა — ხან სიმიდის ყანას თოხნიდა, ხან ვენახს ბარავდა. საკუთარი ზურგით დაჰქონდა წისქვილში სიმიდლი. ასე დაამთავრა საშუალო სკოლა. მერე მამამ უმაღლეს სასწავლებელში არ გაუშვა, ფულს ვერ გამოგიგზავნიო. იძალა ანდრომ და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე ჩააბარა გამოცდები. მამამ ნასესხები ფულით კოსტუმი უყიდა და იმ ერთი კოსტუმით დაამთავრა უნივერსიტეტი. უმცროს და-ძმასაც დაეხმარა — ორს თბილისში დაამთავრებინა პოლიტექნიკური ინსტიტუტი. ახლანდელი ბავშვები კი განებივრებული არიან.

ანდრომ კარადის კარი გამოაღო, თაროები შეათვალიერა —
ლი თეფშები ეწყო. კარის ხმაურზე უკან მოიხედა.

— ადექი?! — უთხრა ცოლს.

ქალმა გადავარცხნილ თმაზე ხელი გადაისვა, კარადასთან მივიდა და
ქვედა კარი გამოაღო.

— დაჯექი და ახლავე გაგიშაღებ! — ქალი დაიხარა, წინ გახსნილი
ხალათი იატაკზე მარაოსავით გაიშალა, — კვერცხი შეგიწვა?

— შეწვი!

ნაგვის მანქანა ეზოში რეკდა.

— წუხელ ქაღალდები დაუყრიათ ეზოში, — თქვა ანდრომ.

— სინდისი არა აქვთ, — ქალი გასწორდა, — იმის დაყრილი იქნება,
— გვარი ვერ გაიხსენა.

— ვისი?

— მეოთხე სართულზე რომ ცხოვრობენ, ჩვენს ზემოთ.

— გერგეშიძეების?

— ჰო!

— მდა... — ნერვიულად თქვა ანდრომ.

— არავისი არ ერიდებათ, — ქალმა კვერცხი თეფშზე დატეხა, —
ბავშვებს მაინც მოერიდონ, ეზოში თამაშობენ!

ბიჭს თმა დაეცარცხნა და სველი თმა უბზინავდა, კარებთან პორიდე-
ბით აიტუხა და ელოდა, რას ეტყოდნენ მშობლები, თანაც თვალები და-
ხრილი ჰქონდა, უნდოდა მამას შეემჩნია, რომ ფეხსაცმელიც გაწმინდა.

— დაჯექი! — უთხრა დედამ.

გოგი მამის გვერდით დაჯდა, ფეხით იატაკს ვერ წვდებოდა და ჰაე-
რში აქნევდა. ხელები მაგიდაზე დააწყო და დედას შეაცქერდა.

— გვაგვიანდება! — უთხრა ანდრომ ცოლს.

ტელეფონმა დაიწკრიალა. ანდრომ დერეფანში გავიდა და ტელეფო-
ნის ყურმილი აიღო.

— ალო, გისმენთ!

დუმილი ჩამოვარდა.

— ალო, — გაიმეორა ანდრომ.

— ანდრო ბრძანდებით? — გაისმა ქალის ხმა.

— დიახ.

— იცით, რა... — ქალს ხმა დაუბრბილდა, კვლავ დუმილი ჩამოვარდა.

— გისმენთ! — უთხრა ანდრომ.

ქალმა ტელეფონის ყურმილი დადო და ზუმერის გაბმული ხმა გაი-
სმა. ანდრომ ნერვიულად ტელეფონის ყურმილს დახედა, თითქოს მასზე
უნდა ეყარა ჯავრი და დადო. უცებ გაურკვეველი ფიქრები დაეუფლა, რა-

ტომდაც მოეჩვენა, რომ ქალის ხმა ეცნაურა. ოდესღაც, სადღაც გაუგონია, თითქოს ახლობელიც იყო. მაგრამ ვერ დარწმუნდა, რომ ქალის ხმა ეცნაურა. ტელეფონს მოუხედა და ისევ ყურში ჩაესმა ქალის ხმა. დარწმუნდა, რომ ხმა ნამდვილად იცნო. ოცდასამი წელიწადი გაუგონია ეს ხმა და ისე მოულოდნელი იყო, ვერ მიმხვდარიყო, რამ აიძულა დაერეკა. ის ხომ აქ არ ცხოვრობს, რატომ ჩამოვიდა?.. უკანასკნელად თბილისში დაშორდნენ ერთმანეთს, მაშინ ანდრო მესამე კურსის სტუდენტი იყო. არა, მოეჩვენა, თორემ ყოვლად შეუძლებელია აქ ჩამოსულიყო, ან რამ გააბედვინა დაერეკა. გონებაში აშლილი ფიქრები ვერ დაიოკა, ათასმა მოგონებამ გაურბინა თვალწინ. მერე ქვეშეცნეულად თვით საკუთარი თავის წინაშე შეუარაცხოფა იგრძნო, რომ წარსულის სურათები დაუდგა თვალწინ.

— ანდრო, — დაუძახა ცოლმა.

— მოვდივარ! — გამოერეკა იგი ფიქრებისგან.

— ვინ იყო? — ჰკითხა ცოლმა, როცა იგი სამზარეულოში შევიდა.

— არავინ!

— ტელეფონზე არ გილაპარაკია?

— არა, ვილაცამ დარეკა და ყურმილი მაშინვე დადო.

ანდრო მაგიდასთან დაჯდა, ბიჭის გვერდით. მაგიდაზე შემწვარი კვერცხი, პური, კარაქი და ძეხვი ეწყო. ქალმა ჩაი დასხა და დაჯდა, — ზედიზედ არაფრისთვის არ უხვია, მერე ეცამო. იჯდა და მამა-შვილს ალერსით შესტკეპროდა. ანდრომ თავისი ხელით გადაუღო ბიჭს შემწვარი კვერცხი. მერე პურზე კარაქი და ხიზილალა დაუცხო და წინ დაუდო.

— იმ საქმისა რა ჰქენი? — ჰკითხა ცოლმა.

— ჯერჯერობით ვერაფერი! — მიუგო ანდრომ.

— რატომ?.. ხომ გთხოვე?

— ჩემზე არაა დამოკიდებული, და რომ იყოს, ასე ხელალებით მაინც ვერ გადავწყვეტ!

ქალი შეწუხდა.

— ცოდოა!

— ნინო, ვიცი ცოდოა, მაგრამ სხვა გზა თუ არაა?!

ქალმა მაგიდაზე პურის ნამცეცი მოაგუნდავა, მერე თითი დაჰკრა ერთჯერ, ორჯერ და ისევ მოაგუნდავა.

— ხუთი სული ერთ პატარა ოთახში ცხოვრობს. უმცროსი ბავშვი ავად ჰყავს. რა ქნან, არავითარი საშუალება არა აქვთ!

— ვიცი, დახმარება სჭირდებათ, მაგრამ ახლა შეუძლებელია. ველაპარაკე ქალაქის აღმასკომის თავმჯდომარეს, როგორც კი შესაძლებლობა გამოჩნდება, დაეხმარებიან!

— როდის?

— მათზე წინ სხვებს ეკუთვნით ბინა. შენ კი, ჩემო ნინო, ნურავის ნურადერს ნუ დაპირდები, რადგან ეს საქმე ჩვენზე არაა დამოკიდებული. ერთპიროვნულად ვერაფერს ვერ გადაწყვეტ!

— დაპირებით, რატომ დავპირდები! ჩვენი თანამშრომელია, ამას წინათ იტირა. შენთან მოსვლას ვერ ბედავს. ძალიან პატიოსანი ადამიანია.

— გასაგებია! ყველაფერი ერთ დღეს არ კეთდება. ახლა თუ არა, აშენდება კიდევ ახალი სახლი და მისცემენ ბინას!

— როდის? — ჩაილაპარაკა თავისთვის ნინომ.

— როცა რიგი მოუწევს! ჩვენ როგორ ვცხოვრობდით?! ა, ამ სამზარეულოს ხელა ოთახი გვქონდა. რვა წელი იქ გავატარეთ. განა არ ვიცით, ვერ ვხვდებით, რომ უჭირთ, ვიწროდ ცხოვრობენ. მაგრამ ადამიანი შეიცვალა, მოთხოვნილებები გაეზარდა და დროებით სიძნელეებს ვერ ურიგდება. შეიძლება მეც მაქვს სურვილები, მაგრამ მარტო საკუთარი თავისათვის ზომ არ უნდა იცხოვრო?! ამოდენა რომ ვიყავი, — ხელი ბიჭისაკენ გაიშვირა, — სკოლაში ფეხშიშველი დავდიოდი.

— ჩემი ხათრი თუ გაქვს... — ქალმა თვალებში შეხედა.

— კი, კი... — გაიცინა ანდრომ, — შენი ხათრი, პატივისცემა როგორ არ მაქვს, მაგრამ ხალხს ვერ ავალაპარაკებ, ბინა ურიგოდ გასცაო. მეორეს რა პირით შეეხედო?! როგორ მოვეუწოდო სხვას წესრიგისაკენ?! მე რომ პატარა რამე დავარღვიო, სხვა ამას ბოროტად გამოიყენებს და ორჯერ მეტ დანაშაულს ჩაიდენს, თანაც ჩემი სახელით! — ცოლს ხელზე ხელი დაადო, — კარგი, შენ ნუ გეწყინება!

ქალი ქმრის თბილ ალერსს უსიტყვოდ ეგეპასუხა — მორჩილად ედო მის ზელში ხელი. გოგი მშობლების საუბარს ყურდაცქვეტილი უსმენდა, რაღაც დიდი საქმე იყო, დედა ასე გულთბილად რომ ეხვეწებოდა მამას და, ცოტა არ იყოს, ვერ წარმოედგინა უარის თქმა. იგი ერთხელ უკვე გააფრთხილეს, მშობლებს საუბარში არ ჩარეოდა და, თუმცა რაღაცის თქმა უნდოდა, მაგრამ კრინტი არ დაუძრავს. ნინომ შვილს ჩაი დაუსხა და ცარიელი თეფშები ააღაგა.

— დამთავრე? — ჰკითხა მამამ შვილს.

— კი.

— აბა, წავიდეთ!

ანდრო პირველი ადგა და მამა-შვილმა სააბაზანოში ხელი ერთად დაიბანეს. მერე ბიჭის ჩაცმულობა ერთხელ კიდევ შეამოწმა, შარვალზე სველი ხელი დაუსვა, თმაზეც გადაუსვა ხელი. ნინო სამზარეულოს კარებში იდგა და მათ წასვლას ელოდა. ბიჭმა ოთახიდან საწიგნე გამოიტანა.

— ჩვენ მივდივართ, — უთხრა ცოლს ანდრომ.

ცოლმა თვალი სიყვარულით ჩაუპაჭუნა.

— დღეს დაგაგვიანდება? — ჰკითხა მან.

— არ ვიცი, დაგირეკავ!

— მე ხუთ საათზე შინ ვიქნები, სამი გაკვეთილი მაქვს.

— კარგი! — თავი დაუკრა ქმარმა.

მამა-შვილი ხელიხელჩაკიდებულნი კიბეს დაჰყვნენ. სახლი, სადაც ისინი ცხოვრობდნენ, ქალაქის ცენტრში იდგა, ერთ პატარა, ვიწრო ქუჩაზე. ამ რამდენიმე წლის წინათ დაიწყო აქ ძველი სახლების აღება და ჯერაც ზოგიერთი ფართობი აუთვისებელი იყო. მათ მეორე სართულზე სამოთახიანი ბინა ეჭირათ. სადარბაზო შესასვლელი პირდაპირ ქუჩაში გადიოდა და ოთახის ფანჯრებიც ქუჩას გადაჰყურებდა. ოთახები არც ისე დიდი და ფართო იყო. ამ ათიოდე წლის წინათ შეძენილი ავეჯი ედგათ — სამამულო წარმოებისა. გარდერობს კარები მორყეოდა, სერვანტს ფეხი მოძრობოდა და ფიცარი შეეყენებინათ. საწოლებს თავისი პირვანდელი ფერი დაკარგვოდა. სასტუმრო ოთახში ჭადი ბროლისა იყო და მთელ ოთახს ის აცოცხლებდა, ქალი უქმაყოფილებას გამოთქვამდა, — ახალი ავეჯი შევიდნოთო, ქმარი თავს შორს იჭერდა, — რიგის მიხედვით მივიღებთო. რიგი იგვიანებდა, წლები გადიოდა.

მზიანი დილა იყო, სასიამოვნო გრილი ნიავი უბერავდა. ისინი ცენტრალურ ქუჩაზე გავიდნენ. ხალხი ფეხაჩქარებული მიდიოდა.

— გაკვეთილი გაიმეორე? — ჰკითხა მამამ.

ბიჭმა თავი დაუქნია.

— გუშინ არ იცოდო!

გოგის სახე წამოეფაკლა. მამამ იგრძნო, ბიჭი თავისი ცოდნით გულდაჯერებული არ იყო. რამდენიმე დღეა მეცადინეობას უკლო. შინ თუ არავინაა, ბურთის თამაშსაა გადაყოლილი.

— კლასის ხელმძღვანელი ვნახე, — იცრუა ანდრომ, — მითხრა, გოგიმ მეცადინეობას უკლოო, მასწავლებლები საყვედურობენო. ხუთს ვუწერთ, მაგრამ არ ეკუთვნისო.

გოგიმ ტუჩები აიბზუა, მხრებში აიწურა.

— კი, აბა!..

— ჰო, მეც ვხედავ, წინანდებურად აღარ მეცადინეობ!

ბიჭმა ახლა ბრაზით ქვას ფეხი გაჰკრა.

— თუ კარგად არ ისწავლე, ინსტიტუტში ვერ მოეწყობი!

— ქარხანაში ვიმუშავებ! — მოჰრით მიუგო გოგამ.

— ქარხანაში დღეს განათლებული ხალხი მუშაობს!

ქუჩის ორივე მხარეს ხუთსართულიანი სახლები იყო აღმართული. მსუბუქი მანქანები ერთმანეთს მისდევდნენ. ქალაქი თანდათან იღვიძებდა. ანდრო ბიჭს ელაპარაკებოდა და შეუმჩნეველი არაფერი არ რჩებო-

და. იგი აკვირდებოდა ქუჩებს, სახლებს, ხალხს. ნაცნობებს თავის დაკვირვებით ესაღმებოდა. ქუჩის კუთხეში გაჩერდნენ. სკოლა მეორე სართულში იყო.

ეროვნული
განმანათლებლობის
მინისტრის
განკარგობის
კომისიის
გამოცემის
განყოფილება

— აბა, გაიქცე! — უთხრა მამამ ბიჭს.

გოგომ მამას ხელი გააშვებინა, ცერად ახედა და გაიქცა.

— ჭკუით! — მიამახა მამამ.

ანდრო სირბილით მიმავალ ბიჭს უყურებდა. გოგი საწიგნეს აქეთ-იქით აქნევდა და გარბოდა. მეორე ქუჩის კუთხეში გაჩერდა და მამას მოუხედა, იცოდა, ვიდრე ქუჩას არ გადაკვეთდა, მამა თვალს ატანდა. მერე მამას ხელი დაუქნია და ქუჩა გადაირბინა. ქუჩის საათი ცხრის ნახევარს უჩვენებდა. ანდრო შებრუნდა, სახეზე ფარული კმაყოფილება აღებეჭდა, გუნებაში ჩაეცინა კიდეც. და ეს ღიმილი გაკვირვებას გამოხატავდა.

თორმეტი წლისა იყო ომი რომ დაიწყო, მშვიდ-მწყურვალ მცადონეობდა ნავთის ჭრაქზე, სკოლაში გათენებისთანავე მიდიოდა, რომ არ დაგვიანებოდა. მამა ეტყოდა, დროა წახვიდეო და ისიც გარბოდა. ზამთარში სკოლაში მისვლამდე ფეხი უსველდებოდა და მთელი დღე ასე იჯდა გაკვეთილზე. საკლასო ოთახს ბუხარი ვერ ათბობდა, ფეხი რომ არ წაყინვოდა, გაკვეთილიდან გასვლას ითხოვდა და დერეფანში ხტოდა, რომ გამთბარიყო. ახლანდელ ბავშვებს მეტი მოეთხოვებათ, არ შიათ და არ სწყურიათ. ანდროს სხვისი არაფერი არ შურდა, მაგრამ ვინმე უკმაყოფილებას რომ გამოხატავდა, ანდა საქმეში უგულობას შენიშნავდა, ვერ იტანდა, დაუნდობელი იყო. იცხოვრე და იშრომე, სხვა რაღა გინდაო, იტყოდა ხოლმე იგი.

ქუჩა გადაჭრა, ხელმარცხნივ საქალაქო კომიტეტის შენობა გამოჩნდა.

— დილა მშვიდობისა, ბატონო ანდრო, — გზად სამოცდაათ წელს მიღწეული ბერიკაცი წამოეწია, კახური ქუდი მორიდებით მოიხადა და თავი დაუკრა.

— იცოცხლეთ, ჩემო მიხეილ! — შეჩერდა ანდრო.

— როგორ გიკითხოთ?.. იმედია, კარგად ბრძანდებით?!

— კარგად, კარგად!.. თქვენ ისევ ძველებუხად?!

— საყვედური არ მეთქმის! — მიხეილმა შეაყოვნა სიტყვა, — თქვენთან მოვდიოდი, მაპატიეთ, აქ შეგაჩერეთ!

— რისთვის შეწუხებულხართ?

ბერიკაცმა ქუდი დაიხურა, ხელი დაუშვა და თვალებში შეხედა.

— ვერაფერი გავხდი, ბატონო ანდრო, მშენებლებთან, — თვალი დახარა, — ეზო-ეზო ყრიან ამ ნარჩენებს, ყველაფერი მოანაგვიანეს. ნარგავებს აფუჭებენ!.. ეაციშვილს არ ესმის ჩვენი.

— აღმასკომში იყავით?

— ვიყავი! — მხრები უკმაყოფილოდ აიჩეხა ბერიკაცმა, — ^{მედიდოლი} ^{განაგებების} ^{მედიდოლი} ^{განაგებების} ვით ნაზარდი ხეებია, იმათი გაფუჭება მავნებლობაა. გული მტკივნ.

— კარგი, დღესვე მივხედავ მაგ საქმეს! — ანდროს სახეზე ღიმილი აუთამაშდა, — სახლში ხომ კარგად ხართ?

— გმადლობთ, ვართ! მაპატიეთ, რომ ქუჩაში გაგაჩერეთ!

— ნუ გერიდებათ, უნდა შემაწუხოთ ხოლმე, საერთო საქმისათვის ყველა უნდა შეეწუხდეთ, აბა, როგორ! ძველი გვარდიელი ხარ, ხანდახან მიგვიითოთ უნდა კიდეც! თქვენგან ვსწავლობთ ჩვენ!

მიხეილს კმაყოფილებით გაებადრა სახე, სიტყვა ვერ თქვა. იგი ძველი რევოლუციონერი იყო, ორმოცი წელი ქარხანაში იმუშავა ზეინკლად. ორჯერ აირჩიეს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატად. ამჟამად პენსიონერი იყო და საქალაქო საბჭოს აღმასკომში პენსიონერთა საბჭოს ხელმძღვანელობდა და ნებაყოფლობით საზოგადოებრივი დატვირთვა — ქალაქის განაშენიანებაზე თვალყურის დევნება ჰქონდა მინდობილი.

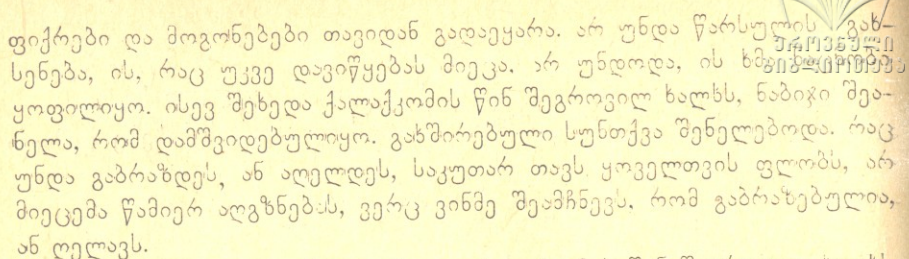
— კარგად ბრძანდებოდეთ! — თავი დაუკრა მან.

— იცოცხლეთ, ჩემო მიხეილ!

ანდრომ გზა განაგრძო. ქალაქკომის წინ ხალხი ირეოდა. შესასვლელთან შექუჩებულებიყვნენ ერთგან. ბევრი მათგანი ნაცნობი იყო, საწარმო-დაწესებულებების ხელმძღვანელები, მუშები. ანდროს სიამოვნებს, შინაგან ძალას გრძნობს, როცა დილიდანვე ცხოველი მუშაობა იწყება. შორიდან შეავლო თვალი ქალაქკომის შესასვლელთან შეგროვილ ხალხს, ეტყობა, მათაც შენიშნეს და შესასვლელს განერიდნენ, კარებთან მისასვლელი გაათავისუფლეს. მიღების დღე არ ჰქონდა და ამდენი ხალხი რატომ შეკრებილა, ვერ მიმხვდარიყო.

ანაზღად შეფიქრიანდა — ვინ დაურეკა ამ დილით?! ჯერ არ მომხდარა, მისთვის დაერეკოთ და პასუხი არ გაეცათ. „ნუთუ ის არის!“ გაიფიქრა მან, მაგრამ როდის ჩამოვიდა, ან რატომ დაურეკა?!. ყურში ჩაესმა ნაცნობი სიტყვები: „სულ მალე, მალე გავა ეს წლები, შენ ისტორიკოსი იქნები, მე კი ინჟინერი... რა კარგია?! აჰ.. ხომაა კარგი?!. თბილისში ვიცხოვრებთ. შენ ხარისხს დაიცავ... ხომ განაგრძობ სწავლას?“... „კი ვისწავლი, ყველაფერს გავაკეთებ, რომ ჩვენ ერთად ვიყოთ“. „რა კარგია!“ ისევ ბავშვივით უთხრა მან და მკერდზე თავი დააყრდნო. ანდროს გულზე გაკენწლა ამ მოგონებამ, შეცბა. — ო, რა ტყუილი ყოფილა მისი სიტყვები, რა ტყუილი!

ანდრომ ჩაახველა, თმაზე ხელი გადაისვა, რომ ნერვიულობა დაეძლია,

— იცოცხლეთ, ამხანაგო ანდრო, — თავი დაუტრეს მოწიწებით მას.

ანდროს მათთვის არ შეუზღდაც, ნაბიჯს აუჩქარა და ქალაქკოშში შევიდა. იგი უკვე აღარ დეღავდა და საკუთარ თავსაც მშვენივრად ფლობდა. წინ ათასი ფიქრი და საზრუიავი ჰქონდა.

პირველი მდივნის კაბინეტი დიდი და ნათელი იყო, სამი ვეებერო-
ლა ფანჯარა ჭუჩაში გადიოდა. საწერი მაგიდა სიღრმეში იდგა, ამ მაგი-
დაზე გრძელი მაგიდა იყო მიდგმული და მწვანე მათუდი ჰქონდა გადაფა-
რებული. გარშემო სკამები ეწყო, სკამები ყრუ კედელთან და ფანჯრის
მხარესაც იყო ჩარიგებული. საწერ მაგიდასთან კედელზე ლენინის სურა-
თი და საათი ეკიდა. ყრუ კედელზე გაკრული იყო ქალაქის დაგეგმარების
მაკეტი, სახელმწიფო რუკა. გრძელ მაგიდაზე გრაფინით წყალი. ქიქა და
საფერფლე ეწყო. საფერფლეზე ასანთი იდო. საწერ მაგიდაზე რამდენიმე
სქელი წიგნი, საქალაქდებები, მარმარილოს საწერ-კალმის კომპლექტი და
ახალი გაზეთები ელაგა. სხვადასხვა ფერის ტელეფონები გვერდით. კედ-
ელზე მიდგმულ პატარა მაგიდაზე ეწყო. კაბინეტის ორი ფანჯარა ღია
იყო და გრილი ჰაერი შემოდოდა.

ანდრო გვერდის კარიდან შევიდა კაბინეტში, ერთგვარი შემსუბუქება იგრძნო, თითქოს ყოველი ფიქრი და სადარდებელი მოშორებოდა. ნელი ნაბიჯით მივიდა საწერ მაგიდასთან, არ დამჯდარა. დილიდან რატომღაც ფარული ღელვა და მოუსვენრობა აწუხებდა, თითქოს წინათგრძნობასავით გული რალაცას ეუბნებოდა. საწერ მაგიდაზე საქალაქის გადახედა, რომელშიც მშრომელთა განცხადებები ეწყო. კედლის საათმა ცხრაჯერ ჩამოჰკრა. ანდრო საათს დაჟინებით მიაჩერდა, გეგონებოდა, ზედრალაც უნდა ამოიკითხოსო. მერე გაახსენდა, რომ ნახევარ საათში თათბირი იწყებოდა. ფანჯარასთან მივიდა. გაღმა ქუჩაში ცისფერი „ვოლგა“ იდგა. მაღაზიიდან ჩაფსკვნილი, ჯიჯგვი ბიჭი გამოვიდა და „ვოლგაში“ ჩაჯდა. მანქანა ადგილიდან დაიძრა და იქვე პალმასთან ჰალარა ქალი შენიშნა ანდრომ. თმა ერთი თვის დაუბანელ-დაუფარცხნელს მიუგავდა, ვამო-

ხუნებული კაბა ეცვა, ქუსლებმოღრეცილი ფეხსაცმელი დიდი ხნის გრძელ-
წმენდავი ჰქონდა და ვერ მიხვდებოდი, რა ფერისა იყო. წინდები არ ეც-
ვა. კაბის ერთი მხარე მუხლს ქვემოთ ჩამოვარდნოდა. ქალმა ქალაქის
შესასვლელისაკენ გაიხედა და ანდროს უცებ გულზე გაკენწლა. მაშინ-
აღუტრად დააკვირდა.

— ნუთუ... — თქვა მან.

ქალმა ნელი ნაბიჯით ჩაიარა, მივიდა მაღაზიასთან და ქუჩა ქალაქო-
მისკენ გადმოქრა. ანდრომ თვალებზე ხელი აიფარა.

— როგორ ჰგავს! — გაიფიქრა მან და არ უნდოდა დაეცერებინა, რომ
ნამდვილად ის იყო. არა, სხვას რომ ეთქვა, ის არისო, მაინც ვერ დაიჯე-
რებდა. როგორ დაემსგავსება ხოლმე ადამიანი ადამიანს. ალბათ, ეს ქალი
ახალგაზრდობაში, თუმცა არც ისე ხნიერი უნდა ყოფილიყო, ძალზე ლა-
მაზი იქნებოდა. და ანდროს თვალწინ დაუდგა ტანსუსტი, ლამაზი პირი-
სახის, უსახელო ცისფერი კაბით, მაღალქუსლებიან ფეხსაცმელზე შემდ-
გარი ცხრამეტი წლის გოგონა. ისე თბილად გაიღიმებდა, თითქოს თავი-
სი ღიმილით უნდა ჩამოგადნოსო. გაიცინებდა და ისეთი ნათელი შემო-
გეფრქვეოდა, გეგონებოდა, უნდა მიგიზიდოსო. ალბათ, ეს ქალიც ისეთი
იყო, ვინ იცის...

კარი პირადმა მდივანმა შემოაღო.

— განარჯობათ, — და გოგონა კარებში გაჩერდა.

ანდრო კარებისკენ შებრუნდა.

— გაგიმარჯოს, ნუნუ. რატომ შეწუხებულხარ?

გოგონა საწერ მაგიდასთან მივიდა, თავი მოკრძალებით ეკირა, თი-
თქოს დანაშაული რამ ჩადინოს. ანდრომ ნელი ნაბიჯით ჩაუარა გოგო-
ნას, დაჯდა და საქალაღდე, რომელშიც განცხადებები ეწყო, წინ დაიდო.
თვალწინ ჰქადარა ქალი ედგა და სათქმელი სიტყვა, რომელიც ენის წვე-
რზე ჰქონდა, ვერ მოებრუნებინა.

— გისმენ! — დაარღვია ღუმილი მან.

— ბატონო ანდრო, — თქვა პირადმა მდივანმა რბილი ხმით, — ჩვენს
ინსტრუქტორს ნოზაძეს მამა გარდაეცვალა. დარეკა, ვერ მოვალო.

ანდრო გასწორდა, სახის გამომეტყველება შეეცვალა.

— უჰ, როდის?

— წუხელ!

— საწყალი! — თქვა პირველმა მდივანმა... მერე კალენდარს დახე-
და, — დღეს სამშაბათია, ალბათ შაბათს დაასაფლავებენ... ეჰ, რა უნდა
ქნა, სამი წელი ლოგინად იყო ჩავარდნილი.

გოგონა თავდახრილი იდგა. იგი თვრამეტი წლისა იქნებოდა. საშუა-
ლო სკოლა შარშან დაამთავრა, სულ რამდენიმე თვეა პირად მდივანად მუ-

შაობს. როგორც კი დროს გამონახავს, თავი წიგნებში აქვს ჩარჩული. მომავალ წელს უმაღლეს სასწავლებელში აპირებს სწავლის გაგრძელებას.

— სხვა? — იკითხა მდივანმა და რაკი პასუხი ვერ მიიღო, დასძინა, — დედათქვენი როგორაა, კიდეც ავადმყოფობს?

— გმადლობთ, ადგა.

— ჰო... კარგია, — მაგიდაზე თითები აათამაშა, — საღამოს ალბათ, სამძიმარზე წავლენ, გააფრთხილე, უჩემოდ არ წავიდნენ!

— კარგი! — გოგონა წელი ნაბიჯით გავიდა კაბინეტიდან.

საათი ათის თხუთმეტ წუთს უჩვენებდა. ანდრომ განცხადებებს გადაავლო თვალი. ერთი ბინას ითხოვდა, მეორე — სამსახურიდან მოეხსნათ და დირექტორს უჩიოდა. ანდრომ განცხადებები ისევ საქალაქოში ჩადო და გვერდზე გადადო. ათ წუთში დილის თათბირი დაიწყებოდა და, როგორც ყოველთვის, პირველი საორგანიზაციო განყოფილების გამგე შემოვიდოდა, მერე — მეორე და მესამე მდივნები. რამდენიმე საკითხი სასწრაფოდ იყო შესათანხმებელი. თვის ბოლო რიცხვები იყო, გასულ თვეში სამმა საწარმომ ვერ შეასრულა გეგმა. სამივე საწარმოში ქალაქკომის წარმომადგენლები მიამაგრა და მათ მოხსენებებს კვირაში ორჯერ ისმენდა.

კაბინეტში საორგანიზაციო განყოფილების გამგე შემოვიდა.

— გამარჯობა! — თქვა მან და პირდაპირ მდივნის მაგიდისკენ გაემართა.

ანდრომ შეხედა და ლიმილით თავი დაუკრა.

— რა ჰქენი, კანდიდატურა შეარჩიე? — ჰკითხა მან.

განყოფილების გამგე პირველ სკამზე დაჯდა, გრძელ მაგიდასთან.

— კი! — ხელები მაგიდაზე დააწყო.

— ვის ფიქრობ?

— ამხანაგი გაბესკირია — მანქანათსაშენი ქარხნის მთავარი ინჟინერი, — სიტყვა შეაყოვნა, — ყოფილი ჩვენი მუშაკია, პარტიული მუშაობის გამოცდილებაც აქვს, როგორც პიროვნება სანდოა, ვფიქრობ, გამართლებს!

ანდრომ მაგიდაზე თითები აათამაშა.

— ფეხსაცმლის ფაბრიკა სხვა პროფილისაა, შესძლებს?

— ვფიქრობ, შესძლებს.

— კიდეც ვინ შეარჩიე?

— გამრეკელი, საყოფაცხოვრებო მომსახურების კომბინატის დირექტორი.

— შეიძლება, მაგრამ იქ ვინ გადავიყვანოთ?

— ვფიქრობ, კარგი იქნება შარაშიძე — ქალაქკომის ინსტრუქტორი...
ან მელაძე — მრეწველობის განყოფილების გამგე.

— მლა... — მდივანი მაგიდას ნიდაყვებით დაეყრდნო, განყოფილების გამგეს თვალებში შეაჩერდა, — ცუდი კანდიდატურები არაა, ამხანაგებს ვიცნობ!.. ერთხელ კიდევ შეამოწმე მათი პირადი საქმეები და მომახსენე, რომელიმეს ხომ არ გასაუბრებია?

— გაბესკირია დავიბარე. ფეხსაცმლის ფაბრიკაში საქმე ცუდად გვაქვს და... ვფიქრობ, ამხანაგი მომთხოვნია, პრინციპული...

— მომავალ კვირაში ბიუროზე უნდა გავიტანოთ ეს საკითხი! — გააწყვეტინა სიტყვა ანდრომ.

— გასაგებია!

— ზეგ წარმოადგინე მათი პირადი საქმეები და დახასიათებები!

— მესმის!

ათის ნახევარზე მეორე და მესამე მდივნები, განყოფილების გამგეები და რამდენიმე ინსტრუქტორი რიგრიგობით შემოვიდნენ კაბინეტში და გრძელი მაგიდის გარშემო დასხდნენ. წინ ზოგმა ბლოკნოტი და ფანქარი, ზოგმა საქაღალდეები დაიწყო. სიჩუმე ჩამოვარდა, პირველი მდივნის შეკითხვის მოლოდინში ყველა გაირინდა. რამდენიმე წამმა მკაფიოდ გაიარა დუმილში. ანდრომ მათ თვალი გადაავლო, თითოეული მათგანის ბუნება, შესაძლებლობა კარგად იცოდა და საქმესაც იმისდა მიხედვით ავალუბდა ხოლმე.

— ამხანაგო მელაძე, რას იტყვით? — თქვა მან მტკიცე ტონით.

მრეწველობისა და ტრანპორტის განყოფილების გამგე ფეხზე ადგა, გაუბეღლობა ეტყობოდა.

— გუშინდელი დღის, ე. ი. 25 სექტემბრის მონაცემებით, თამბაქოს ფაბრიკამ თვითური გეგმა 75 პროცენტით შეასრულა.

— დარჩენილ ექვს დღეში, როგორ ფიქრობთ, — გააწყვეტინა სიტყვა მეორე მდივანმა, — გეგმა შესრულდება?

დუმილი.

— ეს საქმე ვის ჰქონდა მინდობილი? — ჰკითხა ახლა პირველმა მდივანმა.

განყოფილების გამგემ თავის ინსტრუქტორს გადახედა. იგი მყისვე ადგა, მაგიდაზე საქაღალდე გადაშალა.

— ამხანაგო ანდრო, — თქვა მან, — როგორც ადგილზე შემოწმებით გამოირკვა, სიგარეტების საამქროში ერთი დაზგა წყობიდან იყო გამოსული.

— ე. ი. შევეურიგდეთ გეგმის შესრულებლობას?!

— არა, დაზგა გასულ შაბათს შეაკეთეს და ფაბრიკამ ამ ერთ კვირამ
თვითრი გეგმის ოცდაათი პროცენტი შეასრულა!

ეროვნული
გეგმავთა

— სარწმუნო ფაქტია?

— კი.

— ე. ი. თვის ბოლოს გეგმა შესრულდება?

— ვფიქრობ...

— არავითარი ვფიქრობ! — ხმას აუწია ანდრომ, — ჩვენ უნდა ვი-
ცოდეთ ზუსტად!

— შესრულდება! — გადაჭრით უპასუხა ინსტრუქტორმა.

— ამხანაგი ყოველდღე ამოწმებს ფაბრიკის მუშაობას, — უპასუხა
ახლა განყოფილების გამგემ.

პირველმა მდივანმა ორივე დაკვირვებით შეათვალიერა.

— თვის ბოლო არც ისე შორსაა, თუ რამ დახმარებაა საჭირო,
თქვით!

— არა, ამხანაგო ანდრო, — უპასუხა ინსტრუქტორმა.

— მაშ, კარგი!

განყოფილების გამგე და ინსტრუქტორი დასხდნენ. დუმილი ჩამო-
ვარდა. ანდრომ თავი წელა ასწია და პროპაგანდისა და აგიტაციის გან-
ყოფილების გამგეს შეხედა.

— თქვენ რას იტყვით? — ჰკითხა მან, — შეამოწმეთ გაზეთში გა-
მოქვეყნებული წერილი?

განყოფილების გამგე ადგა.

— კი, ამხანაგო ანდრო, — უპასუხა მან, — წერილში მოყვანილი
ფაქტები სწორია. ქალაქის კულტურის სახლთან არსებული წრეების მუ-
შაობა ჩაშლილია, არა ჰყავთ კვალიფიციური კადრები, როგორც წერილ-
ში აღნიშნავენ, ლიტერატურის წრეს გეოგრაფიის მასწავლებელი ხელმძ-
ღვანელობს. წრეების მუშაობა იშვიათად ტარდება, არა აქვს საკრავი
ინსტრუმენტები, ხოლო ცეკვისა და სიმღერის ანსამბლს ერთი თვეა მეცა-
დინეობა არ ჩაუტარებია.

— მაშ, რა კეთდება?! — იკითხა მეორე მდივანმა.

განყოფილების გამგეს სიტყვა ენაზე შეაცივდა.

— ვიდრე გაზეთში გამოქვეყნდებოდა, რატომ ერთხელ არ დაინტე-
რესდი?... თუ დავალებას უცდიდი?... — უსაყვედურა პირველმა მდივანმა.

— კულტურის სახლის მუშაობა ქალაქკომმა აპრილის თვეში შეა-
მოწმა.

— და ეს მას შემდეგ მოხდა?

— დიახ!

— დირექტორს ესაუბრეთ?

— კი. ზაფხულის არდადეგებს აბრალებს, ბევრი ჩვენი წრის წევრი

შეგებულებაში იყო, ხალხი არ ცხადდებოდა.

— კი მაგრამ, ანსამბლი?... კონცერტებს ხომ უნდა მართავდეს? ანუ ზაფხულის დღეებში მშრომელებს მომსახურება არ სჭირდება? ანუ ვარგა, საფუძვლიანად შეისწავლეთ ეს საკითხი და სპეციალურად განვიხილოთ.

— მესმის!

— და საერთოდ, ვიდრე მიგვითითებდნენ, ჩვენ უნდა მივხედოთ ჩვენს საქმეს. საქმეს წაყრუება არ უყვარს; ხომ ხედავთ, შევამოწმეთ, ყველაფერი რიგზე იყო და... ასე არ ვარგა, ამხანაგებო, საქმის კურსში უნდა იყოთ, ყველგან, ყველა სფეროში!

განყოფილების გამგემ ისევ თავი დაუკრა, მესმისო და დაჯდა. თათბირის მონაწილენი შეიმშუშნენ. თითოეული მათგანი პასუხისმგებლობის გრძნობამ შეარყია, თითქოს სათქმელი არაფერი ჰქონდათ და ერთგვარდუხერხულიც კი იყო, რომ იქ ისხდნენ. მეორეჯერ აჩქარებით საქმეს აღარ გადაწყვეტენ, მაგრამ მაინც რაღაც არ გამოუდით. ჰგონიათ, რომ ყველაფერი რიგზეა, ძირფესვიანად აქვთ შესწავლილი საკითხი და დადგება თუ არა ჯერი მისი განხილვისა, აღმოჩნდება, რომ ყველაფერი თავიდანაა გასაკეთებელი. ანდრომ ადროვა მათ, მერე თავი ასწია და ინსტრუქტორს მიმართა:

— რა მდგომარეობაა ობიექტზე?

ინსტრუქტორი სხარტად წამოდგა.

— ამხანაგო ანდრო, კალინინისა და ჭავჭავაძის ქუჩების კუთხეში მშენებლობა დამაკმაყოფილებლად მიმდინარეობს. რაც შეეხება ენგელსისა და კამოს ქუჩების კუთხეში კომბინატის მშენებლობას, ჭიანჭურდება.

— მიზეზი?

— მიზეზი საშენი მასალის უქონლობაა, მესამე კვარტალში ცემენტი არ მიუღიათ.

— მდა! — თითი დაჰკრა პირველმა მდივანმა მაგიდაზე.

— დღესვე გამოიძახებ ტრესტის მმართველს.

— მესმის.

— მაშ, ასე ამხანაგებო, — თქვა პირველმა მდივანმა მეგობრული ტონით, — წინადადება არის?... არა! ყველაფერი გასაგებია!.. მეტი მომთხოვნელობაა საჭირო, ყურადღებას ნუ მოვადუნებთ. — ანდრომ შეკრებილთ გადახედა, დუმილი ჩამოვარდა, — მაშ ასე, ვფიქრობ, ყველაფერი გასაგებია!

— ღიახ, ამხანაგო ანდრო! — ერთხმად უპასუხეს განყოფილების გამგეებმა და ადგნენ.

— ამხანაგო ანდრო, — უთხრა მესამე მდივანმა, — კინოთეატრ „გა-

ზაფხულის“ დირექტორი განთავისუფლებას ითხოვს, გუშინ ჩემთან ტყე
და თქვენი ნახვა სურს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

— რატომ მიდის?

— ბინას ცვლის თბილისში.

— გადადის?

— დიახ.

— მოვიდეს. კინოთეატრის მუშაობა კარგად შეამოწმე, რაიმე დარ-
ღვევები არ ჰქონდეს.

— მესმის.

— ამხანაგო მელაძე, — მიმართა პირველმა მდივანმა მრეწველობი-
სა და ტრანსპორტის განყოფილების გამგეს, — ამხანაგი კახიშვილი გაა-
ფრთხილე, ქარხნის ტერიტორია დაასუფთაოს და მისასვლელი გზა შეა-
კეთოს.

— გასაგებია.

კაბინეტი დაცარიელდა. ანდრო ადგა და მაგიდაზე საქაღალდეს და-
აჩერდა. ასობით ოჯახი ახალ ბინას ითხოვს. როგორ, რით დააკმაყოფი-
ლოს! მშენებლობები ჭიანურდება. ექცესულიანი ოჯახი ერთ ოთახში
ცხოვრობს, სამართლიანია მათი მოთხოვნა! რა პასუხი გასცეს?.. მაგიდა-
სთან დაჯდა, საქაღალდედან განცხადება ამოიღო და ერთხელ კიდევ გა-
დაიკითხა. ხელი ვერ დაიმორჩილა რეზოლუციის დასადებად. გადაუგზა-
ვნოს ქალაქის აღმასკომს?.. იტყვიან უსულგულოდ მომეჩქა, ჩემი განც-
ხადება თავიდან მოიშორაო. იქნებ სჯობს, პირადად დაიბაროს, მოელა-
პარაკოს, აუხსნას მდგომარეობა და ცოტა ხნით აცალოს, როგორც კი სა-
შუალება გამოჩნდება, დააკმაყოფილებს. ანდრო ფანჯარასთან მივიდა.
ეტყობოდა, გარეთ ცხელოდა, ზოგს თავზე გახეთიც კი წამოეფარებინა.

კარი პირადად მდივანმა შემოაღო.

— გისმენ, ნუნუ! — კარებისკენ შებრუნდა ანდრო.

— ამხანაგო ანდრო, ერთ საათზე მეტია ვილაც ქალი გელოდებათ,
თქვენთან შემოსვლას ითხოვს.

ანდროს თვალებში ეჭვი გამოეხატა.

— ვინ ქალი?

— არ ვიცი, არ ამბობს.

— ჭაღარაა?..

— დიახ.

ანდრო მაგიდასთან მივიდა.

— შემოვიდეს.

პირადი მდივანი გავიდა. ანდრო უღონოდ დაეშვა სკამზე, თავადაც
ვერ მიმხვდარიყო, რატომ ღელავდა, ან ძალიან სხეულში რატომ წაერთუვა.

არასოდეს არ ყოფილა იგი თვით საკუთარ თავთანაც ასე უძლურად
გრძნობდა, რომ შემთხვევით არ გამოლაპარაკებია უცნობი ქალი ტელე-
ფონზე, არც ის ჭაღარა ქალი გამოჩენილა შემთხვევით. გრძნობდა, ^{მეცხედ} ~~მეცხედ~~
რომ ვერ გარკვეულიყო, რასთან იყო ყოველივე ეს დაკავშირებული. ^{მეცხედ} ~~მეცხედ~~
ყნის საქმეები ჰქონდა გადასაწყვეტი და ახლა თვალწინ არ შორდებოდა
წარსულის სურათები, ექვები. ამდენი წლის მივიწყებულმა გრძნობებმა
გადმოხეტია და წონასწორობა დაუბრუნა.

კარი გაიღო.

— მობრძანდით! — უთხრა მან ჭაღარა ქალს და წამიერი მზერა
სტყორცნა. მცისვე დარწმუნდა თავისი ექვების სინამდვილეში, მაგრამ მა-
იხც ელვდა, რა მოხდებოდა.

ქალი მაგიდასთან გაუბედავი ნაბიჯით მივიდა.

— დაბრძანდით! — უთხრა ანდრომ და ახლა უფრო გარკვევით შეხე-
და მას. „ის არის!“ — გაიფიქრა და მღელვარება რომ დაედო, საწერ-
კალამი აიღო, შეათამაშა.

ქალი დუმდა.

— გისმენთ.

ქალმა ტყავის ძველი ხელჩანთიდან პატარა ფოთლება ცხვირსახოცი
ამოიღო, თავი ასწია და მდივანს შეხედა, — ძალიან ნაცნობი, ახლობელი
თვალები, მეტყველი, სიცოცხლით სავსე თვალები და უცებ წარმოუდგე-
ნელი რამ — იმ თვალების პატრონი, ეს დაჩივებული, ჭაღარა ქალი.
ანდრომ მის მეტყველ შემოხედვას ვერ გაუძლო, მაგრამ შინაგანი ძალა
იგრძნო, ან უნდა დაიმორჩილოს იმ თვალებმა, წარსულის გახსენებამ, ან-
და ცივი, გამყინავი მზერით უნდა უპასუხოს. ქალმა ცხვირსახოცი ტუ-
ჩებზე მოისვა და ისევ ხელჩანთაში ჩადო. არ ჩქარობდა. რამდენიმე წუ-
თი გავიდა ამ მძიმე ლოდინში. თითქოს ერთმანეთს ძალის მოსასიჩქად
უცდიდაენ, პირველი რომელი გადადგამდა ნაბიჯს.

— ექვსი თვეა თქვენს ქალაქში ვცხოვრობ, — ქალს თვალი აუწყლი-
ანდა, — ბინა არ მაქვს, არც ვმუშაობ. სამი შვილის დედა ვარ... — ხმა
გაეზარა, — მიჭირს ყველაფრის თქმა...

— დამშვიდდით, ნუ ღელავთ! — ფარული ღელვით უთხრა ანდრომ
და ხედავდა, თავად იყო დასამშვიდებელი.

— მეუღლემ სახლიდან გამომაგდო, არც ჩემს ქალაქში ცხოვრების
საშუალება მომცა... არ მომასვენა, მთვრალი მომვარდებოდა და მცემდა,
ბავშვებს ქუჩაში ყრიდა. იძულებული გავხდი, წამოვსულიყავი!

ანდრო სკამზე შეირწა.

— ბავშვები დიდებია?

— უფროსი თორმეტი წლისაა.

— თორმეტი წლის, — გაიფიქრა ანდრომ, — იგი ხომ ოცდასამი წლის წინათ გათხოვდა.

ქალმა ისევ გახსნა ხელჩანთა და ცხვირსახოცით სველი თვალები ამოიწმინდა.

— პირველ ქმართან ბავშვი არ მყავდა, — თითქოს გუჟანით მიუხვდაო, განაგრძო ქალმა, — მხოლოდ სამი წელი ვცხოვრობდი მასთან. მგზავრობის დროს ავიარე მოხვდა და გარდაიცვალა. გათხოვებას არ ვაპირებდი, მშობლები შემომიჩინდნენ და მეორედ გადავდგი წინდაუხედავი ნაბიჯი.

ანდროს მოთმინების ფიალა აევსო, ძლივს იოკებდა გრძნობებს.

— არასოდეს არ მიმუშავია, ქმარმა არ გამიშვა სამსახურში. ძალიან მინდა ვიმუშაო. სამი შვილი ჩემს კისერზეა. რა სამუშაოც არ უნდა იყო, ვიმუშავებ, რომ ბინა მქონდეს და ქალაქში ჩაწერილი ვიყო.

— გასაგებია, — თქვა ცივი ტონით პირველმა მდივანმა.

— დიდი ხანია ვაპირებ მოსვლას, მაგრამ ვერ გაგზავნე... ახლაც ვერ გეტყვით, რა ძალამ მომიყვანა თქვენთან. მინდა გამიგოთ, უკანასკნელ დღეში ვარ. იქნებ ბინა მომცეთ!

— სად ცხოვრობთ?

— ფარდულში. ნაცნობმა დამითმო დროებით. იატაკი არა აქვს, ღანერი დავაგე მიწაზე. ქალმა თვალები დახარა, — მეტის თქმა არ შემიძლია. ბავშვები რომ არ მეცოდებოდეს...

— ბავშვები სკოლაში დადიან?

— არა!

— მლა... — ნერვიულად თქვა ანდრომ და ქალი უფრო გაბედულად, დაკვირვებით შეათვალთვალა. იგი არ ღელავდა, არც არავითარ გრძნობების მოზღვაებას განიცდიდა, თითქოს ქალი არავითარ წარსულთან არ აკავშირებდა. მის წინ იჯდა ქალი, რომელიც დახმარებას ითხოვდა.

ქალი აღგა.

— მაპატიეთ, — თქვა მან.

ანდრომ მზერა გააპარა. ქალს გამოხუნებული კაბა გვერდზე გარღვეოდა და მონარღვევი ძაფები ფოჩივით ეკიდა. აღარაფერი დარჩენილა ძველი სიკოხტავისა, გემოვნებისა. ქუჩაში რომ გამოჩნდებოდა, ბიჭების მზერა ფეხდაფეხ დასდევდა, მზე იცინოდა მის თვალებში, წყარო რაკრავებდა მის ბაგედან, და იგი ახლა იდგა დაჩივებული, დაბერებული, იდგა და თავადვე გრძნობდა, რომ ამოება იყო.

„ბედნიერი ვარ, ჩემო ანდრო“.

„შენ სულ, სულ ბედნიერი იქნები!“

„მართლა?“

„ჰო, სანამ ერთად ვართ, ბედნიერი ვიქნებით!“

„რა კარგია!“

ანდრო იდუმალმა ძლიერმა ძალამ სკამიდან წამოაგდო. ქალს არ შე-
უნიშნავს მისი არაბუნებრივი სახე, თვალები, ხელების ნერვიულობა,
რაობა, — კარებისკენ შებრუნდა.

— მიდიხართ?

— დიახ.

— ერთი საათის შემდეგ შემოიარეთ, პასუხს ჩემი პირადი მდივანი
გეტყვით.

— გმადლობთ.

ქალის ხმაში ის შორეული ბედნიერება გამოკრთა და კარის სახე-
ლურს ჩაავლო ხელი, რომ არ წაქცეულიყო. შუბლი კარს მიადო, ასე იყო
რამდენიმე წამს სამარისებურ დუმილში. მერე ძალა მოიკრიბა და გავა-
და. გაოგნებულმა ანდრომ მზერა კარებს მოწყვიტა, სკამზე დაეშვა და
ხელებზე თავდაყრდნობილი, გაყუჩებული იჯდა. მას არაფერი არ უთ-
ქვამს, თითქმის პირველად ხედებოდნენ ერთმანეთს. გაჭირვებამ მოიყვანა
მასთან და არა ნაცნობობამ. მას არაფერი არ უთქვამს, იქნებ ავობებდა
ერთი სიტყვა მაინც დაცდენოდა. მაშინ ხომ ასე მწვავე არ იქნებოდა ეს
შეხვედრა?! სად არის ძველი სიამაყე... ყოვლად დამცირებული ელოდე-
ბა მის დიდსულოვნებას... მან ხომ მიატოვა, უღალატა თავსაც და სიტყ-
ვასაც, სამუდამოდ დაუდალა გული...

კარი ნელი ჭრიალით გაიღო.

— რა არის? — მაშინაღუდად იკითხა ანდრომ.

პირად მდივანს სახეზე ფერი ეცვალა, არასოდეს არ გაუგონია პირ-
ველი მდივნის ესოდენ ათრთოლებული, ავადმყოფური ხმა. სიტყვა ენის
წვერზე დაადგა, ცუდად ხომ არ ხართო, მაგრამ თავი შეიკავა.

— სამშენებლო ტრესტის მმართველი ითხოვს შემოსვლას, — უთხ-
რა იმავე მთრთოლვარე ხმით.

— დამელოდოს.

გოგონა უსიტყვოდ გაბრუნდა. ანდრომ თავს ძალა დაატანა და
ტელეფონის ყურმილი აიღო, ნომრის აკრეფა გაუჭირდა, ყურმილი ლო-
ყაზე მიიღო და უზროდ დასცქეროდა ტელეფონს. მერე ხელი წა-
იღო და ნომერი აკრიფა.

— გისმენთ! — მოესმა აღმასკომის თავმჯდომარის ხმა.

— გოჩაძე გელაპარაკებთ.

— გისმენთ. — ახლა უფრო მკვეთრი ხმა გაისმა.

— ერთი აუცილებელი თხოვნა მაქვს! ერთ საათში თქვენთან ჩემი
სახელით ქალი მოვა და უნდა დაეხმაროთ. ვიცი, ცოტა ძნელი საქმეა,
მაგრამ უარი არ უთხრათ!

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

— მაინც რა საკითხზე?

— ბინა უნდა მისცეთ!

— ამხანაგო ანდრო...

— ვიცი, ვიცი... — გააწყვეტინა სიტყვა მდივანმა, — ნაგურად, მეგობრულად, გავალებთ... როგორც გსურთ, ისე მიიღეთ, ოღონდ ის ქალი დღესვე დააკმაყოფილეთ... წერეთლის ქუჩაზე ხალხი...

— კანონის ამკარა დარღვევაა, — ახლა თავმჯდომარემ გააწყვეტინა სიტყვა, — გამოსახლებულ სახლში როგორ შევეშვა! და თანაც ის სახლი უნდა დაინგრეს!

— რამდენიმე თვეს მშენებლობა არ დაიწყება. შემდეგ კი ერთ ბინას გამოიხაზეთ. მე ამას გავალებ!

— მესმის, მაგრამ გვიჩივლებენ.

— გვიჩივლონ, პასუხს მე ვაგებ! — ყურმილი დადო და დაფიქრა. საათი ყრუდ წიჭწიკებდა, თორმეტი გამხდარიყო. ფანჯარას შუგულში მოადგა და იატაკზე ვიწრო ზოლი ოვალურად ეცემოდა. მანქანის გრიალმა დაარღვია სიჩუმე. ანდრომ თავი ასწია. საწერკალამი, რომელიც მაგიდაზე ეგდო, აიღო და ხელში შეათამაშა. ქვეშეცნეულად კმაყოფილებას გრძნობდა, როგორც ადამიანმა თავისი მოვალეობა მოიხადა და ყოველგვარი ხიჯისაგან განთავისუფლდა.

ზარის ღილაკს თითი დააჭირა. კარებში პირადი მდივანი გამოჩნდა.

— სთხოვე! — და გოგონა კარებში შეაჩერა, — შენთან ის ქალი მოვა და უთხარი, აღმასკომის თავმჯდომარესთან მივიდეს.

გოგონამ კარი გაიხურა, მაგრამ იმავე წამს გააღო და კაბინეტში სამშენებლო ტრესტის მმართველი შემოვიდა. აღელვებული და შეცბუნებული იყო, გეგონებოდა, დილიდან მოყოლებული ურბენიაო. მდივანი ცნობისმოყვარე, შემკრთალი თვალით შეათვალიერა, წინასწარ უნდოდა ამოეკითხა მის სახეზე რა გუნებაზე იყო. ნელი ნაბიჯით მივიდა მაგიდასთან. ანდროს თავი არ აუწევია, არც მმართველი აპირებდა უნებართვოდ დაჯდომას.

ანდრომ მზერა შეაპარა.

— დაბრძანდით.

მმართველი დაჯდა, ხელები მაგიდაზე დააწყო და დაელოდა. ანდრომ სუფთა ქალაღი წინ დაიდო, თითქოს შენიშვნები უნდა ჩაეწერა.

— კომბინატის მშენებლობა კიანურდება თურმე.

— ამხანაგო ანდრო...

— ვიცი, გინდა თქვა, რომ საშენი მასალა არაა, — გააწყვეტინა სიტყვა მდივანმა, — მაგრამ ხომ შეიძლება სხვა საშუალება გამოინახოს?!

— ერთი თვეა ვაგონი გამოგზავნილია და არ მიგვიღია.

— რაც არის, გაგენაწილებინათ!

მმართველმა თავი დახარა.

— ვერ გავხედე, ვაგონმა რომ დაიგვიანოს, სხვაგანაც შეგვიფიცო
ხდება მშენებლობა.

— და სანამ ფიქრობთ ასე? წლის ბოლო ახლოვდება, დროა დასრულებული
მენს!

— მესმის!

— მოსახლეობა საყვედურს გამოთქვამს მშენებლებზე.

მმართველმა შეცბუნებული მზერა შეავლო მდივანს.

— ნარჩენებით ეზო-კარი ნაგვიანდება, ნარგავებს არ უფრთხილდე-
ბიანო. თითოეული ობიექტი დაათვალიერე და გააფრთხილე ყველა —
მეტი ყურადღება გამოიჩინონ. ერთ საქმეს რომ ვაკეთებთ, მეორეს ნუ
გავაფუჭებთ.

— გასაგებია, ამხანაგო ანდრო!

— ერთი კვირის ვადას გაძლევთ, ყოველგვარ ზომებს მიიღებთ, რომ
კომბინატის მშენებლობა განაგრძოთ. ვალდებული ხართ, ყველაფერი გა-
აკეთოთ თქვენი ქალაქისათვის!

ანდრომ თავი დახარა, შორეული სინდისის ქენჯნა იგრძნო, იგი მო-
რალურად საკუთარი თავის წინაშე შეურაცხყოფილი იყო. მან თავად
დაარღვია კანონი. სიკეთემ აიძულა გადაედგა მრუდე ნაბიჯი! ოჰ, სანამდე
გასტანს ეს სულიერი ქენჯნა მასში, მას ხომ არაფერი გაუკეთებია საკუ-
თარი თავისთვის.

მმართველი ადგა.

— შეიძლება წავიდე?

— წადით!

(გაგრძელება იქნება)

* * *

მოდო, ჩამოვსხდეთ, ამნაირ ბაღას
სულსაც რომ ვლევდე, მაინც ვინატრებ.
შენს იქით თავიც არ მინდა ქალავ,
აი, ყველაზე ნაღდი სიმართლე.
შენს იქით ქალი რად მინდა ქალავ,
ოხრად ეფინოს თუნდაც დაღალი.
ვისა აქვს შენი თვალების ძალა,
ანდა ღიმილი, ასე ალალი.
ვისა აქვს შენი ტუჩების გემო
მზეზე გამდნარი მარწყვივით ტკბილი.
დამმარხე თუნდაც ერთ კოცნის გამო,
სამყურას მსგავსად ამოვალ დილით.
მოდო, დამიგე კალთა კაბისა,
მივესვენები და სულსაც მივცემ.
მკერდთან გრძნეულის ნაწნავს წავისვამ
და წამოვდგები სიზმრიდან ისევ.
მოდო, ჩამოვსხდეთ, მაგ კაბის ფერმა
მიტხრას თუ წყენა გროშად არა ღირს.
მოდო, დამკარი თვალების ელვა
და გადამსრისე როგორც ბაღასა...

ამ გაზაფხულზე

„მე მიყვარს, როცა ყანაში გაზავლ“

ლადო ასათიანი

ამ გაზაფხულზე სოფელში ავალ
და ძმას თესვაში დავეხმარები.

ეგებ მეზობლის გოგომ, შავთვალამ
მეც მომიდნოს ხნულში ხარები.
ამ გაზაფხულზე მიწის სტრიქონებს
გადუყური მარცვალს როგორც მთესავი.
ამ გაზაფხულზე ჩემს ბედს ვიპოვი
და შევიყვარებ სიცოცხლესავით.
მთიელი კაცი ნატრობდე გუთანს
ამაზე დიდი ცოდვა რა არი.
სხვა არის როცა მწიფდება თუთია
და იძირება ღვინით მარანი.
როცა სიცხეში წვეთი ოფლისა
შემოდგომაზე ბელის ზღვა არი.
სხვა არი, ძმაო, მთვარე სოფლისა
მზის შემოცინვა მთებზე სხვა არი.
ვიცი, სულ უფრო კვდება, მკრთალდება
ქალაქთან სოფლის ბჭე და ზღვაარი.
ქარში რომ ნუში შეფართქალდება,
მომკალი, მაგრამ, მაინც სხვა არი.
ისე ჩაგივლის გოგო სოფლელი,
ისე დაირცხვენს და დაიწვება, —
გზები, რომლითაც ერთხელ მოხველი
ალარასოდეს დაგავიწყდება.
და თუ გეწვია სავსე სტრიქონი,
დაგფერფლავს გრძნობა აუღესავი.
ამ გაზაფხულზე ჩემს ბედს ვიპოვი
და შევიყვარებ სიცოცხლესავით.

ჩვენი ჯერია

რამდენიც იყო აშული ქვეყნად,
იმდენჯერ თქმულა ლექსიც ტრფიალზე.
ჩვენი ჯერია ბიჭებო ეხლა
და ყველა ჯამი ერთად შეავსეთ.
რამდენიც იყო ლალატი ქვეყნად,
იმდენჯერ გულიც სევდამ მოხარა.
ჩვენი ჯერია, ჩვენც უნდა შევსებათ
და მოვკვდეთ ისე, როგორც
მოვკვდარან.

მაგრამ, სამშობლო...

იმედი ხვალის
ჩვენც უნდა მძიმე გვედგას უღლებად.
ფხიზლად გვეჭიროს ბიჭებო თვალი,
სამშობლოს გული გვესაუბრება.
მომავლის რწმენა აბჯრებად გვეცვას,
არ ვიმოკლებდეთ ქარში ნაბიჯებს.
მინდა მეც მუხას ჩავეწნა ფესვად,
მომეშველენით, ძმობას გაფიცებთ.
რამდენიც იყოს ქვეყნად აშული,
ბედს გზაც იმდენი გაუჩენია.
მოვდივარ მთიდან გადმონაქუხი,
გულს ისევ თქვენსკენ გზა უჩვენია.
ამ ცის,
ამ მიწის პატრონი მეც ვარ,
ლექსის და ძმობის გზასთან როცა ვარ.
მოვდივარ, ჩემი სიცოცხლეც შევსვით
სამშობლოს წინსვლის დასალოცვად.

* * *

ხის ტოტებზე რაღაც ხმაურია,
სკდებიან კვირტები
და ცრემლი არ უჩანთ,
ატმებს ცეცხლის ალში გაუვლიათ,
დაფიფქა ტყემალი, აბოლდა ალუჩა.
მიწას სხვაგვარი ძალა ეძლევა
და განგებ რატომღაც სიხარულს
არ იმჩნევს,
ჭალარა მთებზე ია, ენაქელა
ქარგავენ მიმზიდველ
და წარმტაც ხალიჩებს...

* * *

რად მინდა პირფერობა,
მითხარი წმინდა სიტყვა,
მე მომატყუეს ერთხელ
და დღესაც გული მტკივა.
ნუ შეინახავ გულში
ავ ფიქრებსა და წადილს,

რომ უკვე იწონება
ქვეყნად ცოდვა და მადლი.
კაიკაცობა სწორედ
ახლა გვჭირდება შენი,
გვითხარი წმინდა სიტყვა
და თუგინდ იყოს მწველი.

აკაკი შონია

ზღვა და კომეტი

საქართველოს მთავარ საზღვაო კიშკართან დიდი პოეტის მაღალი ლანდის ყოველი გამოჩენა, მასთან ყოველი შეხვედრა სიხარულს ანიჭებს ადამიანებს, მთელ ამ არემარეს, სადაც „ზღვა და ცის დასავალი სიტყვის უთქმელად გრძნობენ ერთმანეთს“.

პოეტის ემოციური კავშირი ზღვასთან იყო უსაზღვრო და უნაპირო, უაღრესად ინტიმური. ფაფარაყრილი ტალღების თარხია ანიჭებდა სულის მშვიდობას, საათობით იდგა სანაპიროზე და თვალყურს ადევნებდა ტალღების საოცარ მარულას, ხანდახან ბურუსში წარმოიდგენდა მათ ქეჩოებზე მხტომარე ჭინკებს და დემონურად ხარხარებდა, ხან კიდევ სივრცეში ხელს ააყოლ-დააყოლებდა მთასავით წამომართული ტალღების მოძრაობას, თითქოს „მსოფლიო ორკესტრს“ დირიჟორობდა ვით „მძლავრი ნიკიში“.

სიყმაწვილეში პირველად აჭარის სანაპიროზე იხილა ზღვა და სამუდამოდ დარჩა პოსეიდონის მაღიღებელი უფრო იმიტომ, ალბათ, რომ ზღვის ღმერთი თვით უზენაეს ღვთაება ზევსსაც არ ეპ-

უებოდა და აჯანყებას უწყობდა. ეს შეამბოხე სული პოეტის შემოქმედებაში ყოველთვის ერთნაირად როდი ვლინდებოდა; ხან მიძინებული იყო, ხან იღვიძებდა და ზღვის ტალღებივით ეკეთებოდა ბოროტების ბასტიონებს, ხანაც ვულკანივით ამოხეთქავდა...

გამორჩევი თუყვარდა აჭარის სანაპირო.

...მიჩვენეთ სადმე ზღვა ამისთანა,
ან მთები ზღვაზე გადასახული.

ამ სიყვარულს მთელი სიცოცხლის მანძილზე ავლენდა სიტყვით თუ საქმით. ბოლოს კი ამ უზადო გრძნობით აღავსო მთელი წიგნი „ოქრო აჭარის ლაქვარდში“.

გალაკტიონი ფართო ჰორიზონტის კაცი იყო და არასდროს არ შემოფარვლულა არც მშობლიური ჭკვიანობით და რიონის ნაპირებით, არც სავარდო და სამაისო ქუთაისით. „ლისს იქით და აქეთ“ გაშლილი სამშობლო ერთიანი, მთლიანი იყო მისთვის. არ დარჩენია არც ერთი კუთხე, რომ თავისი უებრო ნიჭი არ მიეფრქვიოს. აჭარაც, ისტო-

რიულად მრავალგზის ნატანჯი მხარე ჩვენი, ბევრჯერ ამოავლო პოეტური გენიის ემბაზში. მის შემოქმედებით გაქანებას აქ სიკაბუთის ვნებებიც ასხაძდა ფრთებს. ოცი წლისა არ იყო, ბათუმის მახლობლად, ერთ-ერთი სოფლის სკოლაში რომ მასწავლებლობდა და აქედან ქუთაისში უგზავნიდა პირველი გატაცების აღმოკიდებულ წერილებს რაისა ჩიხლაძეს, შესანიშნავი გარეგნობითა და ფაქიზი სულით შემეყულ ქალიშვილს, რომელმაც არ გაიზიარა პოეტის გრძნობა და სხვა გზას, სხვა ცხოვრებას მიჰყვა.¹

მაგრამ რაღა უსიყვარულოდ ყოფხა ამ ქვეყანად? ალბათ ამის პასუხი იყო ცოტა მოგვიანებით ნათქვამი: „უსიყვარულოდ მზე არ სუფევს ცის კამარაზე, სიო არ დაჰქრის, ტყე არ კრთება სასიხარულოდ... უსიყვარულოდ არ არსებობს არც სილამაზე, არც უკვდავება არ არსებობს უსიყვარულოდ“.

და ის იყო, სულ მალე ბათუმი საოცრად მიმზიდველი, საოცნებო ქალაქი გახდა პოეტისთვის. თვითონ ქუთაისში იღვწოდა, მისი პირველი დიდი სიყვარული, მომავალი მეუღლე ოლია ოკუჯავა კი მშობლებმა ბათუმში გახიზნეს, რომ გალაკტიონს არ შეხედროდა. ახლა ქუთაისიდან მოდიოდა შმაგური წერილები. არც ქალიშვილი ტოვებდა უპასუხოდ პოეტის წრფელ გრძნობას. ამ პერიოდში, 1915 წელს დაიწერა ლექსი „შენ ზღვის პირად“, რომელშიც პირველად გამოჩნდა გალაკტიონ ტაბიძის ლირიკული პოეზიის მშვენიერი ასული — მერი: „შენ ზღვის პირად მიდიოდი მერი, სხივქვეშ თრთოდა შენი ნაზი ტანი...“

„ზღვის პირად მიმავალ“ მერის და ამ სახელთან დაკავშირებული სატრფიალო

1 ი. ლორთქიფანიძის წიგნში „გალაკტიონ ტაბიძის ცხოვრების კრონიკა“ (თბილისი, 1968) მოთავსებულია რ. ჩიხლაძის ფოტოსურათიც.

ლექსების მთელი ციკლის ცოცხალი ხატება იქნებ ოლია ოკუჯავა იყო² ამის დამოწმება შეიძლება გალაკტიონის ძველვარე წერილებით მიჯნურისა და მისი პოეტურ, საინტერესო ეპისტოლურ მასალებში ჩვენი ყურადღება მიიპყრო 1915 წლის 11 მაისით დათარიღებულმა წერილმა,³ განსაკუთრებით კი ორმა ფრაზამ:

„...ოკინ, რა გითხრა ზღვამ?“

„ოკინ, მომიკითხე ზღვა!“

გახიზნულ-გადამალული სატრფიო და... მეკრდგაშლილი ზღვა, — ეს ორი არსება ანდამატივით იზიდავს გალაკტიონს ბათუმში. ახლა ზღვა მთლიანად პერსონიფიცირებულია: იძინებს, იღვიძებს, იმშუშნება, იზმორება, თითქმის რაღაცა აგონდება და ვერ იგონებს, ნაპირს ლოკავს, ეალერსება, ეჩურჩულებს... ზოგჯერ მოიწყენს, მოიღუშება, გაბრაზდება, ნაპირს ეხეტყება გააფთრებული, ბორგავს, გმინავს... და ასეთი არის საერთოდ ზღვა კი არა, „ჩვენი შავი ზღვა“.

* * *

ბათუმის სამხრეთითა და ჩრდილოეთით, სულ რაღაც სამიოდე ათეულ კილომეტრზე ორი ძველისძველი ციხესიმაგრის — გონიასა და პეტრას ახლანდელი ნანგრევებიც კი მოწმობს, რაოდენ მიმზიდველი იყო ეს სანაპირო იმთავითვე და რატომ წარმოადგენდა ის სისხლიანი თუ უსისხლო ომების ასპარეზს.

„ვინც ევროპიდან ბათუმს ჩამოვა, პირველად უეჭველად იფიქრებს სამოთხეში მოვხვდიო. შავი ზღვის ნაპირი საო-

2 ბ. ჩიქოვაძე, ვინ არის მერი — გალაკტიონ ტაბიძის სატრფიალო პოეზიის გმირი ქალი? „მნათობი“ № 7, 1973 წ. გვ. 203

3 ფ. ნიშნიანიძე, გალაკტიონის ცხოვრებიდან, გვ. 126, თბ., 1964.

ცრება. იგი დამშვენებულია მთებითა და ნაირ-ნაირი მცენარეებით, მზე თვალებს ჰრის, ფერადები მუსიკალურ სიმფონიას ქმნიან“.4 ასე წერდა ჩვენი საუკუნის დამდეგს ქართველი ხალხის შეყვარებული, გერმანელი არტისტ ლასტი. ჩვენს მხარეს მაქებარი სხვაც ბევრი ჰყოლია, მაგრამ მაინცდამაინც არტურ ლასტი იმითმ დავიმოწმეთ, რომ გალაკტიონი მას თითქმის ყოველთვის ახსენებდა ბათუმში თავის მკითხველებთან, მრავალრიცხოვან პატივისცემულებთან შეხვედრის დროს, ლიტერატურულ საღამოებზე. დიდმა პოეტმა გულთან მიიტანა „უცხოელი თავისიანის“ ქება — თა ქება კი არა, საყვედურები ქართველი ერისა და მისი მწერლობის მიმართ.

ა. ლასტი წერდა ქართველები შეზღუდვანი არასდროს არ ყოფილან და ხმელეთს არ გაშორებიათ, საზღვაოსნო ურთიერთობაში არავითარ მონაწილეობას არ ღებულობდნენო, რუსთაველი „ვეფხისტყაოსანში“ რამდენიმე ალაგას იხსენიებს ზღვას, მაგრამ გულგრილად, აღუფრთოვანებლად, არც ამ უკანასკნელ ხანს ქართველთა, კერძოდ მწერალთა, გულგრილობა ზღვისადმი არ შეცვლილა.

გალაკტიონმა ამის თაობაზე ექვი გამოთქვა, ისიც დიდი სიფრთხილითა და მოკრძალებით — ყოველივე ეს გამოსაკვლევი და შესასწავლიაო. „ვეფხისტყაოსანზე“ დასძინა — მე ვიცი, რომ მისი თითქმის მესამედი ზღვის ასპარეზზეა გაშლილი და ზღვის მოტივზეა აგებულიო.

აჰარის რადიოს ოქროს ფონდში ინახება ამ სიტყვის ჩანაწერი, აქვეა უნიკალური ჩანაწერი ორი ლექსისა — „მთაწმინდის მთვარე“ და „აი მიზეზი, სულ ჩემო, აი მიზეზი“. პოეტის მთრთოლვარე ხმა გვაგონობინებს სიტყვისათვის ჯვარცმული კაცის, სიტყვის

სტიქიონთან მებრძოლი რაინდის გულწრფელობასა და სიდიადეს. მხოლოდ ამ ხმით, ასეთი დამაბული მსმენელის შეიძლება წარმოვიდგინოთ — მსმენელ სივრცეებში ღარბული გალაკტიონის ტაბიძე.

წიგნში „ოქრო აჰარის ლავარდში“ პოეტს უმრავლესი ლექსებისათვის ეპიგრაფებად შეურჩევია რუსთაველის სიტყვები, რომლებშიც პოემის პერსონაჟთა სამოქმედო არეღ ზღვაა გახფხილი. „საცა გინახავს იგი მზე წამომყევ ზღვისა კიდესა“, „ლამით მევლო, მოვდიოდი, ზღვისა პირსა აჩნდეს ბაღნი“, „ნავითა გავე ზღვისაგან, შტო რამე გამოვიდოდა“, „მეფემან ნავი ხომალდი მოკაზმა ზღვისა კიდესა“, „ზღვასა შევე... მომეგება ვითა ღელვა“, „ზოგჯერ ზღვისკენ მივიხედნი, წარესდგომოდი ამა გორსა, ზღვასა შიგან ცოტა რამე დავინახე, თუცა შორსა“, „ზღვა გავიარეთ... გავედით“, „ზღვასა შევედით დატვირთულნი ლალითა მრავალ ფერითა“, „ნავსა ჩაევე, ზღვასა შევე, ზღვასა შიგან გავალაგდი“, „...სმამ! ხილნი ზღვასა ჩაგვიცვიდეს...“ „გამოვლენ ზღვანი ერთგან ძმით შენაფიცართა“, „ქალაქი გავლეს, მივიდეს პირსა ღიდისა ზღვისასა“ და სხვ.

გალაკტიონს ბარე ოცდაათამდე ასეთი ეპიგრაფი აქვს შერჩეული და გამოყენებული მარტო ამ კრებულში. ზოგი მათგანი წარმოდგენას გვაძლევს მაშინდელ სანაოსნო ტექნიკაზე, სახაოსნო მეურნეობაზე: „ნავი იყო, გარს ეფარა სამოსელი მრავალკეცი“, „სადაცა სადგურნი ნავთა სჩენოდეს“.

უკვე ხანში შესულ, ჯანგატიხილ პოეტს არც დრო, არც ენერგია არ დაუშვრებია, რომ ზემოთ მოტანილი და სხვა ტაეპები მოენახა „ვეფხისტყაოსანში“ და თუნდაც ასე, არაპირდაპირი გზით, საკუთარი ლექსების ეპიგრაფებით რუსთაველისთვის მოეხსნა ზღვისადმი გულგრილობის ბრალდება.

ზღვა ის გრანდიოზული არენაა, რომელზეც ქართველ პოეტებს საასპარეზოდ უხმობდა გალაკტიონი. თვითვე

4 ა. ლასტი, საქართველოს გული, გვ. 246, თბ., 1963.

იყო ზღვის ლირიკის, ზღვის ჰანგების ორფევის ქართულ პოეზიაში. კარგად იცოდა რას აკეთებდა და იმისი ფასიც იცოდა: „ალტაცების ზღვაში“ შევედი და აღმოვაჩინე „მთელი სამყარო, ქვეყნისთვის ჭერაც მიუცვლელი“, აბობდა. ყოველივე ახალს, ყოვლის გარდაქმნელს, მძლესა და დიადს ზღვას უკავშირებდა. რევოლუციური პეტროგრაფიდან საქართველოში ზღვით ჩამოიტანა „სიმღერა ქვეყნის გადარჩენისა“, „გემი „დღანდი“ ქართულ პოეზიაში ედარებოდა იმ ზომალდს, რომლის ეკიპაჟმაც ახალი კონტინენტი აღმოაჩინა.

პოეტი წარმოიდგენდა, რომ ზღვის ძალა მის არსებაში გადმოდიოდა და გროვდებოდა ისე, „როგორც ერთ კალაპოტში მთებში გაფანტულ მდინარეთ გროვა“ („მე ვუყვარდები ამ უძირო ზღვას“), შეუძლებლისა და ღვათებრივისკენ მიიღტვოდა, სრულყოფას ეწაფებოდა, „საზეო საქმეს“ ეძლეოდა თავდავიწყებით. ამ დიდი თვითდარწმუნების, შინაგან ძალთა დამძებისა და არაჩვეულებრივი სულიერი აღმაფრენის დროს შეიქმნა ალბათ არაერთი ლირიკული შედევრი.

ასეთ პერიოდად შეიძლება მივიჩნიოთ 1944 წლის გაზაფხულ-ზაფხული, რომელიც გალაკტიონმა მეტწილად ბათუმში გაატარა. აქ შექმნა მან ლექსების მთელი ციკლი აჭარისა და ზღვის თემებზე, აქვე გამოსცა წიგნი „ოქრო აჭარის ლაქეარდში“. ამ წიგნის რედაქტორი მხცოვანი პოეტი ნესტორ ძალაზონია ივონებს იმ დაუეჭვარ დღეებს, როცა ახლო ურთიერთობა ჰქონდა ქართული ლექსის ტიტანთან.

„გალაკტიონი ყოველ დღით ზღვის პირას გადიოდა და შუადღემდე იქ რჩებოდა, მერე დაბრუნდებოდა თავის ნომერში (სასტუმრო „პირველ მაისში“), ისაღილებდა და ათიოდე წუთის შემდეგ ჩაიკეტებოდა... უკვე სამუშაოდ განწყობილი, წელს ზევით ყველაფერს გაიხდიდა, ფოსტლებს უწინდოდ ჩამოიცვამდა, საწოლთან მიღებულ საწერ მაგიდას მი-

უჯდებოდა და მუშაობდა „შუადღემდე“ ლივ: წერდა, ხევდა, ასწორებდა, მიტოვებდა, ხმამაღლა კითხულობდა, კვლავ წერდა, ხმამაღლა კითხულობდა. და ასე ფუსფუსებდა შუადღემდე, შემდეგ ივანშემებდა. ცოტა ხნით კუჩაში გავიდოდა. მერე დაბრუნდებოდა, ნაწერს გადახედავდა და იძინებდა.“

ასე იყო ყოველდღე. გამონაკლისს შეადგენდა ის დღეები, როცა ქობულეთის ეწვეოდა, ხუცუბნის, დავისა და ჩაქვის „მწვანე ზღვას“ თვალს მოავლებდა, მწვანე კონცხისა და ციხისძირის წალკოტს მისიყვარულებოდა.

შემოქმედებითი შრომის მტკიცე რეჟიმს გალაკტიონი იშვიათად იგუებდა. იმეამად კი ეს აიხსნებოდა ომის დროის მკაცრი წესრიგითა და დისციპლინით, რაც საქართველოს ზღვისპირეთში, ისიც სახელმწიფო საზღვართან ახლოს, განსაკუთრებით იგრძნობოდა; აგრეთვე — ფაშისტური ბანდებისაგან სამშობლოს გაწმენდით და გამარჯვების დამაგვირგვინებელი შეტევით გამოწვეული საერთო ალტაცებითა და ენთუზიაზმით.

მტერზე გამარჯვების მოახლოებულ მღელვარე დღეებს, ხალხის ენერგიის უკიდურეს დამძვასა და წარძართვას ისტორიაში მანამდე არნახული იერიში-სათვის, პოეტის სულში ენმინანებოდა ყალყზე შემდგარი ტალღების მოძრაობა, ზღვის დაუდგრომლობა, შეუპოვრობა...

— აი სიცოცხლე და უსასრულო ენერგია! ზღვა, ზღვა, ზღვა! — უზიარებდა გალაკტიონი თავის ალტაცებას ბათუმელ მწერლებს.

საოცრად იხიბლებოდა აბოზოქრებულის ზღვით.

— აბა, წყნარი ზღვა, რა ზღვაა! საკვირველია... ჩვენი პოეტები ზღვაზე არაფერს წერენ. ამაზე უკეთესი თემა სადაა. დღეიდან მე სულ ზღვასთან შექნე-

ბა საქმე. იგი იქნება ჩემი ლექსის საგანი, უცვლელი თემა...

და მოუზღვავდა სათქმელი.

ლაიპრა პოეზიის ახალი ზევი.

* * *

ვეფერობთ, გასაგებია რატომ გადაწყვიტა გალაკტიონმა იმ 1944 წელს, როცა მეორე მსოფლიო ომის ფრონტებზე ქვეყნები კვლავ გრიალებდნენ და მილიონობით საბჭოთა ადამიანის ცეცხლით გარუჯული სული უდიდესი ძაღლისხმევით აღწევდა სასწაულებს, მაინცადამიანც ბათუმში გამოეცა თავისი ლექსების კრებული? რატომ აქ შეაღია მთელი ზაფხული სიტყვასთან ჭიდილს ამ დროულმა კაცმა?

მაშინ გალაკტიონმა წიგნი თვითონ შეადგინა, როგორც მას სურდა ისე, და ახალ ლექსებთან ერთად ზოგიერთი ძველი ლექსი და პოემაც შეიტანა, ახლა კი, ამ დღეებში, როცა ჩვენი ხალხი ზეიმობს დიდი ქართველი პოეტის დაბადების 80 წლისთავს, გამოცემლობა „საბჭოთა აჭარამ“ ეს წიგნი ხელმეორედ გამოიტანა სამზეოზე ზოგიერთი კორექტივით. კრებულის შემდგენელი პოეტი მამია ვარშანიძე უთუოდ მართებულად მოიქცა, როცა სუსტი ნაწარმოებები ამოიღო და სამაგიეროდ გალაკტიონის უფრო ხშიერი და ძლიერი ლექსებით გაამდიდრა წიგნი, ამასთან ყველა ლექსი შეაჯერა და შეასწორა პოეტის თხზულებათა უკანასკნელი აქედმეორე გამოცემის მიხედვით.

წიგნში შესულია გალაკტიონის ლირიკული პოეზიის ისეთი შედევრები, როგორიცაა: „შენ ზღვის პირად“, „აჭარის სილუეტარდში“, „ჩემი გულია დღეს ეს შავი ზღვა“, „ზღვაში გადვისკრი ბედი ბადეს“, „ზღვის სიმფონია“ და

სხვ. ამ ლექსებში დგას მკუხარი სიყვარულის, უნაზესი და უფაჩის გრძნობების, საოცარი ნათელზილის პოეტური სიყვარული საც „არასდროს გაურევია“ ზღვა და „შეიყვარება“, ხოლო პოეტურ „თასში“ — წყალი, ყოველთვის სწამდა „ხალხის განათლებული სულისა“. მუდამ სვერდა, რომ „ყოველ სულებს წყაროს სათავე არის ხალხი — მარად მგრძნობელი ხალხი, მარად მცნობელი ხალხი“.

საზოგადოებრივი ცხოვრება ზღვასა ჰგავს, ადამიანის, მით უფრო პოეტის, გული ზღვა არის. ასე ჰქრება ზღვარი ბუნების სტიქიონსა და პიროვნების შინაგან არსს შორის. თუ გინდა ხალხისთვის შექმნა ღრსეული რამ, მთელი ზღვა-ძალა შენი სულისა უნდა მიმართო დიდი მომავლის საქმისკენ.

ზღვაო, იცნება პოეტის

ლაუვარდი — არაზვიადი —

შენ უნდა გეღარებოდეს,

რომ შეჭმნას რამე დიადი!

სიყვარულს ნუ მოვარიდებს

მწუხრია თუ განთადი,

ეცნებად შენს მარგალიტებს,

რომ შეჭმნას რამე დიადი!

ზღვაო, პოეტის დარებას

ვერას აელებად წყლიადი,

როს შეხვდეს შენს მღვღარებას,

რომ შეჭმნას რამე დიადი.

ამ ლექსის რეფრენი ახლა სათაურადაა გამოტანილი, წიგნის პირველ გამოცემაში კი „დასაწყისი“ ერქვა და ამით იხსნებოდა „ოქრო აჭარის ლაუვარდში“. გალაკტიონი უთუოდ ხაზს უსვამდა თავის პოეტურ მრწამსს: არა უძრავობა, სიდამლე და წარმავლობა, არამედ მარადიული მოძრაობა და შემოქმედება, — ეს არის ადამიანობის პირველსაწყისი, როგორც რუსთაველი იტყოდა, „იგია საქმე-საზეო, მომცემი აღმაფრენათა“.

პოეტი მას უმაღლებს:

მოსწიე ბედის მშვილდები,

გზარავდეს გზა უნიათი —

6. ამ ახალი გამოცემიდან გვაქვს ცირტრებული გალაკტიონის ლექსები.

ნუჩასდროს ნუ დამშვიდდები,
რომ შეჰქმნა რამე დიადი.

არდამშვიდების, დაუსრულებელი ძიებისა და შემოქმედებითი წვის უებრო მაგალითს თვითონ გალაკტიონი იძლეოდა. 1944 წელს ზღვისა და აჭარის თემებზე დაწერილი ლექსები ცალკე კრებულად რომ გამოცა, მას შემდეგაც არ გაუშვია ხელიდან, არ მიუტოვებია უთვისტომოდ, შეჰქონდა ცვლილებები და შესწორებები, არჩევდა უკეთეს მხატვრულ სახეებს, კვლავაც ამბაფრებდა რიტმს, ამახვილებდა ინტონაციებს, დაუზოგავად ამორებდა ყოველივე ზედმეტს — სიტყვებს, ტაეებს, მთელ სტროფებს და აღწევდა კომპოზიციურ მთლიანობასა და სიმტკიცეს, სასურველ ემოციურ ეფექტს. ეს ლექსები შეტანილია ახლანდელი აკადემიური გამოცემის მეხუთე ტომში და ქართული პოეზიის მშვენიერბას წარმოადგენენ.⁷

7 უნიკო კაცს მოწაფეობა ერცხენება და მასწავლებლის ხსენებასაც გაურბის, ნიჭიერს ეამაყება მასწავლებლის სახელდიდება და სამაგიეროსაც ღირსეულს მიუზღავს. ასე მოიქცა მურმან ლებანიძე — გალაკტიონს მიუძღვნა მთელი ციკლი ლექსებისა. ერთ-ერთი ლექსი სწორედ მეხუთე ტომისა და ზღვისპირის ჰანგების უმაღლეს პოეტურ შეფასებას წარმოადგენს და მთლიანად მოგვაქვს.

გალაკტიონი მობრძანდა,
უცნობ პოეტებს შესცინა,
მაჩაბლის ქუჩით მობრძანდა
და ახლა ბაღში მოჩანდა
წვერმოშვებული ჩეჩილად.
მოვლილი ჰქონდა ზღვისპირი,
წელს ზღვისას წერდა მეტწილად,
ხელთ თვისი უნაბისფერი
მეხუთე ტომი ეჭირა.
მეხუთე ტომი ეჭირა,
რომელსაც წლები შესწირა,

ამ ტომში 505 გვერდიდან (ტიტანის, მშუტტიტულისა და სარჩევის გამოკლებით) 278 უჭირავს კორპუსიფიკაციულ თავისუფლად დაკაბადონებულ სიტყვებს, დანარჩენი 235 გვერდი კი პეტიტით აწყობილ, მიჯრით, მჭიდროდ დაკაბადონებულ ვარიანტებს, არაერთხელ შეცვლილ, შესწორებულ, გადაადგილებულ სიტყვებსა და სტრიქონებს... ეს არის შემოქმედის გულის ძალუმი ფეთქვის, ჯოჯოხეთური შრომის თავისებური კარდიოგრამა, ძვირფასი მასალა, რომელსაც შევყავართ პოეტის გრანდიოზულ შემოქმედებით ლაბორატორიაში.

ასეთი ზეადამიანური ძალა და ჯაფაა საჭირო, „რომ შეჰქმნა რამე დიადი“.

ასეთი ტიტანური ძალისა იყო „ვეფხისტყაოსნის“ ავტორი, რომელსაც გალაკტიონმა არა ერთი ლექსი უძღვნა: „პოემა ვეფხისა“, „ჩვენი დრო ისევ რუსთაველს ელის“, „შოთა რუსთაველი მავი ზღვის პირად“ და სხვ. ვკითხულობთ ამ უკანასკნელ ლექსს და თვალწინ გვესახება იერუსალიმის უძველესი მოხატვის ერთ-ერთი კედლის ფრესკიდან მშვიდად ჩამომაველი მოხუცი; ფერთა და ხმათა მეუფე მხრებიდან იბერთყავს საუკუნეების მტერს, კირსა და გატყუცილ საღებავს, ზედ რომ გადაუხვეს უცხო ტომის ღვთისმსახურებმა; მრავალ ქვეყანა მოვლილი, მრავალ საუკუნე გამოვლილი, მრავალგანცდილი ბრძენთა ბრძენი გადმოლახავს ზღვასა და ხმელს, და რაც უფრო უახლოვდება განახლებული სამშობლოს ზღვისპირეთსა და

რომელიც ტიტანიური
ტანჯვით სამშობლოს შესცინა.
სასახლის ბაღში მჯდომარემ
ერთხანს სათვალე ამშრალა,
მერე ის შექთამთოვარე
სამეფო წიგნი გაშლა.
ნეტავი იმას რა მოჰკლავს,
ნეტავი იმას რა უჭირს,
„ჩემს პეტრეს, ანუ ივანეს!“ —
ვისაც ამ წიგნზე წაუწერს:

მის ოქროს ხანას, მით უფრო გრძნობს
მოუღწეველ ძალმოსილებას, სიამაყეს.

ნაპირს, რასაც საოცარი
სილაქვარდით ავსებს წყალი,
სადაც დაფნის ტყეებია
და მზიური ფორთოხალი,
ნაპირს, რის მსგავსს ზღვით მავალი
ვერსად ნახავს კაცის თვალი —
გადმოვიდა მოცუმი ვინმე
ამაჟი და სახე მკრთალი.

კვლავაც გვინდა გავიმეოროთ ჩვენი
ზღვისპირეთის ეს ქებათა ქება: „ნაპირს,
რის მსგავსს ზღვით მავალი ვერსად
ნახავს კაცის თვალი“.

სხვა ცხოვრების, სხვა გარემოთ უცნობ
ზღვაში შეტყობილ მგოსანი კვლავ დაუ-
ბრუნდა მშობლიურ მიწას და მუხლ-
მოყრილი ეამბორა, „კვლავ დაეძხო,
კვლავ ცრემლები სისხლის რუეზერ შო-
ატბორა“. მაღალი გენიის სიხარულის
ცრემლებით განბანული ჩვენი სამშობ-
ლო თავის მაღლიან კალთას აფარებს
უკვდავ შვილს და უნეტარესი გრძნობით
ისმენს მის ფიცს.

გარნა ერთი სიცოცხლე მაქვს,
მინდა შენთვის გარდავაგო,
სიბრძნეს — ვეუზო, მოძმეს —
ვექმო,

საკადრის მტერს მივაგო.

წარსულისა და თანამედროვეობის
ასეთი სინთეზური, პოეტური აღქმა, სა-
უკუნეების ლურჯა ცხენებით გაქენე-
ბა განახლებული სამშობლოს მზიურ
ველზე, მათი ერთ ფოკუსში მოქცევა,
რათა უფრო ჩქარი ტემპით მივუახლოვ-
დეთ მომავლის სივრცეებს, — ასეთია
გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიის ერთ-ერთი
ძვირფასი ნიშან-თვისება. ამ ლექსში
პოეტმა ერთხელ კიდევ გვაგრძნობინა
რარიტ ახლობელია რუსთაველი ჩვენი
ეპოქისთვის.

მე რუსთველი ამა ზღვიდან
შემოვდივარ ჩვენს ქვეყანას.

მოიარო სხვა ქვეყანა —

ვერ მოისმენ ამგვარ ნანას.

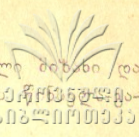
ხამს შესწირო კაცმა თავი ერკოვნულ
მხარეს — ედემს ამისთანა ზეზლიერეთს
მის ვეფხობას, პას სიუფეს,
სიყვარულს და ოქროს ხანას!

შოთა რუსთაველი და გალაკტიონ ტა-
ბიძე, ეს ორი მწვერვალი ეპიკური და
ლირიკული პოეზიისა, ქართული კულ-
ტურის, ხელოვნების ისეთ გლობალურ
მასშტაბებს აღწევენ, რომ უმათოდ
დღეს სამშობლოს ცნებაც კი ვერ წარ-
მოგვიდგენია.

გალაკტიონმა სამშობლოს თემას შე-
მოაცალა ნაციონალიზმის ნივთი „ნაჭუ-
ჭი, და სოციალისტური სინამდვილის
შესაფერი მასშტაბები მოუნახა, ახალი
იდეებითა და ფორმებით გააძლიერა,
ამასთან შეუნარჩუნა ეროვნული კო-
ლორიტი, მისცა მეტი უშუალობა და
ემოციური ზემოქმედების ძალა. მას
სრული უფლება ჰქონდა ეთქვა: „წვეთი
სისხლი არ არის ჩემში არაქართული, ძა-
ფი ნერვის არ არის ჩემში არა პოე-
ტის“.

უსასრულო მრავალფეროვნება ლი-
რიკული სიტუაციებისა განსაკუთრებით
იჩენს თავს პატრიოტიზმში, რომლის
ფესვები ძალიან ღრმად, პირველყოფილ
საგვარეულო წყობილებამდე მიდის. ასე-
თი ხანგრძლივი, მდიდარი ტრადიცია
ვალში აგდებს პოეტს, მით უმეტეს —
ლირიკოსს. ლირიკა ერთხმანია და მისი
ძირითადი მასალა — სიტყვა პოტივი-
რებულია ერთიანი ხასიათით. ალბათ
ამით უნდა აიხსნას, რომ საკმაოდ ნი-
ჭიერი ლირიკოსებიც კი სამშობლოს
თემაზე შექმნილ ლექსებში ხშირად ვერ
სძლევენ ემპირიულ ფაქტებს, თავს ვერ
აღწევენ ერთფერობას, განშეორებას.

გალაკტიონ ტაბიძე სწორედ აქ არის
შეუღარებელი, უსაზღვრო და უხაბირო,
ცისარტყელას ფერებით მდიდარი, ეპო-
ქისა და ერის კოლორიტით გამორჩეუ-
ლი, რაც მთავარია — პოლომდე მართა-

ლი და გულწრფელი. არასდროს ეს თემა მისთვის არ ყოფილა სპეკულაციის საგანი; სიხარული და აღტაცება, უკაცყოფილება და საყვადური, უნდობლობა და ეჭვი, ყოველგვარი ადამიანური გრძნობა გაანთავსა პატრიოტულ ლირიკაში ცხოველმყოფელი სული შთაბერა. ამ მარცხ ძალიან საინტერესოდ მიგვაჩნია ლექსი „ჩემი გულია დღეს ეს შავი ზღვა“.

ჩემი გულია დღეს ეს შავი ზღვა,
თავმიდებული აჭარის კალთებს,
რაც დატეხილა ჩემს თავზე რისხვა
თქვენს მშვიდობიანს ასცდეს
ხომაღლებს.

ამ სტროფში რა არ ჩატელა: პოეტის გული, ზღვა, აჭარა და იბტიბი, მწარე მოგონება წარსულისა და წრფელი ლოცვა — ქვეყნად სუფევდეს მშვიდობა, სიკეთე, პარმონია...

სხვას თუ არ უნდა ამის გაგება,
შენი გაიგებს ნაძვი და ფიჭვი, —
რომ ქვა არა ვარ და ქანდაკება,

არამედ კაცი რწმენით და იკვით.

გალაკტიონი პირდაპირ, ყოველგვარი მხატვრული შეფარვის გარეშე ამბობს, რომ ის ამქვეყნიური არსებაა და მისთვის ადამიანური არაფერი არ არის უცხო, არც რწმენა, არც იკვი; რომ მწარედ განიცდის ყოველგვარ უნდობლობასა და უამინდობას.

პირველ სტროფში ნახსენები „ზღვა“ და „აჭარის კალთები“ მიგვანიშნებს, რომ ის ვისაც პოეტი მეორე სტროფში შენობით მიმართავს და ძალიან ახლობლად გამოარჩევს, არის საქართველოს თვალწარმოადგილე მხარე — აჭარა. „ფიჭვიც“ არ უნდა იყოს მხოლოდ რითმისთვის („იკვი“) მოტანილი. ამის გაჭირვება არასდროს არ ჰქონია. მან ხომ მთელი რევოლუცია მოახდინა ქართული ლექსის რითმის კონსტრუქციაში!

ამ ლექსის შემდეგი სტრიქონები ნამდვილი აღსარებაა იმ კაცისა, რომელიც მზად არის ყოველგვარი განსაცდელისა-

თვის, ოღონდ იყოს ნათელი მიზანი/ღამტკიცე იმედი სამშობლოსა და ჩვენთვის მარჯებისა.

რომ მომავალშიც ავიტან მრავალს
უამინდობას, წყურვილს, სიციფეს,
ოღონდ ვხედავდეთ ჩვენ წინ

მიმავალს —

ერთი იმედის შუქს მოციმციმებს.
დაბრკოლებათა ათასგვარ საკანს,
შეურაცხელობის სუსხსაც ავიტან,
ოღონდ ვხედავდე სიცოცხლის
საგანს

ჩემი სამშობლოს სანახავიდან.
მარტოობასაც ავიტან მწარეს,
უმეგობრობას ავიტან მძიმეს,
ჩემი სამშობლოს სანახავიდან
ოღონდ ვხედავდე შუქს

მოციმციმებს.

სამშობლოს საკუთხეველზე ყველაფრის მიტანა საუკუნეების მანძილზე ტრადიციად მოსდგამდა ქართულ მწერლობას. გალაკტიონ ტაბიძე ამ ტრადიციის სახელოვანი გამგრძელებელი იყო. გალაკტიონის პატრიოტული ლირიკა ღრმად ჩაახედებს სულში ყველას, ვისაც ჩოხა-ახალუხი, ყაბალახი და უძიროები ქართული პატრიოტიზმის ფორმა ჰგონია, ხოლო ღვინით სავსე ყაწწი და გაწეილი საღლეგრძელოები — ქართველობის დასტურლამალი.

პატრიოტიზმში გალაკტიონი, პირველყოფლისა, გულისხმობდა ხალხის სიყვარულს, ამასთან უუკუარღებოდ არ ტოვებდა სხვა კომპონენტებსაც, კერძოდ, ზღვას. ზემოთ მოტანილი ლექსის ვარიანტებსა და შენიშვნებში რამდენიმე ადგილას არის ნახსენები შავი ზღვა: „რა უგულოა ჩვენი შავი ზღვა“. „თუმცა უგულოა ჩვენი შავი ზღვა“, „რა გულცივია ჩვენი შავი ზღვა, როგორ აწვალეებს ნავების კალთებს“, „როგორ აწყდება აჭარის კალთებს“. აქედან ვერც-

ერთი სტრიქონი ვერ მოხვდა ძირითად ტექსტში, გალაკტიონმა თვითონ გადა-
ხაზა ისინი, თავის სტიქიას ყველა
„ბრალდება“ მოუხსნა.

„უსახლგრო არის ზღვის ბრაზი და
თავგამეტება“, მაგრამ არა შური და
მტრობა, არა ღვარძლი და გაბორო-
ტება!

ზღვისადმი პოეტის სიყვარული იმ-
დენად ძლიერია, რომ მუდამ ქებათა
ქებას აღავლენს. მის დამანგრეველ
ძალას ხოტბას ასხამს, ზოგჯერ დუმი-
ლით უვლის გვერდს, ან ამსუბუქებს.
ვერ წარმოუდგენია ქვეყანა, რომელ-
საც ზღვა არ ეკერის. აღიღებს „შავ
ზღვაზე ამოძაღულ მზეს“.

ერთგან ბავშვივით კითხულობს —
„ვისა აქვს ჩვენსავით ზღვა?“ და ასე-
ვე მიაბიჭურად უბასუხებს: „არავის,
არავის!“

წარბატი მშობლიური ნაპირისკენ
რუსთაველის შემდეგ ილიასა და აკაკის
დიდებულ ლანდებს უხმობს.

დაღმა ზღვის პირად.

ვით ბუმბერაზ მუხების ლანდი,

ორი დიდი ხნის

მეგობარი, ორი გიგანტი.

იმათი საზრუნავი ხომ ყოველთვის
იყო სამშობლოს ბედი და აქაც, ამაზე
მსჯელობენ.

აქვე, ზღვის პირას იშვა ქართული
პოეზიის შედეგური „მთაწმინდის მთვა-
რე“, რომელსაც გალაკტიონმა „პროგ-
რამული ლექსი“ უწოდა. მასში აისახა
პოეტის დამოკიდებულება კულტუ-
რული მემკვიდრეობისადმი, წინამორ-
ბედი მწერლებისადმი.

ბათუმელბთან ერთ-ერთი გულითადი
შეხვედრის დროს გალაკტიონმა მოი-
გონა: „ეს იყო წინათ, დიდი ხნის წი-
ნათ. მე გახლდით ბათუმში. ზღვის პი-
რას მომესმა ქალის საამო ხმა. იგი

მღეროდა მოტივს „გედის სიმღერა“
ჩვეულებრივ, გედი სიკვდილის წინ
მღერის, ესე იგი, სიცოცხლეზე უკეთესს
ხელ. ამ მოტივმა განსაკუთრებული
შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე. მა-
შინ... აქვე ზღვის პირას დავწერე ერ-
თი ლექსი სათაურით „გედის სიმღე-
რა“, რომელშიაც გამოვიყენე ის მო-
ტივი, რომელზედაც მღეროდა ქალი.
მღერის გედი, რომლის ხმა თანდათან
ძლიერდება... ძლიერდება და... ბოლოს
წყდება...“⁹

შემდეგ ამ ლექსს „მთაწმინდის მთ-
ვარე“ უწოდა პოეტმა.

ასევე კონკრეტულ ლირიკულ სი-
ტუაციაში იშვა კიდევ ერთი ლექსი,
რომელიც მხატვრული ღირსებით ძა-
ლიან შორსაა „მთაწმინდის მთვარი-
საგან“, მაგრამ მასშიც არის რაღაც გა-
ლაკტიონისეული. ამ ლექსსაც აქვს თა-
ვისი ბიოგრაფია...

... იმ დღეს გალაკტიონი ბათუმიდან
ქობულეთს რომ ეწვია, რკინიგზის სა-
დგურში ერთი ჩოჩქოლი და ვაი-ვიში
იყო. ეჭვი შეეპარა — გერმანელები
საპაერო გზით ხომ არ მოსწვდნენო
ჩვენი შავი ზღვის ნაპირს. მაგრამ არა,
თვითონ ზღვა ყოფილა შფოთვის მი-
ზეზი. მისი ტალღები სოფელ ბობოყ-
ვათის იმ უბანს, სახალავოს რომ ეძა-
ხიან, მივარდნია და სიმინდის ყანები
წაულია. მერმე მემედ ხალავის სახ-
ლის ბოკონები მრურღვევია და კედ-
ლებიც უნდა დაენგრიო, მაგრამ მამა-
ცმა ადამიანებმა ბევრი რამ გამოსტა-
ცეს სტიქიას და იქ აიტანეს, მაღლა
ფერდობზე, სადაც ზღვით დამინებუ-
ლი მემედი უკვე აშენებდა ახალ სახლს.

9 ფ. ნიშნიანიძე, „გალაკტიონის ცხო-
ვრებიდან“, თბ, 1964, გვ. 60.

ეს ამბავი დაედო საფუძვლად გალაკტიონის ერთ-ერთ უსათაურო ლექსს, რომლის პირველ სტროფში ნახსენებია მემედი.

ბობოქარ ტალღებს გასცქერის
ძალზე მოხუცი მემედი
და ფიქრობს: ასეთ ამბების
მომსწრე არა ვარ მე მეტი.

როგორც კი გავიგეთ, რომ გალაკტიონის ლექსის ლირიკული გმირი ყოფილა გვარად ხალვაში და ბობოქარ ზღვას იძულებული გაუხდია სანაპიროდან მოშორებით, უსაფრთხო ფერდობზე გაეჩინა ახალი სამოსახლო, დავუკავშირდით ამ მიდამოს მკვიდრს, ამჟამად რუსთაველის სახელობის ბათუმის პედინსტიტუტის ფიზიკის კათედრის გამგეს, დოცენტ ხუსეინ ხალვაშს, რომელიც მემედის ბიძაშვილი აღმოჩნდა. იგი მაშინ იქ ყოფილა, როცა გალაკტიონს უნებებია ზღვის ნაშობადარის ნახვა. მგოსანს გარს შემოხვევინა და ლაპარაკში ჩაუბამთ.

— ჩემს ყმაწვილკაცობაში მახსოვს როგორ შემოვარდა რიონი სოფელში, არაერთი სახლი წაიღო და ნაფოტებად აქცია, სარჩო-საბადებელიც ზედ მიაყვალა და შავ ზღვაში ჩაზიდა, გზები მოშალა, ყანები წალეკა... ჩვენს ოდა-სახლს კი როგორღაც გვერდი აუარა, არ გაიმეტა... მოდი ეხლა, ძამიკო, და უძახე „გადარეული რიონი!“

იქ, რიონის პირას დღესაც დგას ის სახლი, სადაც გალაკტიონი დაიბადა. დროადადრო გამოჩნდება პოეტის ლანდი და კვლავაც იმეორებს: „აქ წარსულშიაც და მომავალშიც შეჩერდებიან საუკუნენი“.

აქ კი, ბობოყვათის ფერდობზე „სახლი დგას მწვანე ჩარჩოში“, რომელსაც მაშინ, 1944 წელს ფუტე და პერი დაუღოთა გალაკტიონმა.

ხუსეინმა გვიამბო, როგორ მიიპატი-

ჟა და მიიღო მემედმა დიდი პოეტი ახალ სამოსახლოში.

გალაკტიონი სხვებთან ერთად უკვე ალმაროს სუბთქვა უჭირდა. მინც ყველაზე წინ მიდიოდა. აქაც თუ აწვალებდა სურვილი პირველნილისა. უფრო სხვები უთმობდნენ გზას, საპატიო სტუმარს წინ არ უსწრებდნენ. გალაკტიონს მოეწონა ნაშენობა.

— უყურეთ მემედს ახლა თქვენ, რა ლამაზად ამოუყვანია კედლები!

ყველგან სილამაზეს ეძებდა „მშვენიერების ლექსით მჭებელი“. აქიდან ზღვა კარგად მოჩანდა და ამან ხომ სულმთლად მოხიბლა.

— უყურე შენ, რა საოცნებო ფერდობზე აშენებს სახლს მემედი! — ეს თქვა და მასპინძელს ეშმაკურად გაუღიმა — მემედ, სახლს აშენებ ისეთ ადგილას, რომ ზღვა ვერ მიეკაროს ხომ? ზე, ზე, ზე! აქაც რომ შინ შემოვივარდეს ზღვის ტალღა!..

ეს სიტყვები საერთო სიცილმა დაფარა.

გალაკტიონი ხარხარებდა. უცბად გაშინაურდა. პირველი მიუჯდა ეზოში სახელდახელოდ გაშლილ სუფრას. სადღეგრძელოები კი თქვა, მაგრამ ღვინო არ დაუღევია. ცოტ-ცოტას მოსვამდა ხოლმე, ბათუმში მიმეჩქარება, იქ გადაუღებელი საქმე მაქვსო.

* * *

ბათუმის სასტუმრო „პირველ მაისში“, სადაც 1944 წელს წერდა წიგნს „ოქრო აჭარის ლაქვარდში“, გალაკტიონი დარჩენილა 23 აგვისტომდე¹⁰. ამ დროისთვის, როგორც ჩანს, დაუმთავრებია მუშაობა და ლექსთა კრებუ-

¹⁰ აჭარის ასსრ სახ. არქივი, ფ. 155, ს. № 98 (19)

ლი ჩაუბარებია გამომცემლობისთვის. სტუმართა ჩაწერა-ამოწერის წიგნში შევსებულია გრაფები: გვარი, სახელი და მამის სახელი — ტაბიძე გალაკტიონ ვასილის ძე; დაბადების წელი და ადგილი — 1892, ს. ჭყვიშო, ქუთაისის გუბერნია; სპეციალობა — პოეტი; თანამდებობა — პოეტი...

იყო მხოლოდ პოეტი.

სხვა არაფერი.

და ეს ყოფნიდა ყელამდე.

მთლად ლექსად, გრძნობად, ემოციად იღვრებოდა. ტკბილი ჰანგებით ამკვიდრებდა ამქვეყნად ადამიანურ სილამაზესა და სიმშვენიერეს.

შვენილად და შველოდა „მარადი სიმალე“.

ამ სიმადლიდან შუქსა ჰფენდა და ათობდა ადამიანის სულიერ სამყაროს, ამკვიდრებდა სიკეთესა და ჰარმონიას.

უყვარდა ყველა „ამაყად მთქმელი გრძნობის ქართულის“.

ამ გრძნობითაა შთაგონებული „ოქრო აჭარის ლაქვარდში“.

რა არის ოქრო აჭარის
უსაზღვრო სილაქვარდში?

ეგ არის ზეცა, ეგ არის
მნათობი ცისფერ ბადეში.

არგონავტების ქამარის
ღრუბელი სიფერადეში.

ეს თვითმფრინავის ფრთა არის

ვარსკვლავთა სიღიადეში.

ეგ ულურჯესი მთებია
და ზღვაზე ნისლის მორევია,
ნარინჯთა რომ მონთებია

გუნდ-გუნდი ნამბორევი.

შიში რომ არ აქვს არავის,
განადგურება — მორევის,

სიმღერა დაუფარავი

და მანგი გრძნობა მორევის.

სიცოცხლე რომ სჩქეფს ბაღნარის
ფორთოხალების ტყე-ვარდში,

დიდება! აი, რა არის

ოქრო აჭარის ლაქვარდში.

ეს ზღაპრული სილამაზისა და ხეაბრებლობისაა — აჭარა მთელი თავისი უფაღავე ფერითა და ხმით შემოგვდგება ლაქტიონის პოეზიაში. პოეტმა გალაკტიონმა აჭარის პანორამა, მისი ახალი ყოფის ბრწყინვალე სურათები, რომლებსაც შავი ზღვის ლურჯი შუქი დაჰკრავს.

მივდივარ, ზღვის პირს

თვალი რბის

და აღტაცებას ვერ ვფარავ,

აჭარავ, ცხადი ოცნების,

თვალ-მარგალიტთა აჭარავ!

ამ ციკლის ლექსებიდან ყურადღებას იქცევს „ბათუმი“. მკითხველის თვალწინ იშლება ქალაქის ოქრორეულ ლაქვარდების ბლონდი, მისი ზენიტი და ჰორიზონტი. ბათუმი მით უფრო საყვარელია პოეტისთვის მას შემდეგ, რაც აქ დაიბადა „ოქრო აჭარის ლაქვარდში“. პოეტური ქმნილებაც ზოგჯერ ხდება პოეზიის საგანი. ლექსი, მით უფრო მთელი წიგნი, შემოქმედის სულის ნაწილია და რა გასაკვირია თუ მას ხელახლა ამღერებს.

* * *

მთელი ზაფხულის ნაჯაფი გალაკტიონი ბათუმიდან შორს არ წასულა. ქობულეთში, ზედ ზღვის პირას, იმ ადგილას; სადაც ახლა სატყეო მეურნეობის სკოლა-ინტერნატი, რაიონის მაშინდელმა თავაყცებმა მას მისცეს ორი ოთახი და შეუქმნეს დასვენების კარგი პირობები, პიონერთა ბანაკის უფროსის მოადგილეს, ფრონტიდან ახალდაბრუნებულ დურსუნ თხილაიშვილს დააკისრეს ხშირად მიეკითხა და ზრუნვა არ მიეკლო. დურსუნს ახლაც სკოლა-ინტერნატის

გვერდით ცხოვრობს, ოჯახი და დარბაისელი კაცის სახელი აქვს. ჩვენ ის გაგვაცნო ჟურნალისტმა ოთარ კონცელიძემ და, როგორც კი გალაკტიონზე სიტყვა ჩამოვუგდეთ, მაშინვე გვანიშნა,

ხმას აუწიეთო. ომს მისთვის მოუტრჩენელი იარა დაუტოვებია...

გალაქტიონს დიდი ყურადღებით მოჰყიდებია ახალგაზრდა კაცი ცისფერი თვალებით, როგორც პოეტი იტყოდა— „სახვე ქართული პატიოსნებით“.

დურსუნს ახლაც უკრთის თვალებში სიკეთის სხივი და შეფარული ნაღველი. აგერ სამი ათეული წელიწადია არ ესმის ფოთოლთ შრიალი, ზღვის ტალღების ტლამუნი, სიოს ჩურჩული... გალაქტიონს კი სწორედ სმენა ჰქონდა ძალიან გამახვილებული, სიოს ენა ესმოდა, ზღვის შენელებულ თუ გახშირებულ სუნთქვას სმენით აღიქვამდა.

— ომი, ძამიკო, ომი საშინელებაა, — ეუბნებოდა გალაქტიონი დურსუნს, — მძულს, და ეს სიძულვილი გამოვხატე ლექსებში... ამას წინათ ბათუმში დავესწარი საბჭოთა კავშირის გმირის ისრაფილ ჭინჭარაძის დედისთვის შვილის დაღუპვის ოფიციალური ცნობის, კალინინის წერილისა და დოკუმენტების გადაცემას... უბედური დედა... რას იტანს... მის მწუხარებას ათასი ლექსიც ვერ უშველის...

გალაქტიონმა ვრცელი ლექსი მიუძღვნა გმირის ხსოვნას. მისი სულის სანუკუარი იყო მშვიდობა, უღრუბლო ცას და ნათელ ლაქვარდებს შესტრფოდა.

ეთ პანორამა

შორეული

კოლორადოსი,

თვალწინ იშლება

სივრცე ლურჯი

და შორეული,

გადამავიწყდა

ქალაქების

ბევრი სახელი,

ადამიანიც

მრისხანე და

ცოფმორეული.

აქ კი უღრუბლო

და ლურჯი ცაა,

წინ — მომავალი,

ნუგეშისმცემი.

გემიც დაიძვრის

აჰა, საცაა,

აჰა, საცაა

დაიძვრის გემი.

მშვიდობასა და სიკეთეს, სინათლესა და სათნობას ესწრაფვის პოეტი-კაპიტანი, რომ ამ ქვეყნად სუფევდეს პარმონია, რომ ცხოვრების გემი მეჩენზე არ დაჯდეს არასდროს.

აჰა, საცაა

დაიძვრის გემი.

ბევრი რამაა,

მეგობრებო,

ამ ქვეყნად კარგი —

ყველაზე კარგი

აწ ლაქვარდთა

არის მშვიდობა...

ვით პატარისთვის:

საკანიდან

რაკი გაიქცა,

ალარ სურს ცოფი,

ქარი, წვიმა

თუ წყალიდობა.

მაგრამ წავიყვან,

გემს ნაპირ-ნაპირ!

სად ლურჯი კლდეა

და მწვანე თხემი,

ესლა პირდაპირ,

ქარის პირდაპირ

სწევს ჩემი გემი.

როცა ასეთ ბრწყინვალე ლექსს („აპარის სილაქვარდეთი“) ვკითხულობთ, შეიძლება მოგვეჩვენოს, პოეტი რა ადვილად იურევებს სიტყვის სტიქიონსო. ნამდვილად კი მხოლოდ დიდი ნიჭისა და დიდი შრომის ბედნიერი შედეგად იძლევა სანუკუარ შედეგს. ამის ნათელი მაგალითია გალაქტიონის ცხოვრება. მას არსად არ ეწერა მოსვენება, ვერსად ვერ დამალა მეზას.

ქობულეთში, ბინასთან ახლოს, ზღვის პირად სამი ცად ატყორცნილი, სამკუთხედად შეკრული ფიჭვი ამოირჩია და მათ შორის ყველაზე დიდი ხის ძირში პატარა სამუშაო მაგიდა დიდდა. ახლა ეს ადგილი ასფალტითაა მოხუტებული, მაშინ კი ხასხასა ბალახით იყო ამწვანებული და გალაკტიონს უხაროდა.

— დიდი უტნაური კაცი კი იყო, — ამბობს დურსუნი — ბალახს ხელით ეფერებოდა, თითებით ვარცხნიდა. სულ წერდა და წერდა. ხანდახან ხატავდა კიდეც მცენარეებსა და ზღვის ტალღებს, ერთხელ ტალღის ფაფარში ჩაფრენილი ქინკებიც დახატა და ბევრი იცინა.

მუშაობით რომ დაიღლებოდა, ადგებოდა და ერთხანს ბოლთას სცემდა. ისევ დაჟდებოდა, ნაწერს დახედავდა, მაგრამ თვალი მაინც ზღვისკენ გაუბოდა. ასეთი, ზღვით გაუმძღარი კაცი არ მინახავს. ზოგჯერ ახალდაკრეფილ ხილს მივუტანდი, ღვინოსაც მივართმევდი. ჩვენებული „ადესა“ უყვარდა. არყის ჭიქით სვამდა, თითქმის პირს ისევლებდა მარტო.

— ძამიკო, ღვინო ბევრი არ უნდა დალიო... ასე, ა, ცოტ-ცოტა, და მაშინ შეგერგება, — ჭკუას არიგებდა გალაკტიონი.

უფრო მეტად მარტო იჯდა მწვანედ მოგუმბათებული სამი ფიჭვის ქვეშ.

იქნებ ამ სამმა ფიჭვმა „სამი ცაცხვი“ გაახსენა.

იქ რომ კორდია

და იმ კორდზე რომ

გადარჩენილი სამი ცაცხვია —

ის სამი ცაცხვი... მათ ქვეშ

შთენილთა

აღფრთოვანებათ, იმედთა შლილთა

და ოცნებათა გადახდენილთა,

ჩემთა ოცნებათ გროვა აწევია.

ან კიდეც „ორი ჭადარი“

ახლა რად მესმის შრიალი თქვენი,
როგორც ტირილი და საყვედური.

ასე უგდებდა ყურს ბუნების მუსიკას — ფოთოლთ შრიალს, სილის სინს, ზღვის ტალღების ჩურჩულსა და გრიალს...

მის პოეზიას რაღაც საჭრებში უხსენებდა ჰქონდეს მუსიკის კანონზომიერებასთან.

გალაკტიონის ლექსი „ზღვის სიმფონია“ მოგვაგონებს სიმფონიურ მუსიკას ინტენსიური დინამიკითა და მიზანსწრაფული განვითარებით, უფრო კი სიმფონიურ სურათს თავისებური იდეურ-ემოციური შინაარსით.

„ზღვის სიმფონიის“ კითხვის დროს ისეთი წარმოდგენა გვექმნება, თითქმის ღია ცის ქვეშ ვუსმენდეთ სიმფონიურ ორკესტრს, რომელსაც წარმართავს მხატვარ-დირიჟორის ჯადოქრული ხელი. ერთი მინიშნება და სივრცეში შემოიჭრება ახალი ხმა, „ვეთ ღრუბლიდან მთვარის შუქი“. ხმა იგი ნახია და მოლივლივე, თითქმის რთულად ეფრქვევა არემარეს. და ამ ლურჯ ორთქლში დასცურავენ ვარსკვლავები... ყვავილები...

თანდათან იძირებით მომხიბლავი მუსიკის ხმებში, ნეტარებას ეძლევი, მაგრამ ჰანგი იცვლება, სტიქიის ძალთა გრგვინვა გვამცნობს საშინელების მოახლოებას, თვალწინ იშლება ჯურღმულები, იმედებისა და რწმენის ზღვაზე მოსცურავენ ნამსხვრევები, ინთქმება კაცთა გული...

კვლავ იცვლება ხმები: ლაყვარლოვან ზღვის სარკეზე გასრიალდება ოქროს ნავი... ასე ცვლის ეპიზოდი ეპიზოდს, ვიდრე ბოლოს „ჰანგთ კამარა მიძინებულ ქვეყნის გულში მიატარა, მოატარა და გაიბნა შორს უფსკრულში“.

„ზღვის სიმფონია“ დიდებულად ეღერს, და მაინც ვერ მისწვდება გალაკტიონის ისეთ შედეგებს, როგორიცაა „ლურჯა ცხენები“, „მთაწმინდის მთვარე“, „მე და ლამე“, „მერი“, „ქებათა ქება ნიკორწმინდას“. მაგრამ თუ ერთად ავიღებთ ზღვის პოეზიას და თუნდაც მარტო ამ წიგნს „ოქრო აჭა-

რის ლაქვარდში“, ერთ პოეტს მაინც
ეყოფა სახელ-დიდებად.

სიმყუდროვის უარყოფელ, მარად
მღელვარე პოეტის სულს ზღვა უდი-
დეს სიხარულს ანიჭებდა, ლირიკული
გმირის სახისა და ხასიათის გამხსნე-
ლად ევლინებოდა, დროისა და სივრ-
ცის გადალახვას უადვილებდა.

**ზღვაში გადვისკრი ბედიითი ბადეს,
რომ ოქროს თევზი მოჰყვეს
ცბიერი.**

**მისი დანახვა მრავალჯერ სცადეს,
მე კი ნამდვილად ვარ ბედნიერი.**

**ზღვაში ჩავადებ საოცარ ანკესს,
აჰა სირენას ამოჰყვა გული,
იგი მომასმენს მშვენიერ ჰანგებს
და მე ნამდვილად
ვარ მოხიბლული.**

ამ დიდი შემოქმედებითი სიხარულის
გარდა მას ჰქონდა ღრმა სატკივარი
სულისა, რაც დროდადრო მწვავედ

იჩენდა თავს. არ სწამდა „სიკვდილს
შიშით შებოჭილი სიცოცხლე“. ეს შიში
კი დიდი ხნიდან დაჰყვებოდა, დაჰყვებოდა
ლოს კატასტროფაც მოახლოვდეს, დაჰყვებოდა
წლის მარტში სამუდამოდ დადუმდა
გალაკტიონ ტაბიძის მღელვარე გული.

დიდი ქართველი პოეტის შემოქმე-
დების ერთ-ერთმა მკვლევარმა, შეიძ-
ლება უნებლიეთ, თქვა, რომ „მისი სი-
კვდილით ერთი თავით დამდაბლდა ქა-
რთული პოეზიაო“. არა გვეგონია. ჩვენ-
გან წავიდა ის, რაც გალაკტიონში მო-
კვდავი იყო, ხოლო უკვდავი დარჩა და
მომავალ თაობებს გადაეცემა, როგორც
მარადიული სიმღერა სიცოცხლისა.

ქართული ლექსის ტრიუმფატორი
თვითონ გვაიმედებს:

**დამშვიდდით! მუდამ თქვენთან
იქნება**

ჩემი სიმღერა და ტკბილი ნანა.

ზღვის ჰანგებიც...

ნაწილი ნოლიდელი

ქსოვის ლექსიკისათვის აჭარაში

სულოსა და შუახმების რაიონებში ჩაწერილი მასალების მიხედვით

აჭარულ დიალექტს ლექსიკური ფონდის სიმდიდრით თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს ქართულ ენის დიალექტებს შორის. ეს განსაკუთრებით კარგად ვლინდება ლექსიკის დარგობრივად წარმოდგენის დროს.

შინამრეწველობა სამეურნეო დარგებთან ერთად ძველთაგანვე განვითარებული ტრადიციული დარგი იყო აჭარაში. ჩვენს წერილში შინამრეწველობის დარგებიდან გამოვყავით მასალები ქსოვის შესახებ; მასში მოცემული ლექსიკური ერთეულებიდან ნაწილი საერთოა, ზოგი სიტყვა კი არ გვხვდება, ან თითქმის აღარ გვხვდება ქართული ენის სხვა

დიალექტებსა და, რა თქმა უნდა, სალიტერატურო ენაშიც.

წერილში ზოგან ლექსიკური ფორმებისა და დიალექტური ნიუანსების უკეთ წარმოჩენისათვის მთხრობელთა ნაუბარს უცვლელად ვტოვებთ.

* * *

ზემო აჭარის ადგილობრივი მოსახლეობა ძირითადად შინაქსოვ ტანსაცმელს ატარებდა და, ამდენად, მატყლს დიდი გამოყენება ჰქონდა აჭარაში. მეცხვარეობა აქ მეურნეობის ერთ-ერთი ძირითადი დარგია ახლაც. ადრე მატყლისაგან ქსოვდნენ წინდებს, თათნებს (ხელთათმანებს), კაპაჭინებს (მაღალყელიან წი-

ნდებს), ყაბალახებს... საქსოვ და-
ზგაზე ამზადებდნენ შალს, რო-
მელსაც იყენებდნენ ტანსაცმლის
შესაკერად. ფაბრიკული ნაწარ-
მის დამკვიდრების შემდეგ
ტანსაცმელს შინაქსოვი შალიდან
იშვიათად კერავენ. უფრო მეტად
ქსოვენ წინდებს, თათნებს, კარა-
ჭინებს და სხვ., მატყლს ფართოდ
იყენებენ საწოლებისათვის.

ცხვარს წელიწადში ორჯერ
კრევენ ღუქარდით, შემოდგომაზე
და გაზაფხულზე, კაკუნას, კა-
კანას (კრავს) კი ერთხელ, აპ-
რილში. კრავის მატყლი პუჭპუ-
ჭა და (ხუჭუჭა), რბილი, წმინდა,
ნამუცლი მატყლი მოკ-
ლეყურაა, ალაგულა (ნაკ-
ლებზარისხიანი); მისგან ნაქსოვი
მალე ცვდება. ცხვრის მატყლი მა-
გარია, ფახაცი (მსხვილბეწვია-
ნი). საერთოდ, გაზაფხულის მატ-
ყლი უფრო ცუდი ხარისხისაა, ვი-
დრე შემოდგომისა. საქსოვად
უფრო შემოდგომის მატყლს იყე-
ნებენ, გაზაფხულის მატყლს კი
ქვეშავებისათვის ხმარობენ.

მატყლს წონიდან ოყობით.
კვერცხშიც გამოწონი-
ნენ. 10-12 კვერცხი მატყლი ნა-
ხევარი ოყაა. ცხვარი თუ ბალნია-
ნია, 20-24 კვერცხ მატყლს გაიპა-
რსავს. გაპარსულ მატყლს კანძე-
ბად დააკეთებენ. ერთი ცხვრის
მატყლი ერთი კანძია.

თუ შენახვა უნდათ, მატყლს
გაჩეჩვამდე არ გარეცხავენ, შეი-
ნახავენ გრილ ადგილზე. გაურე-

ცხავი მატყლი დიდხანს არ გადუ-
ჭდება. თუ არ ინახავენ, უმეტესად
გარეცხავენ ცივი წყლითა და საპ-
ნით, მერე გააშრობენ, ანდა ჯერ
ცხვარს დაბანენ, ცხვარი გაშრება
და შემდეგ გაკრევენ. „← დუ-
ბანელ ცხვარს რომ კნაჭა-
ვენ და მატყლს შემდეგ რეცხავენ,
მატყლი შეიქეჩვის. ზედდაზა-
ნილი ცხვარი კი წყალს გა-
ირეკავს, გამრება და ლამაზი მა-
ტყლი იქნება“.

გარეცხილ, გამშრალ მატყლს
დაღენკავენ, გაღენკავენ
(ხელით გაწეწავენ). გაღენკილ
მატყლს გაჩეჩავენ საჩეჩე-
ლზე. საჩეჩელს აქვს სამი ყდა
(გვერდი) და ორი გად გაწ-
ყობილი 20 — (10-10)-დან 32
— (16-16)-მდე კბილი — საჩე-
ჩელის სიდიდეს გააჩნია. მატყლს
ჩეჩავენ ორივე ხელით — დაფა-
რტნიან, დაფთილავენ —
დაფთილავენ — ფარტე-
ნებს, ფთილებს — ფთი-
ლებს დააკეთებენ, ერთმანეთს
„მიუტოლებენ და კოთხოში, კა-
ლათაში ან საწორი მალაში
(საწვრილმანოში) ჩათაკრავენ, ჩა-
ამწყნარებენ (რიგზე ჩააწყობენ).
ჭურჭელს სუფთა ბადადს (ნა-
ჭერს) გადაფერებენ“.

ადრე, თუ ბევრი მატყლი იყო
დასაჩეჩი, ნაღს მოიწვევდნენ.
ყველა ქალს თავისი საჩეჩელი
ჰქონდა. დასვდებოდნენ და ჩეჩა-
ვდნენ. ჩეჩვის ღროს რჩება კვი-
რტლი, ჩოფური (ცუდი მატ-
ყლი). ამას ხელმეორედ დაჩეჩა-

ვენ, დაართავენ და დაზლიდან მოქსოვენ კვირტლი წინდებს და თათნებს, რომელიც უფრო გამძლე და თბილია.

გაჩეჩვის შემდეგ ართავენ ძაფს. სართავად ხმარობენ ხერტალს (თითისტარს). რთვაზეც, თუ ბევრი ჰქონდათ სართავი ან სასწრაფო იყო, ხერტლის ნადს მოიწვევდნენ. ხერტლის ნადი უფრო ზამთარში საღამოს მოიწვევოდა. მოვიდოდნენ ქალები თავთავიანთი ხერტლებით, დასხდებოდნენ ოთახში და ართავდნენ. ერთ ღამეში ერთი ჩოხა-შალის (ჩოხა-შარვლის) მატყლს მაინც დაართავდნენ. ნადი დღისითაც მოიწვევოდა. ზოგ შემთხვევაში, თუ ნადის მოწვევის დრო, ან საშუალება არ იყო, მეზობლებში დაარიგებდნენ თითო კვერცხ მატყლს (გამოდის თითო ხერტალი ძაფი) და ისე ართავდნენ.

ხერტალს აქვს კვირითავი (კვირისთავი). მრთველი მარცხენა ხელში დაიჭერს ფარტენას, ხერტალზე დაამაგრებს ფარტენას წვერს და დაბრუნებს ხერტალს, თან ხელით „ააყოლებს ფარტენას“ „წავა წველა“ (მატყლის ბეწვები აყვება ერთმანეთს), ძაფი ეხვევა ხერტალზე. ხერტლის ბრუნვის ტემპის შეჩერებისთანავე მრთველი მარჯვენა ხელით აბრუნებს ხერტალს; რთვისას, ძაფი თუ გაწყდა, ძაფის წვერებს ერთმანეთზე მიაგრებს და გააგრძელებს რთვას. ხერტალი რომ აიკსება, ამსილი ხერტა-

ლი (საცეს ხერტალი) დამძიმდება, აღარ დაბრუნდება. დართული ძაფი რომ არ დაიშალოს, შემდეგ „წველას ამოკვირთავს (კვირისთავს მოაძრობს) და ძაფს გადაკინთავს, გადაკლითავს (ძაფს გადასკენის)“.

დართული ძაფი ნართია. ნართის ორ წვერს — ორ ხერტალს (შალის მოსაქსოვად ორ წვერი ძაფია საჭირო) ან სამ წვერს — სამ ხერტალს (წინდისათვის) „მიუტოლებენ, მიუწვერავენ ერთმანეთს — მოყრიან ერთად და ამოახვევენ მურგვად“. ამოხვეულ ძაფს დაძახავენ (შეგრეხენ). ძაფი იძახება ხერტალზეც და ჭახრაკზეც. ხერტალზე დაძახებისას ძაფს ხერტალზე თავს დაუმაგრებენ და ხერტალს უკუღმა დაბრუნებენ. ძაფი დაიძახება. დასაძახავად ხერტლის მსგავს ტარსაც ხმარობენ. ტარი ხერტალზე დიდია — სამი ხერტლის ძაფი ერთ ტარზე თავსდება. ტარს ფეხით აბრუნებენ და ძახავენ ძაფს. ძაფი იძახება ჭახრაკზეც (ჯარაზე). ჭახრაკს ტარი და ყდაში მოთავსებული გოგორაჲ (ბორბალი) აქვს. გოგორას აქვს ფერსეები (ხის რვალი), ქაღები (სოლები), ხუნდი (ბორბლის შუა მსხვილი ნაწილი, მორგვი), ფეხი (საფერხული); ფეხი დაკავშირებულია კლაგთან და ატრიალებს ბორბალს. აგება, ლამბი, ლარი (გრძლად გაბმული ძაფი) გადადის გოგორაზე და ეხვევა ტარზე. ჭახ-

რაკის ტარი რომ შეივსება, ამოაძრობენ და დაძახილ ძაფს მურგვად ამოახვევენ. ხანდახან ძაფს ხელზე — ცერზე და ნეკზე მოკაპავენ და მერე ამოახვევენ მურგვად.

დაძახილი სამწვერი ძაფიდან ქსოვენ წინდებს. სამ ხერტალ ნართში ერთი წყვილი წინდა გამოვი. წინდას ქსოვენ წინდი (ს)-ჩხირებით, ჭაღებით (5 ჭაღით). წინდას იწყებენ თათის ქსოვით. თითო ნაქსოვი თითო თვალია. თათისათვის პირველად მოქსოვენ ნამატს-ნამატებს (წინდის წვერს), მერე ტუჩს (წინდის ნაწილი ფეხის თითებისათვის), ტუჩის შემდეგ ტაბანს, ფარცხს (წინდის ნაწილი ტერფიდან ქუსლამდე), შემდეგ — ქუსლს. დაამთავრებენ თათის ქსოვას და შემდეგ მოქსოვენ წინდი (ს) ყელს. ყელს ზემოდან პრუნქულას, პრუნქიას (მსხვილად ნაქსოვია) გაუკეთებენ, ყელს გადაკვეთენ, გადაქნიან (რომ არ დაირღვეს) და ბოლოს წინდიყელს დაუტოვებენ მოგრძო ძაფს ფეხზე დასახვევად.

ქსოვენ თეთრ წინდებს, საძას, გრეხილას, ასტმიტარას, ქუთრთულს, ჩიტითვალას, კატიფეხას, საძაპტრელს, ღაზლისპტრელს, წკენტიას, ჩამწნილს, ლო-

რებიანს, შტრაფაპტრელს და სხვ.¹

მოქსოვილ წინდას გაშლილი ყალიბზე წამოაცმევენ, გახრუკავენ და მერე გააშრობენ.

შალის მოსაქსოვად (ახლა იშვიათად ქსოვენ) დაძახილ და მურგვებად ამოხვეულ ძაფს დაქსელავენ. ძაფი იქსელება დოლაბზე. დოლაბს აქვს ოთხი კუთხე და ღერძზე ბრუნავს. ძაფს დაამაგრებენ, დოლაბს დააბრუნებენ და ძაფს დაქსელავენ ან დაძახილ ძაფს ჯერ დააშლოვებენ, ფეხის ცერზე და მუხლზე ამოახვევენ ძაფს და შლოებს (შულოებს) გააკეთებენ. შეიძლება მკლავზეც ამოახვიონ შლო. შლოებს გარეცხავენ, გააშრობენ, მურგვებად ამოახვევენ და შემდეგ დაქსელავენ დორაზე. დორა დოლაბის მსგავსადაა გაკეთებული, მაგრამ უფრო პატარაა — ოთხი თითი (ვერტიკალური გვერდი) აქვს. თითები დამაგრებულია შუაში მოთავსებულ დირეგთან (სვეტთან). დირეგს აბრუნებენ ერთი ხელით, მეორე ხელით კი ორი მურგვის ძაფს აწვდიან დორას და ჯვარდინად ახვევენ — ქსელავენ. ერთი ჩოხა-შალის ძაფს 4-5 საათში დაქსელავენ. „დაქსელილ ძაფს ამოხსნიან, აჯაპკავავენ, ათხიზნიან (8-ის მსგავსად მოგრებენ) და ნათხზენს გადაიტანენ, გადადებენ საქსუარ დაზგაზე“.

1 ნაქსოვის სახეებია.

საქსუარი დაზგა (საფრექო-საფრიოქო-საფრიოქრო, საშექსლო, ქსელი) ჰორიზონტალური დანადგარია, აქვს ოთხი ყდა, სავარცხელი, დგიმი, მაქსქი, მასრა, საფერხული-საფერხური, მისაქსველი, ლილვი, საფრექოზე გადამართულ ძაფს (ორ-ორ წვერს) ჯვარდინად დაამაგრებენ ყავრის ჩოტზე (ყავრის ანატეცზე) გაკეთებულ კბილზე და რიგრიგობით გაატარებენ დგიმში, დგიმიდან კი ძაფს გაიტანენ სავარცხელში. ძაფს თვლიან სავარცხლის სიდიდის მიხედვით. ორი ძაფი ერთი სათვალავია. შეიძლება იყოს 20-დან 40-მდე სათვალავი. ძაფგატარებულ დგიმ-სავარცხელს ჩასვამენ საფრექოში. სავარცხელს მჭიდროდ ჩააბამენ, რომ არ იმოძრაოს. ძაფის თავებს დაამაგრებენ ლილვზე, დანარჩენ ძაფს გაიტანენ ყდაში და „გადამართავენ დაზგაზე“. მექსლე (მქსოველი) ჩაჯდება საფრექოში და დაიწყებს ქსოვას. მქსოველს „კალთაში უზის მაქოქი“. საფრექოს აქვს საფერხულები, მქსოველი ფეხს დაადგამს ერთ საფერხულს, „ძაფი პირს ააღებს“ და მქსოველიც მაქოქს გაატარებს ძაფებს შორის. მაქოქში არის ნართიანი მასრა. მქსოველი საფერხულიდან აიღებს ფეხს, მისაქსველს მიაჯეხებს, ძაფი მიეტკუფება (შემჭიდროვდება); მერე მეორე საფერხულს დაადგამს ფეხს, ძაფი

ისევ პირს ააღებს, მქსოველიც მაქოქს გაატარებს და ა. შ. მქსოველიც გაატარებს შალი. საფრექოში ჩამაგრებულია მბრუნავი ლილვი: მოქსოვილი შალი იხვევა ლილვზე. დგიმი საფრექოში ჩამაგრებულია ჩიტებით, თოკებით. ისინი დაკავშირებულია საფერხულებთან. საფერხულს რომ ფეხს დაადგამენ, ჩიტები — თოკები დგიმს ზევით ასწევენ და ძაფებიც აყვება — ძაფი პირს ააღებს, სავარცხალი კი სისწორეს იკერს. როცა საფრექოზე გადამართული ძაფი დაილევა, ძაფის ბოლოებს თოკს წააბამენ და შალს საფრექოდან ამოჭრიან. ქსოვენ ცალმაგ და ორმაგ შალს. „ცალმაგი ნაქსოვი შალი სადაა, ორმაგი ნაქსოვი კი ნაწერივით წავა“. ცალმაგი შალის ქსოვისას საფრექოში თითო წყვილი დგიმი, საფერხული და ჩიტია ჩაბმული, ორმაგის ქსოვისას კი ორ-ორი წყვილი.

ერთი ქალი დღეში 17-30 მეტრ ძაფს დაქსელავს და 2-3 მეტრს შალს მოქსოვს.

შალს ტანსაცმლის შეკერვამდე მოთელავენ, მოქეშავენ. შალს გაშლიან ფინზე, მდულარე წყალს დაასხამენ და თელავენ ფეხით. იშვიათად „ტაკვეცს“ (კეტს) მიუყენებენ: ცხელ წყალს ასხამენ შალზე, ტაკვეცით ცემენ და თელავენ. შალი შედგება, დამძიმდება, დაზომავენ, დააღლავენ. შალი 1,5 ადლით უნდა შეითელოს. მოთეოილ შალს დაახვევენ გრძელ ჯოხზე, დაასხამენ

მდულარე წყალს და დატოვებენ
ასე ერთ ღამეს. „ჯოხზე შ ა ლ ი
გ ა ი ს ლ ი ა ნ ქ ე ბ ა, და წ ყ ნ ა-
რ დ ე ბ ა (გასწორდება)“. შალს
დილით გაშლიან, გაფენენ და გა-
აშრობენ.

გამშრალ შალს შეღებავენ.
შალს შეღებვამდე და დ ე და-
ვენ. შალი კარგად დაიდებდა,
და ი წ ე რ ე ბ ა თხმელის ქერეჭ-
ში, ფორჩში (ქერქში). ქერეჭს
მოხარშავენ, მერე წვენიდან ამო-
ხინჭკავენ (ამოყრიან) და წვენში
ჩაყრიან შალს. შალს შიგ გააჩე-
რებენ ორ ღამეს. შემდეგ შალს
ამოიღებენ, წვენს გაათბობენ და

შალს ისევ ჩადებენ. ასე შალი კარ-
გად დაიდებდა, და დ ე ბ ა მ ა ლ ი
ლი კი კარგად შეიღებდა.

შალს ღებავენ ნარინჯბალახში,
კანაფში, დვალურაში ან თრიმლ-
ში, თხმელის, რკოს (კაკლის ხის)
ან ვაშლის ქერეჭში, კარჭლის წე-
ბერაში (კაკლის წენგოში) ან ლე-
კეოში (ნაჭუჭში) და სხვ. შეღებ-
ვისას ხმარობენ შაბს, მარილს,
ნაცარს, მათი დამატებით შალს
„ფე რ ი კ ა რ გ ა დ მ ი ე ბ მ ე-
ბ ა“, მ ი ე კ ი დ ე ბ ა. საღებავად
ასევე გამოიყენებოდა ტალახის-
მაგვარი მ ი წ ა-ლ ი ლ ა, რომე-
ლიც ადგილზევე მოიპოვება.

ამიჩან კახიძე,

ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი

საინტერესო ნაშრომი ქართული საბჭოური არქეოლოგიის განვითარების შესახებ

ქართველი ხალხი დიდი მიღწევებით შეხვდა სსრ კავშირის შექმნის ნახევარსაუკუნოვან იუბილეს. განვლილი ხუთი ათეული წელი იყო ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის, კულტურის, ხელოვნებისა და მეცნიერების აყვავება-აღორძინების ხანა. სხვა მეცნიერებათა შორის უდიდესი წარმატებები მოიპოვა ქართულმა საბჭოურმა არქეოლოგიურმა მეცნიერებამ. ისტორიული მეცნიერების სწორედ ამ დარგის მიღწევებს ეძღ-

ნება საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტ, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორ პროფ. ა. აფაქიძის ახლახან გამოსული წიგნი „ქართული საბჭოთა არქეოლოგიის განვითარების ნახევარსაუკუნოვანი გზა“. ნაშრომში მოცემულია საქართველოს არქეოლოგიის განვითარების, მისი ისტორიის უმნიშვნელოვანესი საფეხურების მოკლე დახასიათება, „გზა, — ავტორის სიტყვებით რომ ვთქვათ, — მეფისდროინდელი „კოლონი-

ური არქეოლოგიიდან“ — ქართველთმცოდნეობის უაღრესად ეროვნულ, იმავე დროს უაღრესად დიდ საკავშირო და საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე დარგად ჩამოყალიბებამდე“.

შესავალ ნაწილში მოცემულია რევოლუციამდელი ვითარების მოკლე დახასიათება: ამ პერიოდისათვის სამეცნიერო ლიტერატურაში გაბატონებული იყო უცხოელი მეცნიერების მიერ (ვირხოვი, შანტრი, ჟაკდე მორგანი) გამოგონილი თეორია იმის შესახებ, რომ თითქოს ქართველები მოვიდნენ საქართველოს მიწა-წყალზე ლითონის წარმოების გვიანდელ საფეხურზე. რევოლუციამდელი საქართველოს არქეოლოგიის დახასიათების მიზნით ავტორს მოაქვს აკად. ნ. ბერძენიშვილის სიტყვები: „პირველი არქეოლოგები აქ უპირატესად არაქართველები იყვნენ. შემთხვევითი ხალხი იყო ამ უკანასკნელთა უმრავლესობა — „არქეოლოგიის მოყვარული“ დილეტანტები (ინჟინერი, ექიმი, ბუნებისმეტყველი და სხვ.)... ასეთი „სწავლულები“ საქართველოს წარსულის მეცნიერული შესწავლის საქმეს ვერაფერს შემატებდნენ... ისინი საქართველოს წარსულსაც კოლონიური თვალით უცქეროდნენ. საქართველოს ისტორიაში ისინი უპირველეს ყოვლისა, უცხოურს, მოტანილს, ნასესხებს ეძებდნენ... გასაგებია, რომ ასეთი „მეცნიერები“ ქართველ ხალხს, მის ეროვნულ დადგინება-განმტკიცების სა-

ქმეს კი არ ემსახურებოდნენ, არამედ ჩვენი წარსულის გახიზნვას, ჩვენი წარსულის შეურაცხყოფას“. მაგრამ სრულიად შეიცვალა საქმის ვითარება საბჭოთა ეპოქაში, როცა საქართველოში შექმნილ სამეცნიერო დაწესებულებებში დაიწყო ეროვნული კადრების აღზრდა, რომელთაც თავიანთი კვლევის საგნად არქეოლოგია აირჩიეს, სამეცნიერო საბიუროად კი ქართველი ერის უძველესი ნივთიერი კულტურის შესწავლა გაიხადეს. დღეისათვის ქართველი მეცნიერების ხანგრძლივი და ნაყოფიერი სავლე არქეოლოგიური კვლევა-ძიებების შედეგად ქართულმა არქეოლოგიულმა მეცნიერებამ მოიპოვა უდიდესი წარმატებები. ბუნებრივია, სრულიად ახლებურად განიხილება ჩვენი ერის ღრმა ისტორიული წარსული.

ამ მიღწევათაგან პროფ. ა. აფაქიძე განსაკუთრებით ყურადღებას ამახვილებს ქართველ პალეონტოლოგთა მიერ აღმოსავლეთ საქართველოში, გარეჯის უდაბნოში ანტროპოიდული არსების ქვედა ყბის უნიკალურ აღმოჩენაზე — ე. წ. უდაბნოპითეკზე. ეს ცხადყოფს, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე მილიონი წლების წინათ მიმდინარეობდა გადამიანების პროცესი, ე. ი. საქართველო შედიოდა ანთროპოგენეზის არეალში.

კიდევ უფრო მდიდარი მასალებია მოტანილი ქართველი საბჭო-

თა არქეოლოგიური მეცნიერების დაწინაურებაზე ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე ადამიანთა უძველეს ნაკვალევთა ძიების თვალსაზრისით. ავტორი მიუთითებს, რომ სადღეისოდ საბჭოთა კავშირში აღმოჩენილი ქვედა-ადრეული ქვის ხანის (პალეოლითი) ნამოსახლართა 64 პროცენტი მართო საქართველოზე მოდის. მიკვლეულია 139 ნამოსახლარი. დაახლოებით 500.000 წლის წინათ ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე პირველყოფილი ადამიანი 2.100 მ სიმაღლეზეც (წონა, სამხრეთ ოსეთი) ცხოვრობდა; მსგავსი შემთხვევა მთელს მსოფლიოში არაა ცნობილი. ქართველმა არქეოლოგებმა გამოყვეს ამდროინდელი კულტურის კერები, თემები ოთხ პროვინციები: შავიზღვისპირეთი, რიონ-ყვირილის აუზი, შიდა ქართლი, ჯავახეთის ზეგანი და იორალაზნისპირეთი.

უფრო ვრცელი ტერიტორია ჩანს ათვისებული ზედა პალეოლითის ხანიდან (დაახლოებით 40 ათასი წლიდან დაწყებული). კლასიკურ-ევროპული ზედაპალეოლითისაგან განსხვავებით, ჩვენთან იქმნება განსხვავებული რეგიონალური კულტურები, ჩნდება კომპაქტური დასახლებები ხევებად თუ ხევის სოფლებად, რაც თანდათანობით ცალკეულ თემთა ტომებად გაერთიანების შესაძლებლობას იძლევა. შეინიშნება ღრმა სოციალ-ეკონომიური და კულტურული ძვრები. ჩნდება ზოგად-

საკაცობრიო კულტურის მნიშვნელოვანი საფეხურის აღმავლობა. ყუნწგამოყვანილი ისრისპირები. პროფ. ა. აფაქიძე მიუთითებს, რომ ეპიპალეოლითის, ანუ გვიან პალეოლითის ბოლო საფეხურზე განვითარებული მეზოლითური კულტურის ადგილობრივი ფესვები შეინიშნება. დადგა სამეურნეო ცხოვრებაში ძირეული გარდატეხის, ქვის ხანის ადამიანის სამეურნეო-კულტურულ ცხოვრებაში უდიდესი გადატრიალების ხანა, რაც განხორციელდა ნეოლითის, ე. ი. ახალი ქვის ხანის დროს. საქართველოში აღმოჩენილი ნივთიერი კულტურის ძეგლების მიხედვით თავის ასახვას პოვენს ე. წ. „ნეოლითური რევოლუცია“, რაც გულისხმობს მცენარეთა და ცხოველთა მოშინაურებას, ე. ი. მიწათმოქმედებისა და მესაქონლეობის დაწყებას, საფეიქრო და კერამიკული წარმოების დაწინაურებას და ა. შ. ეს იყო ეკონომიური რევოლუცია, ხოლო სოციალური რევოლუცია გამოისახებოდა დედისეული გვარიდან — მატრიარქატიდან-პატრიარქატზე — მამისეულ გვარზე გადასვლაში. პროფ. ა. აფაქიძე ქართველი არქეოლოგების მიერ შესწავლილი ძეგლების ტოპოგრაფიის საფუძველზე მიდის დასკვნამდე, რომ ნეოლითური ხანის ნასოფლარები ჯერჯერობით მაინც ზეგნებზე, ბორცვებზე, ზღვისპირა ტერასებზე ჩანს გავრცელებული; ადრინდელი, მღვიმეებში

ცხოვრება ზღუდავდა მიწათმოქმედებასა და მესაქონლეობას. ავტორი ამ დროისათვის ხედავს ისტორიულ პროვინციებს, უფრო მეტიც, „ქვეყანათა“ ჩანასახს. ღვაწლმოსილი მეცნიერი ასკვნის, რომ საქართველოში ბოლო ნახევარი საუკუნის მანძილზე აღმოჩენილი და გამოკვლეული ძეგლების მიხედვით, საერთოდ, ქვის ხანაში განვითარების მეტნაკლებად უწყვეტად მიმდინარე პროცესი შეინიშნება. „ასე შორს მოიტოვა ქართულმა საბჭოურმა არქეოლოგიამ ის დრო, როდესაც, როგორც ივ. ჯავახიშვილი აღნიშნავდა, ერნსტ შანტრის მტკიცებით, „კავკასიაში ქვის ხანის დროს ადამიანი არ ყოფილა და მისი მკვიდრნი ლითონის მცოდნენი იყვნენ“, — დასძენს ავტორი.

საბჭოთა ეპოქაში მკვეთრად დაწინაურდა ლითონის ხანის არქეოლოგიური ძეგლების კვლევა-ძიება. აქაც გამოიყოფა სხვადასხვა საფეხური. ძვ. წ. V-IV ათასწლეულები ჩანს დამაკავშირებელი რგოლი ნეოლითისა და ადრე-ლითონის ხანის. ლითონის ხანის უადრეს საფეხურად აღიარებულია ე. წ. ხალკოლით-ენეოლითის ხანა. სარეცენზიო წიგნში მოტანილია დიდძალი მასალა ენეოლითის შესასწავლად საქართველოში, რომელიც გენეტიკურად დამაკავშირებელია როგორც ნეოლითთან, ასევე შესაბამისად ადრე-ბრინჯაოსთან. ახალი სტრატეგი-ცირებული არქეოლოგიური ძეგ-

ლების შესწავლის საფუძველზე დადგინდა, რომ არც ამ ეპოქაში მომხდარა რაიმე ეთნიკური ცვლილება. აქაურ მკვიდრთ დამკვირვებიათ კონტაქტები წინა აზიასთან. ადრინდელი მღვიმე-საცხოვრი-სების ნაცვლად ენეოლით-ადრე-ბრინჯაოს ხანისათვის გავრცელებული ჩანს ე. წ. გორასაცხოვრი-სები, სადაც უშენებიათ როგორც მრგვალი, ასევე ოთხკუთხაშაფრის ნილობის სახლები. თითქმის ყველა საცხოვრის აქვს თავისი კერა. განვითარდა კერამიკული წარმოება, ისახება მეღვინეობა, განსაკუთრებით ენეოლითის გვიანი საფეხურისათვის (დაახლოებით 6 ათასი წლის წინათ). იზღუდება ქვის იარაღები.

პროფ. ა. აფაქიძე მიუთითებს, რომ ადრეული ლითონის ხანის ძეგლების პერიოდიზაციის საფუძველზე დადგინდა ბრინჯაოს კულტურის საერთო სახე, შინაგანი კანონზომიერება, ლოკალური ვარიანტები, რომელთაც ახასიათებს საერთო ქართული ნიშნები, რომ ქართველები აბორიგენები არიან და არა მოსულები. განსაკუთრებით ვრცლად ჩერდება თრიალეთის ერთ-ერთ უძველეს და უბრწყინვალეს კულტურაზე, რომლის არეალი სამხრეთ საქართველოსა და ალაზნისპირეთსაც მოიცავს. აქ ჩანს მთისა და ბარის სამეურნეო ერთიანობა. საზოგადოება განიცდის სოციალურ აღზევებას. განვითარებული ჩანს კერვა, ჭედვა, ფილიგრანი, რჩილ-

ვა, სპილენძის, ვერცხლისა და ტყავის დამუშავების ნატიფი ხელოვნება. არქეოლოგიური ძეგლების შესწავლისას გამოიყენება ახალი ტექნიკური და საბუნებისმეტყველო მეთოდები.

ძვ. წ. III ათასწლეულის II ნახევრიდან იზრდება მოსახლეობის რიცხვი, რასაც თან სდევს მიწათმოქმედების, მესაქონლეობისა და მეტალურგიის შემდგომი დაწინაურება. გვიანბრინჯაო-ადრერკინის ხანაში ხდება საქართველოს ტერიტორიაზე მოსახლე ტომების შემდგომი კონსოლიდაცია. ჩამოყალიბებული მკვეთრი სახე მიიღო აღმოსავლურ-ქართულმა ე. წ. იბერიულმა და ვრცელი მიწაწყლის მომცველმა დასავლურ-ქართულმა კოლხურმა კულტურებმა. შესაბამისად წარმოიშობიან კოლხური და ცენტრალური და აღმოსავლეთ ამიერკავკასიის პოლიტიკური გაერთიანებები. პროფ. ა. აფაქიძე ყურადღებას ამახვილებს ამ ეპოქისათვის დამახასიათებელ რიგ სიახლეებზე. ესენია: 1. ბრინჯაოს ხანის ტექნიკური რევოლუციის მაუწყებელი სამეთუნეო მორგვის ფართო გამოყენება; 2. ცხენის მოშინაუბრა, მისი გამოყენება სატრანსპორტოდ და საბრძოლო საქმეში. ეს იყო დიდი გადატრიალება, რამაც ხელი შეუწყო ტერიტორიულად დაშორებულ ხალხებს შორის ეკონომიური კავშირების განმტკიცებას; 3. კალიანი ბრინჯაოს (კლასიკური) გავრცელება ძვე-

ლი ქართული მეტალურგიის აღმავლობის უმნიშვნელოვანესი საფეხურია (ადრე ბრინჯაო-ნახევრად სპილენძში სხვა კლასიკურ ნებს ურევდნენ); 4. ჩნდება აქამდე უცნობი ლითონის—რკინის სამკაული თუ სამეურნეო იარაღები. პროფ. ა. აფაქიძე წერს, რომ საბჭოურმა არქეოლოგიამ გამოამხეურა ქართველი ტომების როლი რკინის მეტალურგიის განვითარებაში, ე. ი. ჩვენი ძველი წინაპრების თვალსაჩინო წვლილი საკაცობრიო კულტურაში. აქვე გვინდა დავძინოთ, რომ საქართველოში სწორედ ამ პერიოდისათვის სრულდება შრომის პირველი (მიწათმოქმედებისაგან მესაქონლეობის გამოყოფა) და მეორე (მიწათმოქმედებისაგან ხელოსნობის გამოცალკევება) დიდი საზოგადოებრივი დანაწილების პროცესი, იქმნება პირობები თანდათანობით (განსაკუთრებით ძვ. წ. I ათასწლეულის პირველი ნახევრიდან) ჩვენში კლასებისა და კლასობრივი საზოგადოების წარმოშობისათვის. ქართველმა არქეოლოგებმა უდიდესი მუშაობა განახორციელეს კოლხეთისა და იბერიის სახელმწიფოების უძველესი ისტორიის ამსახველი მდიდარი ნივთიერი თუ სულიერი კულტურის ძეგლების გამომხეურების მიზნით.

პროფ. ა. აფაქიძე გვპირდება სპეციალური ნაშრომი უძღვნას ანტიკური ხანის არქეოლოგიური ძეგლების შესწავლის ისტორიას

საქართველოში. ამიტომაც სარეცენზიო წიგნში სხვა ეპოქებთან შედარებით საქართველოს ძველი ისტორიის ეს მონაკვეთი არაა დეტალური განხილვის საგანი. მოკლედია საუბარი საქართველოს უძველესი დედაქალაქის მცხეთის არქეოლოგიურ შესწავლილობასთან დაკავშირებით. ავტორი წერს: „1940 წ. შემოდგომით აღმოჩნდა და გაითხარა არმაზისხევის ერისთავთა (პიტიახშთა) სავარეულო განსასვენებელი, დაყურსული უმაღალითო ბრწყინვალეების, მნიშვნელობისა და რაოდენობის ოქრო-ვერცხლის ნივთებით, რომელთაც იშვიათად თუ მოეძებნება თანასწორი სინქრონულ სამაროვნებზე“. ასევე ითქმის კოლხეთის ძველი ქალაქების, განსაკუთრებით კი, ვანის აღმოჩენათა შესახებ.

სარეცენზიო წიგნში მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი ქართული არქეოლოგიის, ავტორის სიტყვებით რომ ვთქვათ, ყველაზე ეროვნული მონაკვეთის ფეოდალური ხანის ძეგლების შესწავლის უმნიშვნელოვანესი მომენტების გადმოცემას. წერილობითი ცნობების პარალელურად, საბჭოთა ეპოქაში ფართოდ გაიშალა ამ ეპოქის ქალაქების, სოფლების, საწარმოო კერების, ციხე-დარბაზების, სასახლეების, სამონასტრო კომპლექსების, წყალსადენების, გზების, ქარვასლებისა თუ აბანოების თანმიმდევრული გეგმაზომიერი კვლევა. განვითარ-

და მღვიმეთმცოდნეობა — ქართული საბჭოური არქეოლოგიის ერთ-ერთი პერსპექტიული მიმართულებაა.

დასკვნით ნაწილში პატივცემული მკვლევარი ეხება საქართველოში სამუზეუმო ფონდების მეცნიერულ შესწავლასა და სისტემატიზაციას, მეცნიერული ექსპოზიციების მოწყობას, მხარეთმცოდნეობითი მუზეუმების ქსელის გაფართოებას და ა. შ. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით რელიეფურადაა ნაჩვენები კავკასიაში ერთ-ერთი უძველესი და მეთაური დაწესებულების აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის როლი, სადაც გარდა სხვათა გარდა საუკუნითი სამუშაოებისა, შეიქმნა ასევე მეცნიერების ახალი დარგები ნუმისმატიკის, გლიპტიკა-სფრაგისტიკისა და პალეოგრაფიის სახით.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მკვლევარს მხედველობიდან არ გამორჩენია აკადემიის ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის არქეოლოგიური ექსპედიციის მიერ ამ ბოლო წლებში აჭარა-გურიის ტერიტორიაზე განხორციელებული სხვადასხვა არქეოლოგიური კვლევა-ძიების შედეგები. ამ მიმართებით ავტორი განსაკუთრებით ყურადღებას ამახვილებს რკინის უძველესი მეტალურგიის კერებსა და ანტიკური ხანის ქალაქებზე, რომელთაც დიდი როლი შეასრულეს ძველი კო-

ლხური სახელმწიფოს ფორმირებასა და ანტიკურ სამყაროსთან სავაჭრო-ეკონომიურ ურთიერთობაში.

ნაშრომის ღირსებას ისიც ზრდის, რომ საქართველოს არქეოლოგიის განვითარების ნახევარსაუკუნოვანი გზის კიდევ უფრო სრულყოფილი ჩვენების მიზნით ნარკვევს თან ერთვის ე. წ. „ბიბლიოგრაფიული დამატება“, რომელიც ასახავს ქართული არქეოლოგიის უმთავრეს ბეჭდურ პროდუქციას ცალკე წიგნებად თუ სხვადასხვა პერიოდულ გამოცე-

მებსა და კრებულებში გამოქვეყნებული ნაშრომების სიაში. საქართველოს არქეოლოგიის განვითარებული ბიბლიოგრაფიული მასალად ქვეყნდება. ბუნებრივია, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტ ა. აფაქიძის ნაშრომი „ქართული საბჭოთა არქეოლოგიის განვითარების ნახევარსაუკუნოვანი გზა“ დიდ სამსახურს გაუწევს არა მარტო ამ დარგის სპეციალისტებს, არამედ ყველა იმას, ვინც დაინტერესებულია ჩვენი ერის მდიდარი ისტორიული წარსულით.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი

ფული 40 ჯვ.

64/186

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 78118